

Luonnos 18.6.2026

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrittäjän eläkelain ja Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yrittäjän eläkelakia ja Eläketurvakeskuksesta annettua lakia. Esityksessä ehdotetaan, että yrittäjällä olisi jatkossa mahdollisuus valita työtulonsa perusteeksi joko nykyinen eläkelaitoksen tekemä kokonaisarvio tai yrittäjän viimeksi päätyneessä verotuksessa todettu yrittäjätoiminnan veronalainen ansiotulo. Yrittäjän työtulon tulisi kuitenkin siirtymäajan jälkeen olla eläkelaitoksen kokonaisarvioon perustuvassa työtulossa vähintään 50 prosenttia yrittäjän veronalaisista ansiotuloista ja veronlaiseen ansiotuloon perustuvassa työtulossa nykyisen vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran, jos yrittäjän veronalainen ansiotulo on alle vakuuttamisvelvollisuuden alarajan. Lisäksi yrittäjän eläkelaista ehdotetaan kumottavaksi aloittavan yrittäjän alennusta koskeva säännös, jonka vuoksi lisätyöeläkevakuutusmaksuun ja pienennettyyn työeläkevakuutusmaksuun ehdotetaan parannuksia ja mahdollisuutta myös aloittaville yrittäjille. Yrittäjän eläkelakiin ehdotetaan myös muita muutoksia toimeenpanton sujuvoittamiseksi. Eläketurvakeskuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi Eläketurvakeskukselle velvollisuus kuulla keskeisimpiä yrittäjäjärjestöjä työtulon määrittämisessä tarvittavan tietopohjan kehittämisen yhteydessä.

Esitys on tarkoitettu käsiteltäväksi kiireellisenä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2028. Yrittäjän eläkelain muuttamisesta annetun lain 112 § tulisi kuitenkin voimaan 1.11.2027 ja sitä sovellettaisiin työtuloon 1.1.2028 alkaen. Vuoden 2027 työtuloon sovellettaisiin yrittäjän eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaan tullessa voimassa olleen lain 112 §:ää.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Nykytila.....	5
2.1.1 Yrittäjän määritelmä työeläketurvassa	5
2.1.2 Yrittäjän eläkevakuutuksen ottaminen ja päättäminen.....	6
2.1.3 Työtulon vahvistaminen.....	7
2.1.4 Työtulon vaikutus yrittäjän muuhun sosiaaliturvaan	8
2.1.5 Työtulon määrittelyä koskeva tietopohja	10
2.1.6 Päätösten perusteleminen työtuloa koskevissa ratkaisuissa	11
2.1.7 Työtulon muuttaminen ja tarkistaminen	12
2.1.8 Eläkevakuutusmaksut ja maksujoustot	13
2.1.9 Yrittäjän eläke ja kokonaistyötulo	13
2.1.10 Tilastotietoa yrittäjien eläkevakuuttamisesta	14
2.2 Nykytilan arviointi	16
2.2.1 Työtulon määrittely.....	16
2.2.2 Työtulon taso.....	18
2.2.3 Maksujoustot.....	20
3 Tavoitteet.....	21
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	21
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	21
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	22
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	23
4.2.1.1 Eläketurvakeskuksen laskentamenetelmä	23
4.2.1.2 Valtiovarainministeriön laskentamenetelmä	25
4.2.1.3 Vaikutukset yrittäjiin.....	27
4.2.1.4 Vaikutukset etuudensaajiin	38
4.2.1.5 Vaikutukset eläkelaitoksiin	39
4.2.2 Vaikutukset julkiseen talouteen	40
4.2.2.1 Vaikutukset valtion talouteen.....	44
4.2.2.2 Vaikutukset työeläkejärjestelmän talouteen.....	47
4.2.3 Vaikutukset kansantalouteen.....	47
4.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset	48
4.3.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	48
4.3.2 Sukupuolivaikutukset.....	49
4.3.3 Sukupolvivaikutukset.....	49
4.3.4 Vaikutukset viranomaisiin	50
4.3.5 Vaikutukset tietojärjestelmiin	50
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	51
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	51
5.1.1 Ei muuteta nykytilaa	51

5.1.2 Yrittäjän työtulo määräytyy vain veronalaisten ansiotulojen mukaan	52
5.1.3 Tehdään esitetyt muutokset ja veronalaisina ansiotuloina käytetään reaaliaikaisia tietoja.....	52
5.1.4 Tehdään esitetyt muutokset ja otetaan ansiotulo-osingot mukaan veronalaisiin ansiotuloihin.....	53
5.1.5 Tehdään esitetyt muutokset ja vakuuttamisvelvollisuus määritellään vahvistetun työtulon perusteella	55
5.1.6 Selvityshenkilö Rantalan malli	56
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	57
5.2.1.1 Yrittäjätulojen eläkevakuuttaminen Suomen lähialueilla.....	57
5.2.1.2 Ruotsin yrittäjien sosiaaliturva.....	58
5.2.1.3 Espanjan yrittäjien sosiaaliturva	59
6 Lausuntopalaute	60
7 Säännöskohtaiset perustelut	60
7.1 Yrittäjän eläkelaki	60
7.2 Laki Eläketurvakeskuksesta	73
8 Lakia alemman asteinen sääntely	73
9 Voimaantulo	73
10 Toimeenpano ja seuranta	74
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	75
LAKIEHDOTUKSET	77
Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta.....	77
Laki Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	82
LIITE	83
RINNAKKAISTEKSTIT	83
Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta.....	83
Laki Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	92

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Marinin hallituksen toteuttamat yrittäjien eläkelain muutokset tulivat voimaan 1.1.2023. Muutosten tavoitteena oli kehittää yrittäjän eläkelain (1272/2006; YEL) toimeenpanoa, jotta yrittäjän työtulo vastaisi paremmin yrittäjän työpanoksen arvoa. Muutokset eivät koskeneet YEL-työtulon määrittelyn periaatteita, mutta sen perusteena olevia tietoja koskevaa sääntelyä tarkennettiin.

Yrittäjien keskuudessa YEL-työtulon määrittelyyn on katsottu liittyvän ongelmia. Työtulon määrittely on esimerkiksi koettu vaikeasti ymmärrettäväksi ja epäoikeudenmukaiseksi.

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa ”Vahva ja välittävä Suomi” on mainittuna useita yrittäjyyden ja omistajuuden arvostusta lisääviä toimia. Periaatteena on, että kestävä hyvinvointi perustuu sivistykseen ja osaamiseen, yrittäjyyden ja työnteon arvostukseen sekä yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon. Ohjelmalla tähdätään ostovoiman, talouskasvun, työllisyyden ja yrittäjyyden vahvistamiseen ja se turvaa yrittämiselle ja investoinneille vakaan toimintaympäristön ennakoitavalla ja vakaalla sääntelyllä. Ohjelmassa oli erityisesti kirjattuna, että käynnistetään arviointi YEL-järjestelmän kehittämistarpeista. Arviointi toteutettiin [selvityshenkilö Jukka Rantalan selvityksenä](#). Selvityksessä kartoitettiin nykyisen työtulomäärittelyn ongelmia ja esitettiin vaihtoehtoisia tapoja niiden ratkaisemiseksi.

Pääministeri Orpon hallitus on sopinut vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelmasta, jonka toimenpitein parannetaan yrittämisen edellytyksiä ([Puoliväliirien kasvutoimet 23.4.2025, Suomi kasvun tielle](#) – liite, sivu 4). Tämän mukaan yrittäjien eläkejärjestelmän ongelmia korjataan ja valmistellaan selvityshenkilö Jukka Rantalan selvityksen valmistuttua YEL-järjestelmään muutoksia siten, että yrittäjien eläkemaksu määräytyy nykyistä selkeämmin yrittäjän todellisten tulojen mukaan. Lisäksi 1.1.2026 voimaantulleena toimenpiteenä vuosina 2023–2025 aloittaneille yrittäjille säädettiin sama 4 000 euron korotusraja kuin muille yrittäjille ensimmäisiin työtulotarkastuksiin vuosille 2026–2028.

Nyt esillä oleva esitys on jatkumoa edellä mainituille kirjauksille ja toimenpiteille. Pääministeri Orpon hallitus on sopinut YEL-järjestelmän uudistuksen sisällöstä osana [julkisen talouden suunnitelmaa 30.4.2026](#). Uudistuksen tavoitteena on yrittäjyyden edellytysten vahvistaminen sekä talouskasvun tukeminen. Uudistuksella tavoitellaan erityisesti pienituloisten yrittäjien eläkemaksujen kohtuullistamista sekä yrittäjän valinnanvapauden laajentamista.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Työhön ovat osallistuneet Eläketurvakeskus, valtiovarainministeriö ja Kansaneläkelaitos muun muassa vaikutusarvioinnin osalta. Työn aikana on kuultu eläkelaitoksia, työmarkkinakeskusjärjestöjä, keskeisiä yrittäjäjärjestöjä ja Verohallintoa.

Sosiaali- ja terveysministeriö lähetti luonnoksen hallituksen esityksestä lausunnoille 22.6.2026. [Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen](#).

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa [Yrittäjän eläkelain uudistus - Sosiaali- ja terveysministeriö](#) tunnuksella STM200:00/2025.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Nykytila

Suomessa eläkejärjestelmien tehtävänä on turvata ihmisten toimeentulo vanhuuden, työkyvyttömyyden ja perheenhuoltajan kuoleman varalta. Lakisääteinen eläkejärjestelmä muodostuu useasta rinnakkaisesta järjestelmästä. Työeläkejärjestelmän tehtävänä on taata työssäolon aikaisen toimeentulon tason kohtuullinen säilyminen eläkkeellä. Kansaneläkejärjestelmällä ja taaku-eläkkeellä varmistetaan eläkkeensaajalle riittävä vähimmäistoimeentulo.

Työeläkejärjestelmästä maksettavia etuuksia ovat vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke, kuntoutusetuudet, osittainen varhennettu vanhuuseläke, perhe-eläkkeet ja työuraeläke. Eläke-etuuksia koskevat säännökset ovat yrittäjille ja työntekijöille samanlaisia. Eläkettä voi karttua samanaikaisesti eri työeläkelakien perusteella.

Yksityisten alojen työntekijöitä koskevia eläkelakeja ovat työntekijän eläkelaki (395/2006; TyEL) ja merimieseläkelaki (1290/2006; MEL). Yrittäjät vakuutetaan YEL:n tai maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006; MYEL) mukaan ja julkisen alan työntekijöitä koskee julkisten alojen eläkelaki (81/2016; JuEL).

Eri työeläkelaeissa on nykyisin eroja lähinnä rahoitusta ja vakuuttamista koskevien säännösten osalta.

YEL-järjestelmässä kunkin vuoden eläkemenot ja hoitokulut rahoitetaan samana vuonna kerätyllä vakuutusmaksutulolla eli työelämässä olevat yrittäjät rahoittavat yhdessä valtion kanssa kulloinkin maksussa olevat eläkkeet. YEL-vakuutusmaksu on lailla sidottu keskimääräisen TyEL-maksun tasoon. Yrittäjäeläkejärjestelmä rahoitetaan pääosin yrittäjien työeläkevakuutusmaksulla, mutta valtio on sitoutunut kustantamaan yrittäjien eläketurvan siltä osin kuin yrittäjien työeläkevakuutusmaksutulo ei siihen riitä (YEL 140 §).

Yrittäjien eläketurva säädettiin osaksi työeläkejärjestelmää vuoden 1970 alusta, kun maatalousyrittäjien eläkelaki (467/1969) ja yrittäjien eläkelaki (468/1969) tulivat voimaan. Lait säädettiin Eläketurvakomitean mietinnön (Eläketurvakomitean mietintö I, Komiteamietintö 1967: B 2) pohjalta. Yrittäjäeläkelakien tarjoama eläketurva säädettiin yhdenmukaiseksi työntekijöiden vakuutuksen kanssa ja näin on toimittu myös myöhemmin työntekijöiden eläketurvaa kehitettäessä. Komitean ehdottamat yrittäjien eläkelain vakuuttamista koskevat ratkaisut ovat säilyneet sittemmin voimaan tullessa yrittäjän eläkelaisissa (1272/2006) lähes alkuperäisinä.

Vuoden 2023 alusta voimaantulleissa lainmuutoksissa yrittäjän eläkelaisissa säädettiin työtulon säännöllisestä seurannasta ja työtulon tarkistamisesta kolmen vuoden välein. Tarkoituksen oli, että yrittäjälle vahvistettava työtulo vastaisi aikaisempaa paremmin lain edellyttämää työtulon tasoa yritystoiminnan kehittyessä. Työtulon määritelmää ei muutettu, mutta sen perusteena olevia tietoja koskevaa sääntelyä tarkennettiin.

2.1.1 Yrittäjän määritelmä työeläketurvassa

YEL:n mukaan yrittäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka tekee ansiotyötä olematta työsuhteessa tai virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimisuhteessa. Yrittäjänä pidetään avoimen yhtiön yhtiömiestä tai muun yhteisön tai yhtymän sellaista osakasta tai yhtiömiestä, joka on henkilökoh-
taisessa vastuussa yhteisön tai yhtymän velvoitteista ja sitoumuksista. Yrittäjänä pidetään myös osakeyhtiössä johtavassa asemassa työskentelevää osakasta tai muussa yhteisössä johtavassa asemassa työskentelevää henkilöä, jos:

- 1) osakeyhtiön osakas omistaa yksin yli 30 prosenttia yhtiön osakepääomasta tai hänellä on yksin yli 30 prosenttia yhtiön osakkeiden tuottamasta äänimäärästä;
- 2) osakeyhtiön osakas omistaa yhdessä perheenjäsentensä kanssa yli 50 prosenttia yhtiön osakepääomasta tai heillä on yhdessä yli 50 prosenttia yhtiön osakkeiden tuottamasta äänimäärästä; tai
- 3) muussa yhteisössä johtavassa asemassa työskentelevällä henkilöllä on 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua vastaava määräämisvalta yhteisössä.

YEL ei koske muun muassa:

- yrittäjän toimintaa ennen 18 vuoden iän täyttämistä ja ylimmän vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen;
- yrittäjän toimintaa, joka ei ole jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään neljää kuukautta;
- yrittäjän toimintaa, joka on alkanut tai jatkunut sen jälkeen, kun hän on siirtynyt työeläkelakien mukaiselle vanhuuseläkkeelle;
- yrittäjää, jonka työtulo yrittäjätoiminnasta vuonna 2026 on arvioitava pienemmäksi kuin 9 423,09 euroa vuodessa;
- ansiotyötä, jonka perusteella yrittäjällä on oikeus eläkkeeseen muun työeläkelain perusteella.

Velvollisuus ottaa YEL-vakuutus syntyy siis silloin, kun yrittäjätoiminta kestää vähintään 4 kuukautta ja arvioitu työtulo vuositasona on vähintään 9 423,09 euroa. Vakuuttamisvelvollisuuden alaraja tarkistetaan vuosittain työntekijän eläkelaisissa tarkoitetulla palkkakertoimella.

Yrittäjätoimintaa voidaan harjoittaa esimerkiksi elinkeinonharjoittajana (toiminimellä) tai yhtiömuodossa. Yhtiömuotoista yritystoimintaa ovat muun muassa avoimessa yhtiössä ja kommandiittiyhtiössä yhtiömiehenä harjoitettu toiminta sekä osakeyhtiössä ja osuuskunnassa osakkaana tai jäsenenä harjoitettu toiminta. Yrittäjän eläkelain mukainen vakuuttamisvelvollisuus ei edellytä sitä, että yrittäjällä olisi erillinen yritys tai että yritystoimintaa harjoitettaisiin tietyssä yritysmuodossa.

2.1.2 Yrittäjän eläkevakuutuksen ottaminen ja päättäminen

Yrittäjän eläkelain perusteella yrittäjä on velvollinen ottamaan eläkevakuutuksen, jos laissa säädetyt vakuuttamisen edellytykset täyttyvät. Vakuutus alkaa yrittäjätoiminnan alkamisesta lukien. Vakuutusta ei anneta takautuvasti pidemmältä ajalta kuin kulumassa olevalta ja sitä välittömästi edeltäneeltä kolmelta kalenterivuodelta. Jos vakuuttamisvelvollisuus on laiminlyöty tätä aikaisemmalta ajalta, oikeus eläkkeeseen tältä osin menetetään (YEL 111 §).

Yrittäjä on velvollinen ottamaan vakuutuksen kuuden kuukauden kuluessa tässä laissa tarkoitetun yrittäjätoiminnan alkamisesta lukien. Vakuutus on määrättävä koskemaan yrittäjän kaikkea tässä laissa tarkoitettua yrittäjätoimintaa (YEL 109 §).

Vakuutuksen voimassaolo päättyy, jos yrittäjä on lopettanut laissa tarkoitetun yrittäjätoiminnan tai ei muutoin enää ole vakuuttamisvelvollinen. Eläkelaitos voi päättää vakuutuksen myös takautuvasti siihen ajankohtaan, jolloin vakuuttamisen edellytykset eivät ole enää täyttyneet.

Yrittäjä voi irtisanoa vakuutuksen kirjallisesti vakuutusehdoissa tai eläkekassan säännöissä tarkemmin määrättyllä tavalla ja siirtää vakuutuksen toiseen eläkeyhtiöön tai eläkekassaan. Vakuutus ei kuitenkaan voi päättyä irtisanomisen perusteella ennen kuin vakuutuksen alkamisesta on kulunut vähintään yksi vuosi, eikä irtisanominen vapauta yrittäjää vakuuttamisvelvollisuudesta (YEL 111 §).

Yrittäjän sairausloma voi muodostaa perusteen vakuutuksen päättämiseksi, mutta vakuutus ei pääty automaattisesti, vaan edellyttää yrittäjän ilmoitusta. Jos yrittäjätoiminta kuitenkin lakkaa, voidaan YEL-vakuutus päättää. Yrittäjällä on velvollisuus ilmoittaa eläkelaitokselle viipymättä muun muassa yrittäjätoiminnan päättymisestä sekä olennaisista muutoksista, jotka vaikuttavat vahvistetun työtulon määrään tai vakuuttamisvelvollisuuteen. Eläkelaitos antaa vakuutuksen päättymisestä erillisen päätöksen.

Yrittäjätoiminnan uudelleen aloittaminen edellyttää uuden YEL-vakuutuksen ottamista. Myös tästä annetaan erillinen päätös ja yrittäjän YEL-työtulo arvioidaan sen hetkisten tietojen perusteella. Kyse on siis uuden vakuutuksen alkamisesta. Tässä on otettava huomioon aloittavan yrittäjän alennus, jota voi saada 48 kuukauden ajan, ja se voi jakautua enintään kahteen eri yrittäjäjaksioon.

YEL-vakuutuksen voimassaolossa on hyvä huomioida se, että YEL-vakuutettu yrittäjä saa sairauspäivärahaa lyhyemmällä omavastuulla. YEL-vakuutuksen tulee olla voimassa työkyvyttömyyden alkaessa. YEL-vakuutuksen voimassaololla on myös vaikutusta päivärahan määrään. Päivärahat lasketaan YEL-työtulosta 12 kalenterikuukauden tarkastelujaksolta, joka edeltää päivärahaoikeuden alkamista edeltävää kalenterikuukautta.

Myös yrittäjän tapaturmavakuutus on sidottu YEL-vakuutuksen voimassaoloon. Tapaturmaturvan kannalta YEL-vakuutuksen on oltava voimassa vahinkotapahtumahetkellä.

2.1.3 Työtulon vahvistaminen

Työeläkevakuutusyhtiö tai eläkekassa vahvistaa yrittäjän eläkevakuutuksen perusteena olevan YEL-työtulon vakuutuksen alkaessa. Yrittäjän eläkelain 112 §:n mukaan YEL-työtulo on se palkka, joka kohtuudella olisi maksettava, jos hänen yrittäjätoimintaansa suorittamaan palkattaisiin vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan sanottua työtä. Työtulo vahvistetaan kokonaisarvion perusteella. Työtuloa vahvistaessaan eläkelaitos pitää edellä tarkoitettuna palkkana ja korvauksena yksityisen sektorin kyseisen toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaa ja ottaa huomioon muut yrittäjän työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot.

YEL-työtulon alaraja on YEL-vakuuttamisen alaraja 9 423,09 euroa vuoden 2026 tasossa. YEL-työtulon yläraja on 214 000 vuoden 2026 tasossa. Rajat tarkistetaan vuosittain TyEL:n mukaisella palkkakertoimella. Yrittäjän eläkelaisissa olevat rajamäärät ovat vuoden 2004 tasossa.

Työtulolla on keskeinen asema yrittäjän eläketurvan muodostumisessa. Yrittäjälle karttuva eläke ja työeläkevakuutusmaksut määräytyvät työtulon mukaan. Myös pääosa yrittäjän muusta sosiaaliturvasta määräytyy YEL-työtulon mukaan. Laki edellyttää työtulon yksilöllistä tutkimista ja erityistä vahvistamismenettelyä, jotta eläketurvan taso muodostuisi mahdollisimman oikeaksi vastaten yrittäjien usein varsin vaihtelevia olosuhteita. Laki edellyttää, että eläkelaitos vahvistaa työtulon kokonaisarvion perusteella.

2.1.4 Työtulon vaikutus yrittäjän muuhun sosiaaliturvaan

YEL:ssä säädetään yrittäjän työeläketurvasta. Yrittäjän sosiaaliturvasta säädetään myös muissa laeissa. Vähimmäiseläketurvasta säädetään kansaneläkelaisissa (568/2007) ja takuueläkelaisissa (703/2010). Yrittäjän sairauspäivärahasta ja vanhempainpäivärahasta säädetään sairausvakuutuslaissa (1224/2004), työttömyysturvasta työttömyysturvalaissa (1290/2002), asumistuesta laissa yleisestä asumistuesta (938/2014) ja laissa eläkkeensaajan asumistuesta (571/2007) sekä oikeudesta korvaukseen työtapaturman ja ammattitaudin varalta työtapaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015). Yrittäjällä voi olla oikeus kuntoutukseen tai kuntoutusetuuksiin Kelasta Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) nojalla. YEL:n perusteella vahvistettu työtulo on yrittäjän sosiaaliturvan perusta, sillä monien sosiaaliturvaetuuksien taso määritellään sen perusteella. Tällöin YEL-työtulo otetaan huomioon vahvistetun määrän mukaisena riippumatta esimerkiksi mahdollisista maksuihin liittyvistä joustoista.

Kansaneläke ja takuueläke

Kansaneläkejärjestelmässä vanhuuseläkkeen ja työkyvyttömyyseläkkeen määrään vaikuttavat eläkkeensaajan perhesuhteet, muiden eläkkeiden määrä ja Suomessa asuttu aika. Kansaneläkkeen täysi määrä on avio- tai avoliitossa olevalle 702,69 euroa kuukaudessa ja muille 787,07 euroa kuukaudessa (vuoden 2026 tasossa). Täyttä kansaneläkettä voi saada vain, jos eläkkeensaajan työeläkkeiden yhteismäärä on enintään 66,54 euroa kuukaudessa. Tämän ylittävältä osalta työeläke vähentää kansaneläkettä 50-prosenttisesti.

Takuueläke on vähimmäiseläke, josta vähennetään täysimääräisesti kaikki eläkkeensaajan saamat muut eläkkeet Suomesta ja ulkomailta. Vuonna 2026 takuueläkkeen täysi määrä on 990,90 euroa kuukaudessa. Takuueläkettä voi saada vanhuuseläkkeellä ja työkyvyttömyyseläkkeellä.

Kansaneläke ja takuueläke rahoitetaan valtion varoista.

Asumistuki

Yleisessä asumistuessa yrittäjän asumistukeen vaikuttavana ruokakunnan tulona otetaan huomioon pääsääntöisesti yrittäjän eläkelain mukainen YEL-työtulo. Vuoden 2025 alusta voimaan tulleen muutoksen mukaan asumistukea määrättäessä voidaan kuitenkin tietyissä tilanteissa ottaa huomioon yrittäjän todelliset ansiot, jos muista yrittäjän tulotasoa kuvaavista tiedoista ilmenee, että yrittäjän tulotaso on vähintään kaksinkertainen vahvistettuun YEL-työtuloon verrattuna. Todellisina ansioina pidetään viimeksi päättäneen eli vahvistetun verotuksen tietoja.

Sairausvakuutuslain mukaiset päivärahaetuedet

Pääsääntöisesti päivärahaetuedet määräytyvät työkyvyttömyyden tai vanhempainpäivärahaoiden taikka erityishoitorahaoikeuden alkamista edeltävien vuositulojen perusteella. Vuositulolla tarkoitetaan työkyvyttömyyden tai etuusoikeuden alkamista edeltävää kalenterikuukautta edeltävien 12 kalenterikuukauden aikana (tarkastelujakso) maksettua palkkatulota, tarkastelujakson aikana voimassa olevan vakuutuksen mukaista yrittäjätulota ja tähän aikaan kohdistuvaa työeläkelaeissa tarkoitettua palkkaa, jota ulkomaantyössä pidetään eläkepalkkaan luettavan työansion ja eläkemaksujen perusteena (vakuutuslaskutus) sekä tarkastelujaksolle myönnettyä 5 §:n mukaista ansionmenetykskorvausta ja 6 §:n mukaisesti etuuden perusteella laskettua etuusperusteista tulota.

Sairausvakuutuslain mukaiset päivärahaetuudet yrittäjälle määräytyvät vahvistetun YEL- tai MYEL-työtulon perusteella. Vuosituloon ei lasketa mukaan palkkatuloa omasta yrityksestä eikä elinkeinotoiminnan ansiotuloa, työkorvausta tai veronalaista apurahaa. Yrittäjät eivät ole velvollisia maksamaan päivärahamaksuja tuloista, joita ei voida katsoa päivärahaetuuden perusteeksi. Jos yritystoiminta on niin pienimuotoista, että yrittäjä ei ole velvollinen ottamaan YEL- tai MYEL-vakuutusta, on hänellä oikeus vähimmäismääräiseen päivärahaetuteen.

Sairauspäivärahan omavastuu-aika on pääsääntöisesti sairastumispäivä ja sitä seuraavat yhdeksän arkipäivää. YEL-vakuutetulla omavastuu-aika on kuitenkin vain sairastumispäivä, mikäli YEL-vakuutus on voimassa työkyvyttömyyden alkamispäivänä.

Työttömyysturva

Kuten palkansaajankin, myös yrittäjän ansiosidonnainen työttömyysvakuutus on vapaaehtoinen. Yrittäjällä on mahdollisuus vakuuttaa itsensä työttömyyden varalta yrittäjäkassassa. Yrittäjän ansiopäivärahaan on oikeus yrittäjäkassan jäsenenä, joka on ollut vakuutettuna vähintään 15 kuukautta ja joka vakuutettuna ollessaan on täyttänyt yrittäjän työssäoloehdon. Yrittäjän työssäoloehdon on täyttyvä 48 kuukauden tarkastelujakson aikana. Työttömyysturvajärjestelmässä yrittäjänä pidetään henkilöä, joka on YEL:ssä tai MYEL:ssä tarkoitettu yrittäjä taikka yrityksessä työskentelevä TyEL-vakuutettu osaomistaja tai yrittäjän perheenjäsen.

Työttömyysturvalain mukaan yrittäjän työssäoloehtoon luetaan sellaiset kuukaudet, joina henkilön YEL:n tai MYEL:n mukainen työtulo taikka yrityksen osaomistajan tai perheenjäsenen TyEL:n mukainen työansio on vähintään 15 128 euroa vuodessa (vuoden 2026 tasossa). Tulorajaa tarkistetaan vuosittain TyEL:n mukaisella palkkakertoimella.

Yrittäjän ansiopäiväraha määrätään sen työtulon perusteella, jonka mukaan yrittäjä on vakuuttanut itsensä yrittäjäkassassa yhteensä enintään 15 kuukauden ajan ennen työttömyyttä. Ansiopäivärahan perusteena olevaa työtuloa ei saa määrätä suuremmaksi kuin henkilön eläkelakien mukaan vahvistettu työtulo on ollut työssäoloehdon täyttymisen aikana.

Työttömäksi jäänyt yrittäjä, joka on täyttänyt työssäoloehdon, mutta ei ole vakuuttanut itseään työttömyyskassassa, on oikeutettu yleistukeen. Yleistukeen on oikeus myös yrittäjällä, joka ei ole täyttänyt työssäoloehtoa jäädessään työttömäksi.

Nykyisin yrittäjiä vakuuttaa vain yksi työttömyyskassa, Yrittäjäkassa. Yrittäjäkassan jäsenmäärä vuoden 2025 lopussa oli 25 400 henkilöä ja heistä ansiopäivärahaa sai 5,2 prosenttia. Yrittäjäkassa maksoi ansiopäivärahaa vuonna 2025 noin 166 000 päivältä yhteensä noin 10,1 miljoonaa euroa.

Työttömyysturvaa koskevaan lainsäädäntöön ei nykyisin sisälly yhdistelmävakuutusta, jossa palkkatyöstä ja yrittäjätoiminnasta saadut tulot voitaisiin yhdessä huomioida ansiopäivärahan työssäoloehtoa kerryttävinä tai ansiopäivärahan määrää laskettaessa. Palkansaajana ja yrittäjänä tehty työ arvioidaan työttömyysturvajärjestelmässä erikseen, eikä eri työllistymismuodoista saatuja tuloja voida yhdistää työssäoloehdon täyttymiseksi tai ansiopäivärahan perusteeksi. Yhdistelmävakuutusta koskeva lainsäädäntö on valmistelussa. Valmistelu perustuu hallitusohjelmaan, ja sen tavoitteena on parantaa monimuotoisesti työllistyvien henkilöiden työttömyysturvaa.

Työtapaturma- ja ammattitautivakuutus

Yrittäjän tapaturmavakuuttaminen on vapaaehtoista. Henkilöllä, jolla on yrittäjän eläkelain mukainen pakollinen tai vapaaehtoinen eläkevakuutus, on oikeus saada itsensä vakuutetuksi yrittäjätöyssä sattuvien vahinkotapahtumien varalta (työajan vakuutus). Yrittäjän vuosityöansio, jota käytetään tapaturmavakuutuksessa ansionmenetykskorvauksen ja perhe-eläkkeen perusteena, on vahinkopäivänä voimassa olleen YEL-työtulon suuruinen. Jos yrittäjän työtulo on vahvistettu YEL-työtulon enimmäismäärän suuruiseksi, voidaan vuosityöansio kuitenkin hake-
muksesta vahvistaa enimmäismäärää suuremmaksi, kuitenkin enintään yrittäjän työpanosta vastaavan vuotuisen työtulon suuruiseksi. Yrittäjän päivärahan määrä on 1/360 hänen vuosityöansiostaan. Myös yrittäjän tapaturmaeläkkeen määrää laskettaessa perusteena käytetään vuosityöansiota.

Vapaaehtoisen työajan vakuutuksen ottanut yrittäjä voi liittää vakuutukseensa vapaa-ajan tapaturmavakuutuksen (vapaa-ajan vakuutus). Myös vapaa-ajan vakuutuksen ansionmenetykskorvauksen ja perhe-eläkkeen perusteena käytetään yrittäjän vuosityöansiota ja päivärahan määrä on 1/360 vuosityöansiosta.

Kelan järjestämä ammatillinen kuntoutus

Työeläkelaitoksilla on ensisijainen vastuu työelämässä olevien ammatillisesta kuntoutuksesta. Yrittäjä voi saada Kelan ammatillista kuntoutusta silloin, jos hänellä ei ole oikeutta työeläkekuntoutukseen. Kelan ammatillisena kuntoutuksena myönnetään mm. ammatillisia kuntoutus-
selvityksiä, työ- ja koulutuskokeiluja, ammatillista koulutusta, työhönvalmennusta, työkykyä ylläpitävää ja parantavaa valmennusta sekä myönnetään elinkeinotukea ja korvataan työssä tai opiskelussa tarvittavia apuvälineitä.

Kuntoutuksen ajalta voi saada kuntoutusrahaa. Kuntoutusrahan määrä lasketaan samoin kuin sairauspäiväraha. Jos yrittäjällä on pakollinen tai vapaaehtoinen YEL- tai MYEL-vakuutus, kuntoutusrahan määrä lasketaan YEL- tai MYEL-vakuutuksen mukaisista työtuloista.

2.1.5 Työtulon määrittelyä koskeva tietopohja

Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan Eläketurvakeskuksen tehtävänä on antaa eläkelaitoksille suosituksia yhdenmukaisen soveltamiskäytännön varmistamiseksi yksityisten alojen työeläkelakien, niiden nojalla annettujen asetusten ja muiden määräysten soveltamisesta. Soveltamissuositukset julkaistaan työeläkelakipalvelussa. Isot ohjelmuutokset tehdään usein yhteistyössä eläkelaitosten kanssa.

Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan Eläketurvakeskuksen tehtävänä on ylläpitää ja kehittää soveltamissuosituksien tukena yrittäjän eläkelain 112 §:n 2 momentissa tarkoitettua työtulon määrittämisessä tarvittavaa tietopohjaa.

YEL-työtulon arvioimisessa eläkelaitoksilla on apuvälineenä työeläkealan yhteinen työtulosuosituksen laskentapalvelu. Työtulosuosituksen laskentapalvelu antaa yrittäjälle työtulosuosituksen, joka pyrkii vastaamaan tilastollisen tiedon ja soveltamiskäytännön pohjalta tehdyn mallin perusteella arviota yrittäjän työpanoksensa arvosta. Eläkelaitokset ovat sitoutuneet käyttämään samojen taustatietojen perusteella toimivaa työtulosuosituksen laskentapalvelua. Palvelu on suunniteltu yhdessä eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen kanssa.

Työtulosuosituksen laskentapalvelun avulla tietyllä toimialalla tietynsuuruista yrittäjätoimintaa harjoittaville yrittäjille työtulo määritellään yhdenmukaisin perustein kaikissa eläkelaitoksissa. Toimiala- ja liikevaihtokohtaisella työtulosuosituksen laskentapalvelun käyttämisellä työtuloa

määriteltäessä pyritään yhtäältä yrittäjien yhdenmukaiseen ja oikeudenmukaiseen kohteluun ja toisaalta siihen, että yrittäjän YEL-työtulo vastaisi mahdollisimman hyvin yrittäjän työpanoksen arvoa. Työtulosuosituksen laskentapalvelulla pyritään varmistamaan YEL-työtulojen oikea taso ja siten yrittäjien eläketurva.

Työtulosuosituksen laskentapalveluun taustatiedoiksi syötetään yrittäjän toimiala ja liikevaihtotieto. Työtulosuosituksen laskentapalvelu perustuu yrittäjän toimialan yksityisellä sektorilla työskentelevien kokoaikaisten työntekijöiden mediaanipalkkaan. Yrittäjän toimialan mediaanipalkat saadaan toimialan perusteella. Jos yrittäjä toimii usealla toimialalla, valitaan se toimiala, joka parhaiten kuvaa yrittäjän työskentelyä tai on lähinnä sitä. Myös toimialalla ”tuntematon 00000” voi hakea työtulosuositusta. Tällöin suosituksena tulee kaikkien yrittäjien ja palkansaajien perusteella lasketut tiedot.

Samalla toimialalla toimivia erilaisia yrityksiä ja yrittäjiä huomioidaan siten, että mediaanipalkan mukaan laskettua työtulosuositusta korjataan yrittäjätoiminnan laajuutta kuvaavalla kertomella. Yrittäjätoiminnan laajuutta arvioitaessa käytetään yrittäjän liikevaihtoa tai aloittavilla yrittäjillä liikevaihtoarviota. Laajaa yritystoimintaa harjoittavalle yrittäjälle suositellaan korkeampaa työtuloa kuin sellaiselle yrittäjälle, jolla yrittäjätoiminta on suppeaa, jotta erilaisten yrittäjien kohtelu olisi oikeudenmukaista. Yrittäjän toimialan mediaaniliikevaihtoa isompi liikevaihto kertoo siitä, että yrittäjätoiminta on keskimääräistä laajempaa ja yrittäjän työpanoksen arvo voi olla toimialan mediaanipalkkaa isompi. Yrittäjän toimialan mediaaniliikevaihtoa pienempi liikevaihto taas kertoo siitä, että yrittäjätoiminta on pienimuotoisempaa ja yrittäjän työpanoksen arvo voi olla toimialan mediaanipalkkaa pienempi. Laskentapalvelu huomioi myös yrittäjän sivutoimisuutta, jos yrittäjällä on muita työeläkevakuutettuja ansiotuloja YEL:n rinnalla.

Toimialakohtaisiin palkka- ja liikevaihtotietoihin perustuvan työtulosuosituksen lisäksi laskentapalvelu näyttää liikkumavaran, jolta yrittäjä voi asettaa parhaiten oman työpanoksensa arvoa kuvaavan työtulon, jos työtulosuosituksen laskentapalvelun ehdotus ei vastaa hänen työpanostaan. Liikkumavaran tarkoituksena on ottaa huomioon yrittäjien erilaiset tilanteet, joita ei ole huomioitu tilastollisen tiedon perusteella määräytyvässä työtulosuosituksessa. Liikkumavaralla pyritään huomioimaan yrittäjän toimialan mediaanipalkan ja yrittäjätoiminnan laajuuden lisäksi myös muut laissa mainitut tiedot yrittäjän työpanoksen määrästä, yrittäjän ammattitaidosta ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot. Liikkumavara on +/- 30 prosenttia työtulosuosituksesta.

Työtulosuosituksen laskentapalvelun liikkumavaralla pyritään huomioimaan yrittäjien erilaiset tilanteet. Jos näin laskettu työtulosuositus ei vastaa yrittäjän työpanosta, yrittäjä voi aina esittää siitä myös muuta selvitystä. Eläkelaitos arvioi selvityksen ja vahvistaa YEL-työtulon kokonaisarvion perusteella yrittäjän työpanosta vastaavaksi. Päätöksessä kerrotaan, millä tiedoin työtulo on vahvistettu.

2.1.6 Päätösten perusteleminen työtuloa koskevissa ratkaisuissa

Yrittäjän eläkelain nojalla tehtäviin päätöksiin sovelletaan hallintolain yleisiä periaatteita. Eläkelaitoksen on perusteltava päätöksensä ja ilmoitettava päätöksen oikeusperusta sekä muutoksenhaquohjeet. Työtulon vahvistamista tai tarkistamista koskevissa asioissa eläkelaitos tekee kokonaisarvion yrittäjän työpanoksesta ja toiminnan laajuudesta ja kirjaa arvioinnin perusteet päätökseen. Perustelujen laajuus ja yksityiskohtaisuus määräytyvät hallintolain, hyvän hallinnon periaatteiden sekä eläkelaitosten soveltamiskäytännön perusteella.

Yrittäjän eläkelakiin on vuoden 2023 alusta lisätty, että eläkelaitoksen päätöksen työtulon vahvistamisesta tulee sisältää työtulon vahvistamisen perusteena käytetyt tiedot. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovellettavat säännökset. Eläkelaitos kirjaa työtulon vahvistamisen perusteena käytetyt, erityisesti yrittäjän eläkelain 112 §:n 2 momentin tiedot YEL-työtulon vahvistamisesta annettavaan päätökseen. Myös vakuutushakemuksessa kysytty yritystoimintaa koskevat tiedot kirjataan päätökseen. Eläkelaitos kirjaa päätökseensä perustelut myös silloin, kun työtulo vahvistetaan työtulon tarkistamisen jälkeen.

Myös yrittäjän kannalta myönteinen päätös on perusteltava eli vaikka eläkelaitos vahvistaisi yrittäjän hakeman työtulon, on päätös perusteltava niin, että se sisältää tiedot, millä kyseiseen työtuloon on päädytty.

Työtulopäätökseen kirjattujen tietojen ja niistä tehtyjen, päätökseen kirjattujen, johtopäätösten perusteella yrittäjän ja myös muun ulkopuolisen tahon tulee voida selkeästi päätellä, millä perusteella päätöksessä vahvistettuun työtulon määrään on päädytty. Tällöin myös ulkopuolinen taho, kuten muutoksenhakulautakunta voi arvioida päätöksen lainmukaisuutta.

2.1.7 Työtulon muuttaminen ja tarkistaminen

YEL-työtuloa voi muuttaa, jos yrittäjän työpanoksessa tapahtuu muutoksia. Yrittäjän eläkelain mukaan työtuloa ei lähtökohtaisesti muuteta takautuvasti. Poikkeuksena tästä on tilanne, jossa yrittäjälle myönnetään työkyvyttömyyseläke. Tällöin työtulo voidaan vahvistaa takautuvasti työkyvyttömyyden alkamista edeltäneen vakuutusajan osalta työkyvyttömyyseläkkeen edellyttämälle tasolle (YEL 112 a §).

Vuoden 2023 voimaantulleen säännöksen mukaan työtuloa tarkistetaan määräajoin. Eläkelaitos tekee yrittäjälle ehdotuksen uudesta työtulosta kolmen vuoden välein. Yrittäjällä on oikeus antaa ehdotukseen liittyviä lisätietoja. Eläkelaitos voi tehdä myös ehdollisen päätöksen, joka tulee voimaan, jos yrittäjä ei määräajassa toimita lisäselvityksiä (YEL 112 a §).

Jotta yrittäjillä on aikaa varautua mahdolliseen työtulojen ja vakuutusmaksun nousuun, säädetiin voimaantulosäännöksissä enimmäiskorotuksesta työtuloon. Enimmäiskorotusraja koskee 1.1.2023 jälkeen tehtäviä kahta ensimmäistä työtulotarkistusta niillä yrittäjillä, joilla on ollut YEL-vakuutus voimassa 1.1.2023.

Työtuloa, joka on vahvistettu edellisen kerran ennen 1.1.2023, voidaan 1.1.2023 jälkeen tapahtuvalla ensimmäisellä tarkistuskerralla tarkistaa enintään 4 000 euroa ylöspäin ja toisella tarkistuskerralla enintään 4 000 euroa ylöspäin.

Myöhemmin tehdyn muutoksen myötä työtulotarkistusten 4 000 euron maksimikorotusraja koskee myös yrittäjää, jonka YEL-vakuutus on alkanut vuosina 2023–2025 ja jonka työtulo tarkistetaan ensimmäisen kerran 3 vuoden kuluttua vakuutuksen alkamisesta. Heillä maksimikorotusraja koskee vain ensimmäistä tarkistusta.

Tästä 4 000 euron rajasta voidaan poiketa ylöspäin yrittäjän suostumuksella.

Työtuloa voidaan muuttaa myös yrittäjän hakemuksesta tai eläkelaitoksen aloitteesta, jos yrittäjätoiminnan olosuhteet muuttuvat olennaisesti. Työtuloa korotetaan esimerkiksi silloin, kun yrittäjätoiminta laajenee tai aiemmin sivutoimisesti yrittäjänä ollut aloittaa kokopäiväisen yrittäjätoiminnan. Työtuloa voidaan vastaavasti myös laskea. Yrittäjän eläkelain voimaantulosäännöksen 4 000 euron rajaus työtulon nostamisesta koskee vain uutta 1.1.2023 voimaan tullutta

säännöstä yrittäjän työtulon säännöllisestä tarkistamisesta. Rajausta ei koske tilanteita, joissa työtuloa muutetaan muusta syystä.

2.1.8 Eläkevakuutusmaksut ja maksujoustopot

Yrittäjän eläkevakuutusmaksu määräytyy vahvistetun työtulon perusteella yrittäjän eläkelain 114 §:ssä säädetyn maksuprosentin mukaisesti.

Yrittäjän eläkelaisissa säädetään aloittavan yrittäjän alennuksesta. Yrittäjä, jonka yrittäjätoiminta on jatkunut alle 48 kuukautta, maksaa tänä aikana eläkevakuutusmaksua alennetun prosenttiosuuden mukaisesti. Alennus koskee ainoastaan yrittäjätoiminnan alkuvaihetta eikä sitä sovelleta pakkovakuuttamistilanteissa (YEL 115 §). Alennus on suuruudeltaan 22 prosenttia normaalista työeläkevakuutusmaksusta, eli yrittäjä maksaa 78 prosenttia muutoin määräytyvästä maksusta. Alennuksen voi saada enintään kahdessa osassa.

Yrittäjällä on mahdollisuus joustaa eläkevakuutusmaksun määrässä. Yrittäjä voi maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua, jonka suuruus on vähintään 10 prosenttia ja enintään 100 prosenttia normaalista työeläkevakuutusmaksusta. Toisaalta yrittäjä voi tietyin edellytyksin maksaa pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, joka on vähintään 10 prosenttia ja enintään 20 prosenttia pienempi kuin normaalimaksu. Pienennetty maksu ei kuitenkaan saa olla pienempi kuin laissa säädettyä vähimmäistyötuloa vastaava maksu. Pienennettyä maksua voidaan maksaa enintään kolmena kalenterivuotena seitsemän peräkkäisen kalenterivuoden aikana (YEL 116 §).

Kun yrittäjä maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, yrittäjän vahvistettu YEL-työtulo ei muutu. Lisätyöeläkevakuutusmaksu ja pienennetty työeläkevakuutusmaksu vaikuttavat työeläkkeen määrään, mutta eivät muuhun yrittäjän sosiaaliturvaan. Muussa ansiosidonnaisessa sosiaaliturvassa käytetään aina vahvistettua työtuloa.

Lisä- ja pienennettyjen maksujen käyttöön liittyy rajoituksia. Oikeutta maksujoustopot ei ole muun muassa silloin, jos yrittäjä saa työeläkelakien mukaista eläkettä, jos yrittäjällä on maksamattomia YEL-maksuja, jos vakuutus ei ole ollut koko kalenterivuotta samassa eläkelaitoksessa tai jos yrittäjä on oikeutettu aloittavan yrittäjän alennukseen. Maksujoustopot käyttämisestä on ilmoitettava eläkelaitokselle saman kalenterivuoden aikana, jota muutos koskee (YEL 117 §). Alle prosentti yrittäjistä on vuosittain käyttänyt maksujoustopotia, kuitenkin alaspäin joustajien lukumäärä on kasvanut kahtena edellisenä vuotena (Taulukko 1).

Taulukko 1. Maksujoustopot käyttäjien yrittäjien lukumäärä vuosina 2021–2025

Vuosi	2021	2022	2023	2024	2025
Maksujoustopot alaspäin	263	204	272	580	886
Maksujoustopot ylöspäin	276	240	208	176	148

2.1.9 Yrittäjän eläke ja kokonaistyötulo

Yrittäjän eläke määräytyy kokonaistyötulon käsitteen perusteella (YEL 67 §). Yrittäjän kokonaistyötulo määritellään kultakin kalenterivuodelta erikseen ja sen perusteella lasketaan kyseiseltä vuodelta karttunut eläke.

Kokonaistytötlöä määriteltäessä otetaan huomioon kaikki seuraavat tekijät:

- kyseiselle kalenterivuodelle vahvistettu työtulo ja sen muutokset
- se, onko yrittäjätoiminta jatkunut koko kalenterivuoden
- kyseisen kalenterivuoden työeläkevakuutusmaksun joustot (lisätyöeläkevakuutusmaksu ja pienennetty työeläkevakuutusmaksu)
- kyseisen kalenterivuoden maksamattomat ja jo vanhentuneet työeläkevakuutusmaksut.

2.1.10 Tilastotietoa yrittäjien eläkevakuuttamisesta

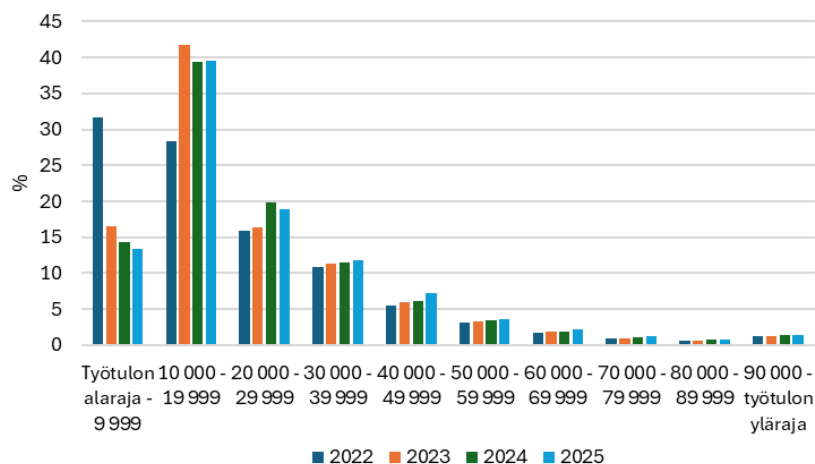
Alla olevassa taulukossa 2 on vuoden lopussa voimassa olevien ja vuoden aikana alkaneiden ja päättyneiden YEL-vakuutusten lukumääriä ja työtulojen keskiarvoja (euroa vuodessa) vuosilta 2022–2025. YEL-vakuutettujen yrittäjien määrä on viime vuosina pysynyt 212 000 ja 213 000 henkilön välillä.

Taulukko 2: Voimassa olevien, alkaneiden ja päättyneiden YEL-vakuutusten lukumääriä ja työtulojen keskiarvoja (euroa vuodessa) Eläketurvakeskuksen YEL-työtulot ja niiden tarkistaminen -tilastosta. Lähde: Eläketurvakeskus.

Vuosi	Voimassa olevat vakuutukset 31.12.v	Alkaneet vakuutukset	Päättyneet vakuutukset	Voimassa olevat vakuutukset 31.12.v	Alkaneet vakuutukset	Päättyneet vakuutukset
	Lukumäärä	Lukumäärä	Lukumäärä	Työtulon keskiarvo €/v	Työtulon keskiarvo €/v	Työtulon keskiarvo €/v
2022	212 780	26 154	24 964	21 998	16 905	19 471
2023	212 482	24 741	24 715	23 693	18 768	19 309
2024	212 122	25 322	25 582	24 960	18 723	20 356
2025 ennakotieto	212 511	25 997	25 160	25 398	18 506	21 258

Kuvassa 1 on vuoden lopussa voimassa olevien yrittäjille vahvistettujen työtulojen jakauma vuosina 2022–2025, jossa vuosi 2025 on ennakotieto. Eri vuosien jakaumissa nähdään työtulojen tarkistusten myötä siirtymää korkeampiin työtuloluokkiin.

Kuva 1: Yrittäjien vuoden lopussa voimassa olevien vahvistettujen työtulojen jakauma vuosina 2022–2025, vuosi 2025 on ennakotieto. Kuvasta on jätetty pois alle vakuuttamisvelvollisuuden alarajan olevat vakuutukset, joita on 0,1 prosenttia vakuutuksista vuosittain. Lähde: Eläketurvakeskus.

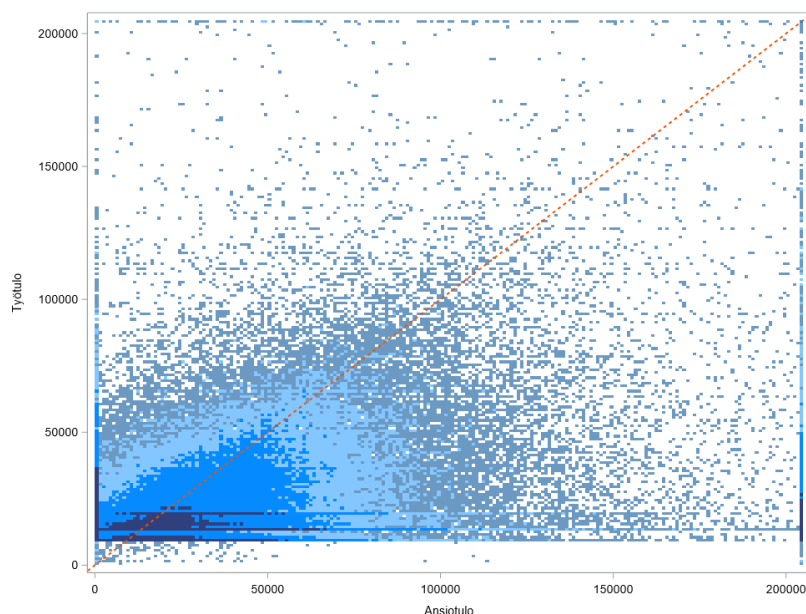
Alla olevassa taulukossa 3 on maksetut eläkkeet, yrittäjän vakuutusmaksu ja valtion osuus vuosina 2021–2025 Eläketurvakeskuksen tilinpäätöstilaston mukaisina. Maksetut eläkkeet ovat nousseet viime vuosina ja myös yrittäjien vakuutusmaksut ovat kasvaneet työtulotarkistusten myötä. Vaikka vakuutusmaksu on kokonaisuudessaan kasvanut, eläkemenossa tapahtunut voimakkaampi kasvu on aiheuttanut sen, että myös yrittäjän eläkelain valtion osuus on kasvanut viime vuosina.

Taulukko 3: Maksetut eläkkeet, yrittäjien vakuutusmaksut yhteensä ja valtion osuus vuosina 2021–2025, miljoonaa euroa vuodessa. Lähde: Eläketurvakeskus.

Vuosi	Maksetut eläkkeet, milj. €/v	Yrittäjien vakuutusmaksut yhteensä, milj. €/v	Valtion osuus, milj. €/v
2021	1 370,8	1 075,2	358,8
2022	1 391,8	1 108,8	349,5
2023	1 582,6	1 153,2	485,0
2024	1 681,1	1 242,0	535,1
2025	1 752,3	1 264,7	586,8

Kuvassa 2 on yrittäjän vahvistettu työtulo vuonna 2024 verotettavan vuoden 2024 ansiotulon mukaan piirrettynä. Oranssin viivan alapuolella olevissa havainnoissa yrittäjän ansiotulo ylittää yrittäjälle vahvistetun YEL-työtulon ja oranssin viivan yläpuolella olevissa havainnoissa yrittäjän ansiotulo alittaa yrittäjälle vahvistetun YEL-työtulon.

Kuva 2: Yrittäjän vahvistettu työtulo vuonna 2024 verotettavan vuoden 2024 ansiotulon mukaan piirrettynä. Kuviossa tummempi väri tarkoittaa tiheämpää havaintomäärää. Lähde: Eläketurvakeskus.

2.2 Nykytilan arviointi

2.2.1 Työtulon määrittely

Yrittäjiltä saadun palautteen perusteella yrittäjän eläkelain viime vuosina tehdyt muutokset eivät ole onnistuneet riittävästi lieventämään YEL-työtulon määrittelyyn liittyviä ongelmia. Erityisesti 1.1.2023 voimaan tulleen lakimuutoksen vaikutukset on koettu hyvin jyrkkänä, mikä on ymmärrettävää, koska Fivan teema-arvion ([Finanssivalvonnan teema-arvio Yrittäjän eläkelain \(YEL\) mukaisen vakuutuksen toimeenpanosta - 2020 - www.finanssivalvonta.fi](https://www.finanssivalvonta.fi)) osoittamalla tavalla monet yrittäjät olivat aiemmin käytännössä voineet itse valita työtulonsa mahdollisimman alhaiseksi kenenkään tähän puuttumatta. Myös työtulon määrittely on koettu vaikeasti ymmärrettäväksi ja epäoikeudenmukaiseksi. Ongelmalliseksi on koettu, että yhtä, kaikille yrittäjille sopivaa työtuloperustetta ei ole, vaan työtulo määritellään tapauskohtaisesti. Esimerkiksi yksinyrittäjiltä saadun palautteen perusteella työtulon perusteena oleva työpanoksen käsite ja vertautuminen työntekijälle maksettavaa palkkaan koetaan vanhentuneeksi ja käytännölle vieraaksi. Yrittäjäkentän näkemykset YEL-järjestelmän kehittämisestä eivät kuitenkaan ole yhtenäisiä.

Selvityshenkilö Jukka Rantalan [selvityksen](#) mukaan luottamus yrittäjien eläkejärjestelmään on heikkoa erityisesti nykyisen työtulon määrittelyn takia. Asia käy ilmi sekä Suomen Yrittäjien että Mikro- ja yksinyrittäjien kyselyiden mukaan ([SY kysely](#) ja [Myry kysely](#)). Myös Eläketurvakeskuksen kyselytutkimuksen ([Eläkebarometri 2025](#)) mukaan yrittäjien luottamus yrittäjän eläkejärjestelmään on vähäisempää kuin kansalaisella yleisesti työeläkejärjestelmään.

Selvityshenkilö Jukka Rantalan selvityksessä todettiin, että työtulon määritelmä laissa on periaatteeltaan looginen, mutta erilaiset laissa olevat lisämääreet yrittäjän ammattitaidosta ja

työpanoksen määrästä, laajuudesta ja arvosta voivat lisätä käsitteen monitulkintaisuutta. Ohjeellisen työtulosuosituksen laskentapalvelun idea on vähentää työtulokäsitteen monitulkintaisuutta ja pyrkiä yhtenäistämään käytäntöä eläkelaitoksissa. Silti yrittäjän voi olla vaikea ymmärtää, miksi hänen eläkkeensä ja varsinkin maksunsa perustuu jonkun toisen mahdollisesti saamaan palkkaan. Työtulon monitulkintaisuuden takia työtulon arvioimiseen ja perustelemiseen joudutaan käyttämään huomattavasti sekä yrittäjien että eläkelaitosten resursseja. Selkeämmin määritelty työtulo vähentäisi myös työtulopäätöksistä tehtävien valitusten määrää.

Nykyisin eläkelaitos on voinut kysyä yrittäjältä lisätietoja työtuloon vaikuttavista seikoista ja yrittäjällä on ollut mahdollisuus tuoda eläkelaitokselle ilmi oma näkemyksensä työtuloarviosta. Eläkelaitoksella ei kuitenkaan ennen päätöksen antamista ole ollut velvollisuutta perustella tai avata yksityiskohtaisesti työtulon määräytymisen perusteita eikä työtulon perusteista tarkemmin säädetä laissa. Työtulon määräytymisen tarkemmat perusteet ovat kenen tahansa ja kaikkien yrittäjien vapaasti saatavilla ja tutustuttavissa eläkelaitosten yhteisissä yrittäjän työtulon määrittämisen soveltamisohjeissa. Työtulon määrittämisen soveltamisohjeet on tarkoitettu lainsäädännön yhtenäisen soveltamisen varmistamiseksi ja ensisijaisesti eläkelaitosten päätöksenteon tueksi, eikä yrittäjillä välttämättä ole ollut tietoa soveltamisohjeista eikä tarkempaa tietoa työtulon määrittämisen perusteista ennen vahvistetun työtulopäätöksen saamista. Yrittäjän on voinut tämän vuoksi olla vaikea ymmärtää työtulon määräytymisen perusteita ja perustella oma näkemyksensä juuri niihin seikkoihin, jotka eläkelaitoksen työtuloarvioinnin taustalla ovat. Eläkelaitoksella on nykyisäännöksiinkin ollut velvollisuus perustella päätöksensä työtuloa vahvistaessaan, mutta jo vahvistettuun päätökseen yrittäjän on tullut hakea muutosta, jos hän ei ole ollut päätökseen tyytyväinen tai on havainnut päätöksen perusteluissa seikkoja, joihin hän olisi voinut esittää lisätietoja tai perusteluja ennen työtulon vahvistamista. Tämä on ollut melko raskas menettely ja tilannetta olisi mahdollista parantaa sääntelyä kehittämällä.

Työtulon määrittämisen soveltamisohjeita on ylläpidetty Eläketurvakeskuksessa ja niiden tietosisältöä on kehitetty yhdessä eläkelaitosten kanssa. YEL-työtulon arvioimisessa eläkelaitoksilla on apuvälineenä työeläkealan yhteinen työtulosuosituksen laskentapalvelu. Palvelu on suunniteltu yhdessä eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen kanssa. Työtulon määräytymiseen ja sen tasoon liittyvän kritiikin takia yrittäjäkentän näkemyksiä olisi tarpeen kuulla jatkossa erityisesti työtulosuosituksen laskentapalvelun osalta.

Finanssivalvonnan vuonna 2025 tekemässä selvityksessä ([Työeläkevakuutusyhtiöiden markkinointi –selvitys lainsäädännön noudattamisesta verkkosivumainonnassa - 2025 - www.finanssivalvonta.fi](#)) tarkasteltiin yhtenä osana työeläkevakuutusyhtiöiden verkkosivuilla löytyviä YEL-laskureita. Selvityksen mukaan YEL-laskureiden sisällöstä ei ole yhtenäistä käytäntöä, joten YEL-laskurit antavat erilaisen arvion tulevasta eläkkeestä, vaikka laskureihin syötetty tieto on sama. Osa työeläkevakuutusyhtiöistä antaa niukasti tietoa siitä, mihin parametreihin laskettu arvio perustuu. Yrittäjän on hankalaa arvioida saamansa tulosta YEL-laskurista, jos hänelle ei anneta tietoa siitä, mihin oletuksiin laskettu arvio perustuu. Selvityksen perusteella vaikuttaisi siltä, että yrittäjille annettavissa tiedoissa ei ole kaikilta osin yhtenevät käytännöt eläkelaitosten välillä, ja käytännöt vaikeuttavat yrittäjän tilannetta.

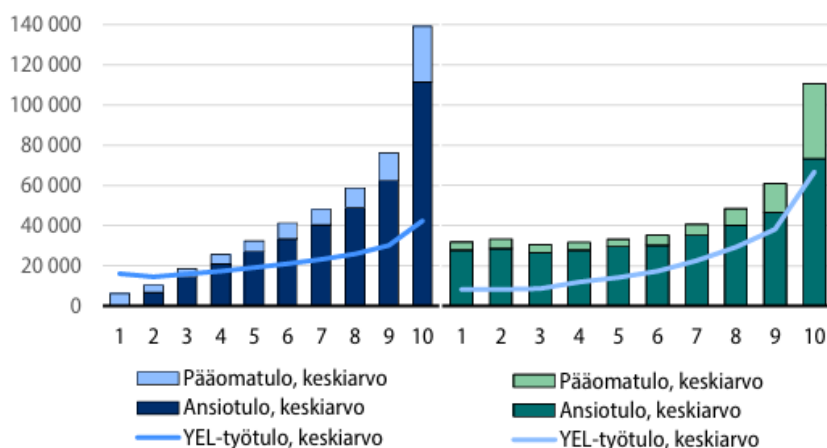
Edellä olevien tietojen valossa työtulon määrittelyä tulisi kehittää. Yrittäjien keskuudessa sekä yrittäjän valinnanvapaus että työtulon määrittäminen verotettavien ansiotulojen perusteella saavat kannatusta. Tätä ehdotti myös selvityshenkilö Jukka Rantala selvitystyössään. Koska yrittäjien eläketurva ja sosiaaliturva määräytyvät työtulon pohjalta, täysin avoin valinnanmahdollisuus ei ole mahdollista, mutta tietyin reunaehdoin yrittäjien valinnan mahdollisuutta on mahdollista lisätä. Verotettavat ansiotulot voivat olla yrittäjien työpanoksen mittarina tarkoituksenmukainen käsite. Siten ansiotulojen mukaan tuominen työtulon määrittelyyn voisi olla mahdollista.

2.2.2 Työtulon taso

Pääministeri Marinin hallituksen toteuttamat yrittäjien eläkelain muutokset tulivat voimaan 1.1.2023. Muutosten tavoitteena oli kehittää yrittäjän eläkelain toimeenpanoa, jotta yrittäjän työtulo vastaisi paremmin yrittäjän työpanoksen arvoa eli korjattiin niin sanottua alivakuuttamista.

Työpanoksen arvoa ja sen oikeaa tasoa voidaan arvioida eri tavoin. Yksi tapa on verrata yrittäjien työtuloja yrittäjien verotuksen ansiotuloihin (kuva 3). Selvityshenkilö Jukka Rantalan selvityksessä oli kuvattu Eläketurvakeskuksen analyysiraportin ([Yrittäjien YEL-työtulot ja verotettavat ansiotulot](#)) perusteella työtulojen ja verotettavien ansiotulojen välistä suhdetta. Edellä mainitun Eläketurvakeskuksen analyysiraportin mukaan vuonna 2022 koko vuoden voimassa olleiden vakuutusten keskimääräinen YEL-työtulo oli noin 22 500 euroa. Vastaava yrittäjätöiminnan verotettava ansiotulo oli keskimäärin noin 36 500 euroa. YEL-työtulo oli 62 prosenttia verotettavasta ansiotulosta. Kun verrataan myös alkaneet ja päättyneet vakuutukset sisältäviä työtulo- ja ansiotulosummia, suhde on 57 prosenttia.

Kuva 3: Työtulojen, ansiotulojen ja pääomatulojen keskiarvot ansiotulojen (vasen kuvio) ja työtulojen (oikea kuvio) mukaisissa tulokymmenyksissä. Lähde: Eläketurvakeskus.

Maksutulon vähyys alivakuuttamisesta johtuen on ongelmallista valtiontalouden lähivuosien tilanteessa. Maksutulon pieneneminen tarkoittaa YEL:n valtion osuuden kasvua. Pitkällä aikavälillä alivakuuttaminen pienentää YEL:n valtionosuutta vasta siinä vaiheessa, kun matalammat eläkkeet aikanaan tulevat maksuun. Valtion maksamat kansaneläkemenot kuitenkin kasvavat. Selvityshenkilö Jukka Rantalan selvityksen mukaan edellä mainittujen seikkojen lisäksi alivakuuttamisen haasteisiin liittyy myös neutraalius suhteessa työn tekemiseen työsuhteessa ja kilpailuvääritymät yrittäjien kesken.

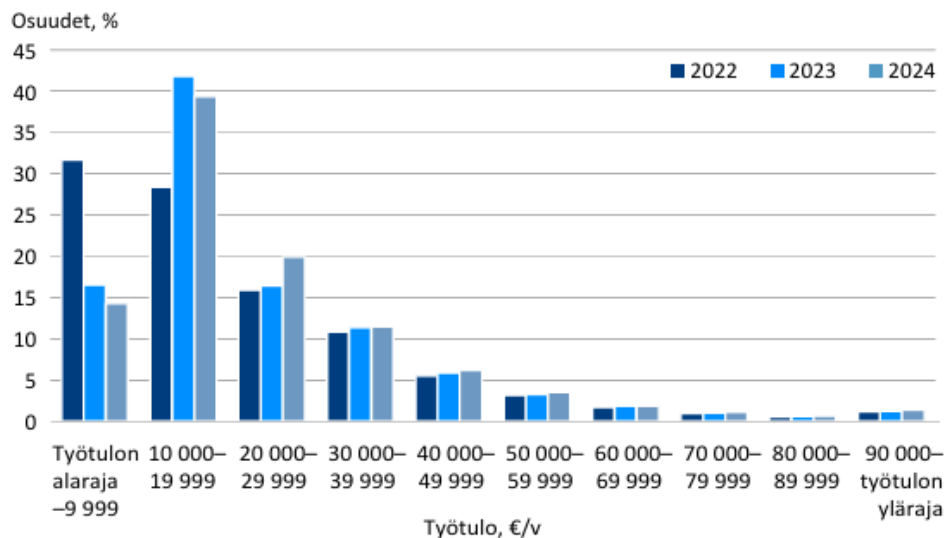
Jos yrittäjien työtulo ja maksutulo jää alhaiseksi, myös yrittäjien eläketurvan taso jää alhaiseksi. Suomen Yrittäjien julkaiseman, Eläketurvakeskuksen tilastotietoihin perustuvan tiedon ([Yrittäjän eläke-euro on 89 senttiä – Näin paljon on YEL:n osuus kokonaiseläkkeestä - Yrittajat.fi](#)) mukaan vuosina 2021–2024 yrittäjänä eläkkeelle jääneiden kokonaiseläke oli keskimäärin noin

89 prosenttia muiden kokonaiseläkkeestä. Suhdeluku oli miehillä alempi kuin naisilla, miehillä 82 prosenttia ja naisilla 92 prosenttia ([Näin paljon mies- ja naisyrittäjien eläkkeissä on eroa – Miesten osalta yllättävä tieto - Yrittajat.fi](#)). Kokonaiseläkkeessä on mukana yrittäjän muut työeläkkeet ja Kelan maksamat takuu- ja kansaneläkkeet. Useimmat yrittäjät työskentelevät myös palkansaajana työuransa aikana. Näistä syistä luvuista ei voida suoraan päätellä, kuinka suuri osuus eroista johtuu nimenomaan yrittäjätoiminnasta.

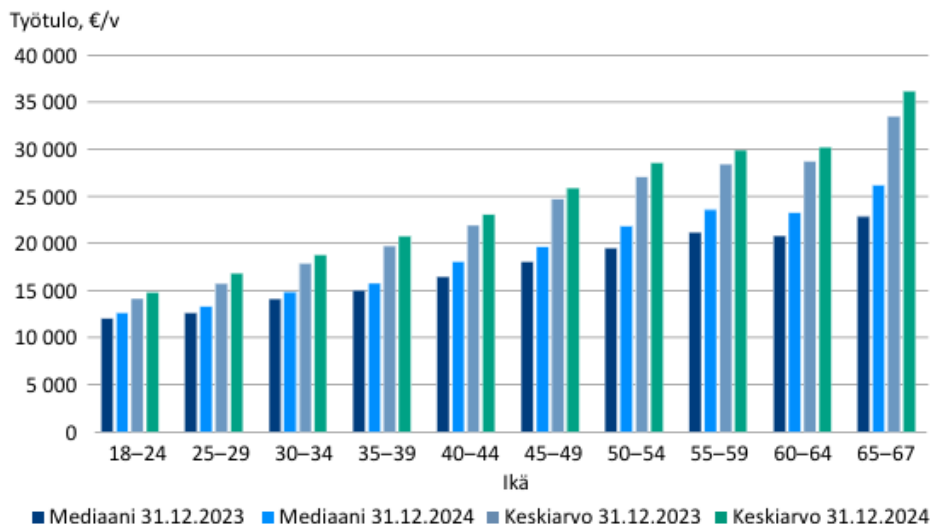
Alivakuuttaminen aiheuttaa useita haasteita sekä yrittäjälle itselleen että YEL-järjestelmän taloudelle, joka näkyy myös valtion taloudessa. Alivakuuttamista on korjattu pääministeri Marinin hallituskaudella lisäämällä lakiin 1.1.2023 alkaen työtulojen tarkistusmenettely, jonka seurauksena työtulot ovat lähteneet kasvamaan. Muutoksen vaikutukset on koettu kuitenkin yrittäjäkentässä hyvin jyrkkinä, vaikka laissa on rajoitettu työtulojen nousua euromääräisellä (4 000 euroa) rajoittimella.

Eläketurvakeskus on julkaissut vuoden 2024 työtuloista ja työtulotarkistuksista analyysin [YEL-työtulot ja niiden tarkistaminen vuonna 2024](#). Analyysin mukaan työtulojen jakaumassa on tapahtunut siirtymää vuodesta 2023 vuoteen 2024 matalimmista alle 20 000 euron työtuloluokista seuraaviin työtuloluokkiin (kuva 4). Vuonna 2024 tarkistettiin säännöllisissä YEL-työtulon tarkistuksissa ne työtulot, jotka olivat alle 25 000 euroa/v ja joihin ei ollut tehty olennaista tarkistusta kolmeen vuoteen. Sekä työtulojen mediaani että keskiarvo ovat nousseet kaikissa ikäluokissa (kuva 5).

Kuva 4: Vuosien 2022, 2023 ja 2024 lopussa voimassa olleiden vahvistettujen työtulojen jakauma. Kuvion työtulot on jaoteltu luokkiin käyvin hinnoin. Lähde: Eläketurvakeskus.

Kuva 5: Voimassa olleiden vakuutusten vahvistetun vuosityötulon mediaani ja keskiarvo ikäluokittain. Lähde: Eläketurvakeskus.

2.2.3 Maksujoustopot

YEL-vakuutusmaksu on joustava eli yrittäjä voi halutessaan maksaa suurempaa työeläkemaksua eli lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienempää työeläkemaksua eli pienennettyä työeläkevakuutusmaksua. Yrittäjä voi kohentaa eläketurvaansa ja korottaa vakuutusmaksua 10–100 prosenttia ilman, että YEL-työtuloa tarvitsisi nostaa pysyvästi. Huonojen aikojen koittaessa maksua voi pienentää 10–20 prosenttia. Vaikka vahvistettu työtulo ei muutu, karttuu eläke sellaisen työtulon mukaan, joka vastaa maksettuja vakuutusmaksuja.

Mainittuja maksujoustoja on kuitenkin käytetty hyvin vähän, mikä voi kertoa siitä, että mahdollisuutta ei tunneta yrittäjäkentässä. Aiempina vuosina joustoja alaspäin käytti vain alle 0,5 prosenttia yrittäjistä, mutta joustoja käyttävien osuus on ollut vuoden 2023 lakiuudistuksen jälkeen nousussa. Vuonna 2025 vajaa 900 yrittäjää käytti joustoja alaspäin ja vajaa 150 ylöspäin.

Ensimmäistä kertaa yrittäjäksi ryhtyvä yrittäjä voi saada 22 prosentin suuruisen aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennuksen 48 kuukaudeksi. Aloittavat yrittäjät ovat sen sijaan käyttäneet alennusmahdollisuutta runsaammin. Vuonna 2024 aloittavan yrittäjän alennuksen piirissä oli 59 624 yrittäjää.

Työtulon vahvistamisen, muuttamisen ja joustojen käytön prosessit on myös koettu yrittäjien keskuudessa hitaina ja hallinnollisesti raskaina, minkä takia niiden käyttö on voinut jäädä vähäiseksi. Vähäistä käyttöä voi selittää osin myös se, että esimerkiksi jouston käyttämahdollisuuksia ei tunneta laajasti yrittäjien joukossa.

Työtulon joustamisen mahdollisuuksia on mahdollista ja tarvetta kehittää. Esimerkiksi jouston mahdollisuuksien lisääminen tai käytännön prosessien kehittäminen helpommiksi voivat tehdä joustoista aidosti käyttökelpoisia yrittäjien muuttuviin tilanteisiin.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti yrittäjyyden edellytysten vahvistaminen sekä talouskasvun tukeminen. Ehdotetuilla muutoksilla tavoitellaan erityisesti pienituloisten yrittäjien eläkemaksujen kohtuullistamista sekä yrittäjän valinnanvapauden laajentamista. Tavoitteena on tuoda yrittäjien eläketurvan ja työeläkemaksun määräytymisen osaksi yrittäjän veronalainen ansiotulo hallitusti ja kustannustehokkaalla tavalla.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että yrittäjä saisi jatkossa valita, perustuuko hänen YEL-työtulonsa nykyisenkaltaiseen eläkelaitoksen arvioimaan työtuloon vai veronalaiseen ansiotuloon. Työtulon tulisi kuitenkin ehdotuksen mukaisesti olla eläkelaitoksen tekemään kokonaisarvioon perustuvassa työtulossa vähintään 50 prosenttia yrittäjän veronalaisesta ansiotulosta ja veronalaiseen ansiotuloon perustuvassa työtulossa vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran. Yrittäjän olisi sitouduttava valintaansa vähintään kolmeksi vuodeksi. Esitetyillä muutoksilla lisättäisiin hallitulla tavalla yrittäjän valinnanmahdollisuutta ja tuotaisiin ansiotulotiedot osaksi yrittäjän työtulon määrittelyä.

Nykyisenkaltaista työtulon kolmen vuoden välein tapahtuvaa tarkistamista jatkettaisiin siten, että yrittäjällä olisi jatkossa joka kolmas vuosi mahdollisuus valita työtulonsa peruste uudelleen. Joka kolmas vuosi eläkelaitos siten vahvistaisi yrittäjän työtuloperusteen sekä työtulon uudelleen. Lisäksi eläkelaitos tarkistaisi vuosittain työtulon vähimmäistason eli sen, että yrittäjän kokonaisarvioon perustuva työtulo olisi siirtymäajan jälkeen vähintään 50 prosenttia yrittäjän veronalaisesta ansiotulosta tai sen, että yrittäjän veronalaiseen ansiotuloon perustuva työtulo vastaa yrittäjälle viimeksi päättyneessä verotuksessa todettua veronalaista ansiotuloa kuitenkin niin, että työtulo on vähintään vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran. Näillä menettelyillä mahdollistettaisiin se, että yrittäjän työtulo vastaisi nykyistä paremmin lain edellyttämää työtulon tasoa myös yritystoiminnan jatkuessa ja siten hillittäisiin YEL:n valtion osuuden kasvua.

Esitykseen sisältyy myös ehdotus, jonka mukaan työtulon määräytymisprosessia muutettaisiin niin, että eläkelaitos perustelisi eläkelaitoksen kokonaisarvioon perustuvan työtulovaihtoehdon yrittäjälle jo nykyistä aikaisemmassa vaiheessa, jolloin yrittäjä ymmärtäisi paremmin, mihin seikkoihin eläkelaitoksen tekemä kokonaisarvioon perustuva työtulo perustuisi.

YEL:n vakuuttamisvelvollisuuden alaraja ehdotetaan säilytettäväksi nykyisellä tasollaan ja alaraja määräytyisi jatkossakin eläkelaitoksen tekemän kokonaisarvion perusteella. Esitetyllä tarkennuksella estettäisiin YEL-vakuutettujen määrän merkittävä väheneminen ja hillittäisiin esitettyjen muutosten kasvattavaa vaikutusta YEL:n valtion osuuteen.

Esityksessä ehdotetaan lisätyöeläkevakuutusmaksua ja pienennettyä työeläkevakuutusmaksua kehitettävän siten, että halutessaan yrittäjä voisi jatkossa maksaa pienennettyä työeläkemaksua enintään 25 prosentilla alennettuna nykyisen 20 prosentilla alennetun sijaan. Nykysäännösten mukainen aloittavan yrittäjän alennus poistettaisiin ja sen sijaan jatkossa myös aloittava yrittäjä olisi oikeutettu lisätyöeläkevakuutusmaksuun ja pienennettyyn työeläkevakuutusmaksuun. Myös muita mainittujen joustojen käyttämisen estäviä kriteereitä poistettaisiin niin, että estävistä kriteereistä säilyisi ainoastaan se, ettei maksujoustoihin ole oikeutta, mikäli yrittäjällä on maksamattomia YEL-vakuutusmaksuja. Lisäksi maksujoustojen toimeenpanoa sujuvoitettaisiin. Näillä esitetyillä muutoksilla pyritään mahdollistamaan työeläkemaksujoustojen käyttöä yrittäjyyden muuttuvissa tilanteissa.

Lisäksi ehdotettaisiin muutosta, jonka mukaan YEL-vakuutus olisi mahdollista päättää vähintään kolmeksi kuukaudeksi myönnetyn sairauspäivärahauden ja vanhempainrahauden ajaksi ja saada nykyistä kevyemmällä menettelyllä vakuutus uudelleen voimaan, ja näin helpottaa sekä yrittäjän taloudellista tilannetta että keventää asiaan liittyvää toimeenpanoprosessia.

Ehdotettujen muutosten siirtymäsäännöksillä annettaisiin yrittäjille aikaa varautua mahdolliseen työtulojen ja vakuutusmaksun nousuun.

Lisäksi Eläketurvakeskuksesta annettuun lakiin ehdotetaan Eläketurvakeskukselle lisättäväksi velvollisuutta kuulla keskeisiä yrittäjäjärjestöjä työtulon määrittämisessä tarvittavan tietopohjan kehittämisen yhteydessä. Tällä pyritään siihen, että Eläketurvakeskuksen yhteistyöstä yrittäjiä edustavien keskeisimpien järjestöjen kanssa toisi tietopohjan ylläpitämiseen ja kehittämiseen yrittäjäkentän näkemyksen ja mahdollistaisi selkeämmän yhteistyön työtulon määrittämisen kehittämisessä ja arviointivälineen käytössä kokonaisarvioon perustuvan työtulon määrittämisen apuna sekä tätä kautta lisäksi yrittäjäkentän luottamusta arviointivälineen käyttämiseen työtulon määrittämisen apuna.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Taulukkoon 4 on koottu muutamia uudistuksen keskeisiä vaikutuksia. Keskeisimmät vaikutukset painottuvat taloudellisiin vaikutuksiin, joita on arvioitu Eläketurvakeskuksen, Kansaneläkelaitoksen, valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön tekemillä laskelmilla.

Taulukko 4. Esityksen olennaiset vaikutukset

Vaikutuslaji	Olennaiset vaikutukset
Vaikutukset yrittäjiin	YEL-työtulo alenisi reilulla kolmanneksella yrittäjistä, nousisi vajaalla viidenneksellä ja loppuilla pysyisi muuttumattomana. YEL-työtulot laskisivat erityisesti alimmissa tulokymmenyksissä ja nousisivat ylimmässä tulokymmenyksessä. Keskimääräinen YEL-työtulo alenisi noin 10 prosenttia vuoteen 2033 mennessä. Työtulomuutokset heijastuisivat myös yrittäjän sosiaaliturvaan.
Vaikutukset eläkelaitoksiin	Uudistuksen aiheuttamat muutokset toimeenpanoon olisivat merkittäviä. Osa muutoksista olisi tietojärjestelmämuutoksia, osa prosessuaalisia.
Vaikutukset julkiseen talouteen ja valtion talouteen	YEL-työtulojen muutos vaikuttaisi YEL-maksujen ja YEL-eläkemenojen lisäksi erilaisiin etuusmenoihin sekä valtion ja kuntien verotuloihin. Julkinen talous heikkenisi laskelman ensimmäisinä vuosikymmeninä, mutta tilanne kääntyisi päinvastaiseksi 2070-luvun aikana, kun matalammilla työtuloilla vakuuttaneet yrittäjät olisivat laajasti eläköityneet ja eläkemenot siten laskisivat. YEL-maksutulon alentuessa valtion osuus kasvaisi lyhyellä aikavälillä noin 100 miljoonalla eurolla. Pitkällä aikavälillä työtulojen alentuessa myös YEL-eläkemenot alenisi. Samalla uudistuksen valtion osuutta kasvattava vaikutus pienenesi. Vuodesta 2057 lähtien valtion osuus pienenesi uudistuksen vuoksi.

Vaikutukset yrittäjien työllisyyteen ja yrittäjyyteen	Uudistus voisi vaikuttaa työikäisten päätöksiin ryhtyä yrittäjäksi, yrittäjien työssäkäyntiin sekä pienten ja keskisuurten yritysten toimintaan.
Sukupuolivaikutukset	Miesyrittäjien keskimääräinen työtulo alenisi noin 12 prosenttia ja naisyrittäjien työtulot alenisivat keskimäärin noin 8 prosenttia. Pitkällä aikavälillä uudistus alentaishi miesten YEL-eläkkeitä reilut 14 prosenttia ja naisten reilut 10 prosenttia.

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetun muutoksen vaikutuksia on arvioitu Eläketurvakeskuksen, Kansaneläkelaitoksen, valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön tekemillä arviolaskelmissa.

Kansaneläkelaitos ja sosiaali- terveysministeriö ovat arvioineet vaikutuksia muuhun sosiaaliturvaan.

4.2.1.1 Eläketurvakeskuksen laskentamenetelmä

Vaikutusarviot YEL-työtulojen, YEL-maksutulojen, YEL-eläkemenon ja kansaneläkemenon kehityksestä sekä vakuutettujen yrittäjien määristä on laadittu Eläketurvakeskuksessa.

Nykylain mukaisessa ennustelaskelmassa on hyödynnetty Eläketurvakeskuksen lyhyen aikavälin ja pitkän aikavälin ennustemalleja. Lisäksi nykylain mukaisessa arviossa hyödynnetään havaintoja toteutuneista työtulon tarkistuksista. Tapaa, jolla näitä tietoja hyödynnetään, selostetaan myöhemmin.

Vaikutusarvioinnissa on keskeistä arvioida, kuinka lakimuutos vaikuttaisi yrittäjien työtulopäätöksiin. Tätä käyttäytymisvaikutusta on arvioitu yksilökohtaisten havaintojen ja tiettyjen alla kuvattavien oletusten avulla. Aikataulusyistä valinnanvapauden monia seurauksia, jotka kasvattavat valtion kustannuksia, ei kuitenkaan ole voitu ottaa huomioon vaikutusarviossa.

Uudistuksen myötä yrittäjä valitsisi itselleen mahdollisimman hyvin soveltuvan työtulon lainsäädännön puitteissa. Monissa tapauksissa nämä valinnat kasvattaisivat valtion kustannuksia. Seuraavassa on muutama esimerkki tällaisista vaikutusarviossa sivuutetuista kustannuksista.

Yrittäjällä olisi kannuste minimoida työtulonsa, jos hän arvioisi saavansa takuueläkettä. Vastaavasti yrittäjällä olisi kannuste alentaa työtuloaan, jos hän arvioisi saavansa kansaneläkettä.

YEL:n eläkevakuutusmaksuprosentti on sidottu TyEL-maksuun. TyEL-maksun tasoon liittyy pidemmällä aikavälillä merkittävää epävarmuutta ([Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2026](#)). Jos TyEL-maksu alenisi, YEL muuttuisi kalliimmaksi valtiolle (koska yrittäjien eläkemaksut alenisivat) ja kannattavammaksi yrittäjille (koska YEL:n eläkevakuutusmaksuprosentti alenisi). Tämä kannustaisi yrittäjiä kasvattamaan YEL-työtulojaan, mikä kasvattaisi valtion kustannuksia entisestään pitkällä aikavälillä. Jos TyEL-maksu nousisi, kävisi päinvastoin.

Vuonna 2023 voimaan tulleen YEL-työtulojen tarkistamista koskevan lainsäädännön (1157/2022) vaikutukset sisältyvät nykylain mukaiseen ennustelaskelmaan. Tämän uudistuksen

keskeisimpiä vaikutuksia ei ole vielä kokonaan havaittu. Näin ollen vaikutusarvio nyt esitettävistä muutoksista perustuu suuressa määrin kahden tulevaisuudessa voimaan tulevan YEL-työtuloja koskevan säännösten vertailuun. Molempien lakiuudistusten vaikutukset riippuvat oleellisesti siitä, kuinka lait vaikuttaisivat yrittäjien ja eläkelaitosten työtuloja koskeviin päätöksiin. Näiden syiden takia lakimuutoksen vaikutukset ovat poikkeuksellisen epävarmoja.

Nykylain mukaisessa ennusteessa otetaan huomioon vuoden 2023 lakimuutosten lisäksi alkavien ja päättyvien YEL-vakuutusten toisistaan poikkeava taso vuoteen 2033 asti. Tyypillisesti alkavissa vakuutuksissa työtulo on matalampi kuin päättyvissä vakuutuksissa, kun vakuutetun ikä ja sukupuoli ovat samat. Nykylakiennusteessa otetaan lisäksi huomioon muut työtulojen tyypilliset muutokset. Keskeisin näistä on vuotuinen palkkakertoimella tehtävä tarkistus.

Vuodesta 2033 lähtien keskimääräinen ikä- ja sukupuolivakioitu työtulo kasvaa vuosittain yleisen ansiotason kasvun mukaisesti. Tämä oletus koskee nykylain ja esityksen mukaista laskelmaa. Tosin sanoen lakimuutoksen vaikutus työtulojen tasoon toteutuu vaikutusarviossa vuoteen 2033 mennessä, jolloin lain mukainen siirtymäaika on päättynyt.

Pitkällä aikavälillä yleinen ansiotason reaalin kasvuvauhti ja siten myös YEL-työtulon kasvuvauhti ovat noin 1,1 prosenttia vuodessa. Tarkemmin pitkän aikavälin laskelmaa ja sen oletuksia on kuvattu Eläketurvakeskuksen raportissa [Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2026](#).

Esitettyjen lakimuutosten vaikutusarvion laskentaoletuksia selostetaan seuraavassa.

Lakimuutoksen arvioinnin keskeisin tietopohja muodostuu yksilökohtaisista tiedoista vuoden 2024 verotettavista ansiotuloista sekä vuosien 2024 ja 2025 YEL-työtuloista. Aineisto sisältää tiedot noin 216 000 yrittäjästä. Lisäksi laskelmassa hyödynnetään havaintoja jo toteutuneista työtulojen tarkistuksista. Verrattaessa nykyistä lainsäädäntöä esityksen mukaiseen lainsäädäntöön oletetaan, että vuodesta toiseen verotettavien ansiotulojen jakauma pysyy vuoden 2024 kaltaisena. YEL-työtulojen muutoksessa keskeistä ovat arviot nykylain mukaisten tarkistusten vaikutuksista sekä lakiesityksen arvioitu vaikutus työtuloihin. Näin aikaansaatu lakiesityksen vaikutusarvio työtuloihin sovitetaan nykylain mukaiseen ennustelaskelmaan.

Nykylain mukaisessa YEL-työtuloja koskevassa laskelmassa käytetään tietoa jo toteutuneista tarkistuksista. Laskelmassa tarkistuksia jatketaan lainsäädännön mukaisesti kolmen vuoden välein. Ensimmäisissä laskelmaan sisältyvissä tarkistuksissa menetellään seuraavasti: Jos havaintoaineistossa tietyn yrittäjän YEL-työtulo on tarkistettu ja korotus on poikennut 4 000 euron määrästä tai jos työtulo on liikkumavaran sisällä, työtulon oletetaan pysyvän palkkakerrointitarkistusta lukuun ottamatta samalla tasolla myös tulevissa tarkistuksissa. Ajatuksena on, että näissä tapauksissa YEL-työtulolle on löytynyt oikea taso. Jos yrittäjän työtulo ylittää suosituksen liikkumavaran ylärajan, työtulo laskee vuosien 2026–2028 tarkistuksessa liikkumavaran ylärajalle.

Muissa tapauksissa, kun tarkistus oli 4000 euroa tai tarkistusta ei vielä ole ollut, työtulon tarkistus rajoitetaan vuosien 2026–2028 tarkistuksissa 4 000 euroon tai suosituksen liikkumavaran alarajalle. Kuitenkin viidenneksellä tämä ryhmän yrittäjistä työtulo ei muutu työtulon tarkistuksessa.

Toisella laskelmaan sisältyvällä tarkistuskierroksella, joka alkaa 2029, menetellään kahta poikkeusta lukuun ottamatta yllä kuvatulla tavalla. Työtulo ei muutu enää 40 prosentilla, eli edellä mainitun viidenneksen lisäksi toisella viidenneksellä. Lisäksi työtulon 4 000 euron korotusraja ei ole enää tällöin voimassa.

Esityksen mukaisessa laskelmassa pääsääntö on se, että yrittäjä valitsee kokonaisarvioon (nykylain mukainen työtulo) perustuvasta ja veronalaiseen ansiotuloon perustuvasta työtulosta matalamman työtulon. Työtulo on kuitenkin vähintään YEL-työtulon alarajan suuruinen. Tätä pääsääntöä ei sovelleta kuitenkaan niihin yrittäjiin, joiden vahvistettu työtulo on työtulosuosituksista korkeampi. Näissä tapauksissa YEL-työtulo säilyy tällä korkeammalla tasolla. Tulkinta on se, että näiden yrittäjien kohdalla on olemassa jokin syy korkeammalle työtulolle eikä mahdollisuus alentaa työtuloa ole merkityksellinen. Jos yrittäjä valitsee nykylain mukaisen työtulon, se määrittyy kuten nykylain mukaisessa laskelmassa. YEL-työtulo on kuitenkin vähintään laissa säädettyä minimi suhteessa yrittäjän viimeisimpään vahvistettuun verotukseen. Siirtymäkauden jälkeen tämä on vähintään puolet yrittäjätoiminnan veronalaisesta ansiotulosta pois lukien ansiotulo-osingot.

Esityksen mukaiseen arvioon työtuloista sisältyy oletuksena seuraava tulonmuunto. Jos yrittäjän työtulo korotettiin vuosien 2023–2025 tarkistuskierroksella 4 000 eurolla ja hänen työtulonsa sekä ansiotulonsa ovat vähintään 36 000 euroa, niin oletetaan, että yrittäjä nostaa jatkossa 36 000 euroa palkkana ja muuntaa ylittävän osan ansiotuloista osinkotuloiksi. Tällaisia yrittäjiä on noin 6 000 eli vajaa 3 % kaikista yrittäjistä.

Aloittavien yrittäjien osalta, joilla ei ole vahvistetussa verotuksessa todettua yrittäjätoimintaan perustuvaa veronalaista ansiotuloa, oletetaan, että puolella työtulo asettuu YEL-työtulon alarajalle ja lopuilla kokonaisarvioon perustuvalla tasolle.

Esityksen mukainen laskelma ottaa huomioon YEL-maksun vaikutuksen veronalaiseen ansiotuloon. YEL-maksun nousu alentaa veronalaista ansiotuloa ja päinvastoin. Vahvistettu verotuksen ansiotulo puolestaan vaikuttaa tulevaisuudessa YEL-työtuloon.

Vaikutusarviossa oletetaan, että maksujoustoon oikeutetuista yrittäjistä 5 prosenttia joustaa vuosittain YEL-maksuaan 25 prosenttia alaspäin. Alaspäin joudessa YEL-maksu ei kuitenkaan alita YEL-työtulon alarajaa vastaavaa maksua.

Sairaus- ja vanhempainpäivärahakauden jälkeinen kevyempi YEL:n uudelleen voimaan saattaminen lisää YEL-vakuutusten päättämisiä näiden jaksojen ajaksi. Vaikutusarviossa oletetaan, että tämän vuoksi vuotuinen työtulosumma alenee 1,6 %. Tämä oletus vastaa havaintoja päivärahojen käytöstä.

Aloittavan yrittäjän alennus poistuu siten, että vuonna 2028 tai myöhemmin aloittavat yrittäjät eivät ole enää alennuksen piirissä. Siirtyminen veronalaiseen ansiotuloon työtulon perusteena edellyttäisi vielä voimassa olevasta alennuksesta luopumista. Vaikutusarviossa oletetaan, että kolmannes alennuksien euromäärästä loppuu tämän vuoksi.

YEL-työtulon ylä- ja alarajat pysyvät esityksen mukaisessa laskelmassa nykylain mukaisina.

4.2.1.2 Valtiovarainministeriön laskentamenetelmä

Valtiovarainministeriö on arvioinut uudistuksen vaikutuksia julkiseen talouteen, valtiontalouteen ja yrittäjien käytettävissä oleviin tuloihin. Laskelmissa on hyödynnetty Eläketurvakeskuksen arvioita YEL-eläkemaksukertymien, YEL-eläkemenon sekä kansaneläkemenojen kehityksestä. Lisäksi Kelan arvioista on hyödynnetty vaikutuksia eläkkeensaajien asumistukeen. Valtiovarainministeriön laskelmissa on huomioitu se, että YEL-maksujen laskiessa yrittäjien veronalaiset tulot kasvavat ja päinvastoin, koska YEL-maksut ovat verotuksessa vähennyskelpoisia.

Julkisen talouden vaikutuksia on tarkasteltu kansantalouden tilinpidon kehikossa. Kansantalouden tilinpidossa julkiseen talouteen luokitellaan valtionhallinto, paikallishallinto sekä sosiaaliturvarahastot, jotka jakautuvat vielä työeläkelaitoksiin ja muihin sosiaaliturvarahastoihin. Työeläkelaitoksiksi luokitellaan muun muassa YEL-vakuuttamista toimeenpanevat eläkevakuutusyhtiöt.

Laskelmissa on käytetty karkeaa arviota rajatuloveroasteista tulokymmenyksittäin, koska mallissa YEL-työtulojen muutos vaihtelee merkittävästi tulokymmenyksittäin. Sen sijaan, kun voidaan olettaa, että muutos koskee kaikkia tulokymmenyksiä samansuuntaisesti (esim. muutokset aloittavan yrittäjän alennukseen), on laskelmissa oletettu, että yrittäjien keskimääräinen rajaveroaste olisi 30 prosenttia. Tällöin YEL-maksutulon kasvaessa esimerkiksi 100 miljoonalla eurolla, valtion ja kuntien välittömät verotulot vähenisivät noin 30 miljoonalla eurolla.

Uudistuksen vaikutusarvioissa ei ole voitu soveltaa YEL-työtulojen muutoksen osalta kaikkien yrittäjien keskimääräistä rajaveroastetta YEL-työtulomallin arviointiin. Sen sijaan on käytetty arviota rajaveroasteesta tulokymmenyksittäin, koska YEL-työtulot laskevat alimmissa tulokymmenyksissä ja nousevat ylimmässä tulokymmenyksessä eli jakauma ei ole tasainen vaan hyvin vino.

Taulukossa 5 on avattu oletuksia, joita tämän muistion verotulovaikutusten arvioimiseksi on käytetty:

- Sarakkeessa A on esitetty YEL-vakuutettujen lukumäärä kussakin tulokymmenyksessä nykylakilaskelman mukaan vuonna 2033. YEL-vakuutettujen lukumäärät ensimmäisessä ja toisessa tulokymmenyksessä poikkeavat hieman muista tulokymmenyksistä laskentateknisistä syistä.
- Sarakkeessa B on esitetty valtiovarainministeriön arvio muiden kuin osakeyhtiöyrittäjien keskimääräisistä rajaveroasteista vuoden 2027 tasossa. Aineisto sisältää myös YEL-vakuutettujen ei-YEL-vakuutetut ansiotulot, sillä osa yrittäjistä on sivutoimisia ja saa ansiotuloja palkansaajana. Tämä näkyy erityisesti alimmassa tulokymmenyksessä, minkä vuoksi alimman tulokymmenyksen keskimääräinen rajaveroaste on muita alimpia tulokymmenyksiä korkeampi.
- Sarakkeessa C on esitetty osakeyhtiöyrittäjien rajaveroaste, jonka on oletettu vastaavan vuoden 2027 alussa voimaan astuvaa 18 prosentin yhteisöverokantaa. Laskelmassa ei siis ole otettu kantaa, missä muodossa yrittäjä nostaa tulojaan osakeyhtiöstä tai mikä kyseisen tulon verokohtelu on. Toisin sanottuna laskelmassa on ainoastaan oletettu, että YEL-maksun muuttuessa yhtiön verotettava tulos muuttuu. Tämä oletus laskee keskimääräisiä rajaveroasteita selvästi.
- Sarakkeessa D on esitetty Eläketurvakeskuksen arvio osakeyhtiöyrittäjien osuudesta kakista YEL-vakuutetuista.
- Sarakkeeseen E on laskettu sarakkeiden A–D tietojen perusteella arvio kaikkien YEL-vakuutettujen keskimääräisistä rajaveroasteista. Näitä rajaveroasteita on sovellettu, kun on arvioitu uudistuksen vaikutuksia Eläketurvakeskuksen laskelmien perusteella.

Taulukko 5. YEL-vakuutettujen lukumäärä ja rajaveroasteet tulokymmenyksittäin. Lähde: Eläketurvakeskus, valtiovarainministeriö

	A: YEL-vakuutettujen lukumäärä	B: Rajaveroaste, muut kuin Oy-yrittäjät, %	C: Oy-yrittäjien rajaveroaste, %	D: Oy-yrittäjien osuus	E: Kaikkien yrittäjien keskimääräinen rajaveroaste
Yhteensä	215 639	42,5 %	18 %	42 %	24,7 %
1	22 084	24,7 %	18 %	31 %	22,6 %
2	21 043	12,1 %	18 %	30 %	13,9 %
3	21 564	11,7 %	18 %	30 %	13,6 %
4	21 564	23,2 %	18 %	32 %	21,5 %
5	21 564	31,6 %	18 %	36 %	26,7 %
6	21 564	34,3 %	18 %	43 %	27,3 %
7	21 564	42,0 %	18 %	50 %	30,0 %
8	21 564	44,7 %	18 %	56 %	29,7 %
9	21 564	46,7 %	18 %	58 %	30,1 %
10	21 564	46,2 %	18 %	54 %	31,0 %

Muiden kuin osakeyhtiöyrittäjien yritystoiminnasta saamia tuloja kutsutaan sekatuloksi, jota verotetaan valtaosin ansiotuloina ja vain pieneltä osin pääomatulona. Yksinkertaisuuden vuoksi muutoksen on oletettu kohdistuvan vain ansiotuloihin. Laskelmassa on oletettu, että ansiotuloverotuoton muutoksesta noin 70,5 prosenttia kohdentuisi valtiolle, noin 26,5 prosenttia kunnille ja noin 3 prosenttia Kelalle. Yhteisöveron osalta on oletettu, että tuoton muutoksesta noin 73,5 prosenttia kohdentuisi valtiolle ja noin 26,5 prosenttia kunnille.

Yrittäjien työtulojen keskimääräinen lasku näkyisi pitkällä aikavälillä heikompana yrittäjäeläkkeiden tasona. Alhaisempi yrittäjäeläkkeiden taso kasvattaa kansaneläkemenoja, mutta alentaa kokonaisuutena eläkkeellä olevien yrittäjien eläketuloja. Laskelmassa on oletettu, että ansiotuloverotuotto pienenee noin 40 prosentilla suhteessa siihen kuinka paljon eläköityneiden yrittäjien yhteenlasketut eläketulot laskevat. Lisäksi on oletettu, että ansiotuloverotuoton muutoksesta noin 25 prosenttia kohdentuisi kunnille ja loput 75 prosenttia muille veronsaajille.

4.2.1.3 Vaikutukset yrittäjiin

Esityksen vaikutus työtuloihin ja maksutuloon olisi täysimääräisesti voimassa vuonna 2033. Vuonna 2032 YEL-vakuutettujen työtulo olisi vähintään 50 prosenttia ansiotulosta. Tämä alaraja näkyisi maksutulossa kuitenkin täysimääräisesti vasta vuonna 2033, koska vaikutusarviossa näitä tarkistuksia ajatellaan tehtävän aina kunkin vuoden aikana.

Taulukossa 6 esitetään keskimääräinen työtulo kunkin vuoden lopussa vuoden 2027 hintatasossa. Nykylain mukaisessa arviossa keskimääräisen työtulon reaalikasvu olisi vuosina 2027–2033 keskimäärin 2 prosenttia vuodessa. Erityisesti vuosina 2029–2031 keskimääräisen työtulon nousu olisi nopeaa, koska korotusten maksimiraja 4 000 euroa poistuisi vuoden 2028 lopussa.

Esityksen mukaisessa arviossa keskimääräinen työtulo alenisi reaalisesti vuodesta 2027 vuoteen 2028 noin 10 prosenttia. Tämä on seurausta siitä, että mahdollisuus valita veronalainen ansiotulo työtulon perusteeksi tulee voimaan. Vuodesta 2028 vuoteen 2033 työtulon keskimääräinen

reaalikasvu olisi molemmissa arvioissa runsaat 2 prosenttia. Esityksen mukaisessa arviossa keskimääräisen työtulon reaalinen taso olisi vuonna 2033 jokseenkin sama kuin vuonna 2027.

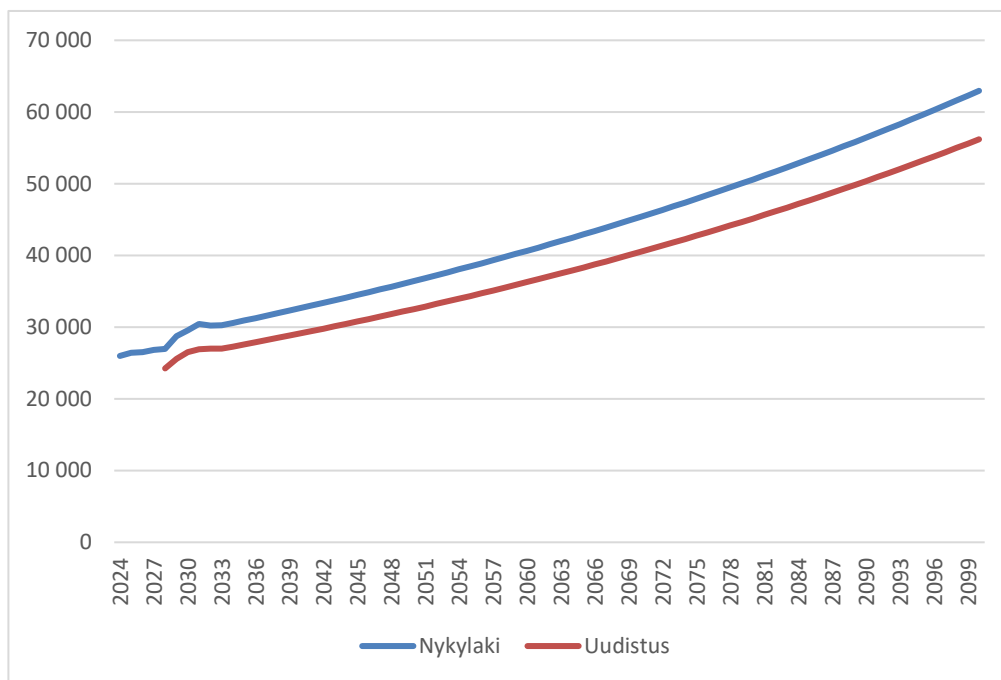
Seuraavassa esitettyihin keskimääräisiin työtuloihin ei sisälly sairauspäivärahojen ja vanhempainpäivärahakauden aikaisia vakuutusten päättämisten vaikutuksia. Arvion mukaan näiden takia työtulosumma alenisi 1,6 prosenttia vuodessa. Keskimääräinen työtulo ei sisällä myöskään työtulojouston lisääntyvää käyttöä arvioiden mukaan. Tämän vuoksi vuotuinen työtulosumma alenisi arvion mukaan noin yhden prosentin. Nämä vaikutukset sisältyisivät kuitenkin kohdassa vaikutukset valtion talouteen esitettyihin maksutuloarvioihin sekä pitkän aikavälin arvioon esityksen vaikutuksista valtion osuuteen ja YEL-eläkkeiden tasoon.

Taulukko 6. Keskimääräinen työtulo vuoden lopussa (euroa/vuosi) 2027 hintatasossa nykylain ja uudistuksen mukaisissa laskelmissa ja työtulon vähimmäismäärä prosentteina veronalaisesta ansiotulosta. Lähde: Eläketurvakeskus

Vuosi	Nykylaki	Uudistus	Erotus	Työtulo vähentään ansiotulosta
2024	25 990			
2025	26 440			
2026	26 510			
2027	26 850			
2028	26 980	24 250	- 2 730	30 %
2029	28 740	25 590	- 3 160	35 %
2030	29 550	26 510	- 3 040	40 %
2031	30 460	26 910	- 3 540	45 %
2032	30 210	27 010	- 3 200	50 %
2033	30 250	27 000	- 3 250	50 %

Kuvassa 6 esitetään keskimääräinen työtulo pitkällä aikavälillä nykylain ja uudistuksen mukaisissa laskelmissa.

Kuva 6. Keskimääräinen työtulo (euroa vuodessa) nykylain ja uudistuksen mukaisissa laskelmissa vuosina 2024-2100. Lähde: Eläketurvakeskus

Taulukossa 7 esitetään työtulon jakauman muutos vuonna 2033. Keskimäärin työtulot alenisivat noin 3 300 euroa vuodessa. Absoluuttisesti korkeammissa työtulokymmenyksissä alenema olisi suurempaa kuin matalammissa tulokymmenyksissä. Sen sijaan suhteellinen alenema olisi suurempaa matalammissa työtulokymmenyksissä. Kuitenkin aivan matalimmissa tulokymmenyksissä minimityötulo rajoittaisi työtulon alenemista.

Taulukko 7. Työtulo tulokymmenyksittäin* tuhatta euroa vuonna 2033 nykylain ja uudistuksen mukaan vuoden 2027 hintatasossa. Lähde: Eläketurvakeskus

Tulokymmenys	1 ja 2	3	4	5	6	7	8	9	10	Yht.
Nykylaki 1000 €	10,9	15,3	18,9	23,1	28,0	32,6	38,5	48,6	76,0	30,3
Uudistus 1000 €	9,3	12,7	16,5	20,3	24,6	29,6	34,8	42,1	70,6	27,0
Muutos 1000 €	-1,5	-2,6	-2,4	-2,7	-3,4	-2,9	-3,6	-6,5	-5,3	-3,3
Muutos %	-14 %	-17 %	-13 %	-12 %	-12 %	-9 %	-9 %	-13 %	-7 %	-11 %

*Tulokymmenykset 1 ja 2 on yhdistetty, koska uudistuksen mukaisessa laskelmassa yli 10 prosentilla YEL-vakuutetuista on minimi YEL-työtulo.

Taulukossa 8 eritellään esityksen vaikutuksia vahvistettuun YEL-työtuloon ja ansiotuloon edellistä yksityiskohtaisemmin: YEL-vakuutetut jaettaisiin vuoden 2033 ansiotulon perusteella tulokymmenyksiin. Lisäksi YEL-vakuutetut jaettaisiin kolmeen ryhmään lakimuutoksen vaikutuksen perusteella. Ensimmäisessä ryhmässä työtulo alenisi, toisessa se nousisi ja kolmannessa se ei muuttuisi suhteessa nykylain mukaiseen työtuloon vuonna 2033.

Työtulo alenisi reilulla kolmanneksella (36 prosenttia) YEL-vakuutetuista. He valitsisivat veronalaiset ansiotulot YEL-työtulon perusteeksi. Tässä ryhmässä painottuisivat yrittäjät, joiden ansiotulo olisi matala. Alimmassa ansiotulokymmenyksessä 67 prosenttia yrittäjistä valitsisi veronalaisen ansiotulon, kun ylimmässä ansiotulokymmenyksessä vastaava osuus olisi 12 prosenttia. Lisäksi työtulon suhteellinen aleneminen olisi suurempaa matalammissa tulokymmenyksissä. Kaikkiaan tässä ryhmässä työtulot alenisivat keskimäärin runsaat 14 000 euroa vuodessa, mikä tarkoittaisi noin 40 prosentin alenemaa suhteessa nykylakiin. Veronalaiset ansiotulot nousisivat tässä ryhmässä keskimäärin 3 000 euroa vuodessa. Tämä seuraisi YEL-maksujen alenemisesta.

Lähes kaksi kolmesta (64 prosenttia) vakuutetusta valitsisi kokonaisarvioon perustuvan työtulon. Tässä joukossa valtaosalla työtulo ei muuttuisi uudistuksen vuoksi. Vaikka työtulo ei muuttuisi, keskimääräinen ansiotulo alenisi tässä ryhmässä hieman. Aloittavan yrittäjän maksu- alenemisen poistaminen nostaisi keskimäärin YEL-maksua, jolloin ansiotulo alenisi.

Vajaalla viidenneksellä (17 prosenttia) kaikista YEL-vakuutetuista työtulo nousisi uudistuksen vuoksi. Nousu johtuisi siitä, että työtulon olisi oltava vähintään puolet yritystoiminnan veronalaisesta ansiotulosta. Työtulon nousu painottuisi selkeästi niihin vakuutettuihin, joiden veronalainen ansiotulo olisi korkea. Tässä ryhmässä työtulo nousisi keskimäärin runsaat 11 000 euroa ja vastaavasti veronalainen ansiotulo alenisi noin 3 000 euroa.

Taulukko 8. Vahvistetut työtulot (TT) ja ansiotulot (AT) nykylain mukaan ja uudistuksessa tapahtuvat muutokset vuonna 2033 ansiotulokymmenyksittäin*. Lukumäärät ovat tuhansia YEL-vakuutettuja ja euromäärät ovat keskimääräisiä vuosituloja tuhansissa euroissa vuoden 2027 hintatasossa. Lähde: Eläketurvakeskus

Tulokymmenys	Yht	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Lukumäärä	215,6	22,1	21,0	21,6	21,6	21,6	21,6	21,6	21,6	21,6	21,6
Kaikki											
Osuus, %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
AT, nyky	32,9	-2,1	0,3	7,1	15,3	22,3	29,2	36,7	45,8	59,3	115,2
AT, muutos	0,4	2,5	0,6	1,6	1,2	0,8	0,5	0,2	-0,1	-0,5	-2,8
TT, nyky	30,3	28,1	19,8	21,4	22,9	25,6	28,5	31,3	34,8	39,5	50,6
TT, muutos	-3,3	-13,6	-4,5	-7,8	-6,0	-4,5	-3,3	-2,0	-1,0	0,5	9,8
Laskee											
Osuus, %	36	67	38	56	52	41	34	25	20	15	12
AT, nyky	19,1	-2,4	0,3	7,3	15,2	22,1	29,1	36,5	45,6	58,9	102,0
AT, muutos	3,1	4,3	2,5	3,2	2,5	2,4	2,3	2,5	2,9	3,9	5,6

TT, nyky	35,8	29,5	21,2	25,3	29,2	35,8	42,2	49,9	57,6	66,3	72,3
TT, muutos	-14,3	-20,2	-11,8	-14,0	-11,5	-11,2	-11,0	-11,8	-13,4	-17,3	-24,5
Nousee											
Osuus, %	17	1	4	3	2	10	16	22	28	34	52
AT, nyky	68,7	0,0	0,2	6,8	15,5	22,5	29,5	36,9	46,0	59,6	132,0
AT, muutos	-3,1	0,0	-0,3	-0,2	-0,2	-0,6	-0,9	-1,3	-1,8	-2,6	-6,4
TT, nyky	19,7	9,1	8,8	8,9	9,1	9,6	11,7	13,7	16,0	19,5	30,5
TT, muutos	11,3	0,1	0,3	0,2	0,1	1,5	2,7	4,3	6,3	9,4	24,7
Ei muutu											
Osuus, %	47	32	58	41	46	49	50	53	52	50	36
AT, nyky	30,5	-1,5	0,3	6,8	15,4	22,3	29,1	36,7	45,8	59,1	95,8
AT, muutos	-0,4	-1,2	-0,6	-0,4	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,5
TT, nyky	29,8	25,6	19,5	16,9	16,4	20,2	24,4	29,8	36,0	44,9	71,8
TT, muutos	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

*Jako poikkeaa alimmissa 1, ja 2, ryhmässä hieman kymmenysjaosta nollatulojen suuren määrän takia.

Taulukossa 9 esitetään vaikutukset tulokymmenyksittäin osakeyhtiöyrittäjien osalta ja taulukossa 10 muiden yrittäjien osalta. Osakeyhtiöyrittäjiä on vajaat 40 prosenttia YEL-vakuutetuista. Heidän työtulonsa ovat keskimäärin muita korkeampia ja suhteellisesti lähempänä ansiotuloja. Osakeyhtiöyrittäjien työtulot alenisivat esityksessä muita enemmän.

Taulukko 9. Osakeyhtiöyrittäjien työtulot (TT) ja ansiotulot (AT) nykyisin mukaan ja uudistuksessa tapahtuvat muutokset vuonna 2033 ansiotulokymmenyksittäin. Lukumäärät ovat tuhansia YEL-vakuutettuja ja euromäärät ovat keskimääräisiä vuosituloja tuhansissa euroissa vuoden 2027 hintatasossa. Lähde: Eläketurvakeskus

Tulokymmenys	Yht	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Lukumäärä	90,7	10,6	7,5	9,1	9,1	9,1	9,1	9,0	9,1	9,1	9,1
AT, nyky	38,4	-1,6	4,2	14,8	23,5	30,7	37,5	44,6	53,2	66,1	112,3

AT, muutos	0,9	2,3	2,4	2,4	1,7	1,2	0,7	0,4	0,2	-0,1	-1,9
TT, nyky	37,5	28,9	26,8	30,0	32,4	34,9	36,8	39,0	42,5	46,6	57,1
TT, muutos	-5,4	-12,8	-11,4	-11,1	-8,1	-5,9	-4,2	-3,1	-2,2	-1,0	6,2

Taulukko 10. Muiden kuin osakeyhtiöyrittäjien työtulot (TT) ja ansiotulot (AT) nykyisin mukaan ja uudistuksessa tapahtuvat muutokset vuonna 2033 ansiotulokymmenyksittäin. Lukumäärät ovat tuhansia YEL-vakuutettuja ja euromäärät ovat keskimääräisiä vuosituloja tuhansissa euroissa vuoden 2027 hintatasossa. Lähde: Eläketurvakeskus

Tulokymmenys	Yht	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Lukumäärä	125,0	12,6	12,6	12,4	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
AT, nyky	28,9	-2,3	0,0	3,2	10,8	17,2	23,3	30,0	38,6	52,1	115,9
AT, muutos	0,0	2,4	0,5	0,9	1,0	0,5	0,2	-0,1	-0,4	-1,0	-3,7
TT, nyky	25,0	27,1	18,7	18,6	18,6	20,2	22,2	24,1	26,7	30,7	42,7
TT, muutos	-1,7	-13,3	-4,1	-5,1	-5,0	-3,3	-2,1	-0,8	0,5	2,4	13,5

Uudistuksen vaikutuksia on arvioitu myös kahdessa vaihtoehtoisessa laskelmassa. Edellä kuvatussa peruslaskelmassa oletetaan, että 6 000 yrittäjää muuntaisi ansiotuloja osinkotuloiksi. Tulomuunnoksen seurauksena esityksen mukainen työtulon nousu jäisi näillä yrittäjillä vähäisemmäksi. Lisäksi peruslaskelmassa oletetaan, että maksujoustoa käyttäisi alaspäin 5 prosenttia, eli runsaat 10 000 yrittäjää.

Korkean työtulon laskelmassa oletetaan, että 3 000 yrittäjää muuntaisi ansiotulojaan osinkotuloiksi ja runsaat 5 000 yrittäjää käyttäisi maksujoustoa alaspäin. Matalan työtulon skenaariossa taas oletetaan, että 12 000 yrittäjää tekisi muuntaisi ansiotulojaan osinkotuloiksi ja runsaat 20 000 yrittäjää käyttäisi maksujoustoa alaspäin. Muilta osin vaihtoehtoiset laskelmat vastaisivat peruslaskelman mukaista laskentaa.

Taulukossa 11 esitetään vaihtoehtoisten laskelmien vaikutus keskimääräiseen työtuloon kunkin vuoden lopussa vuoden 2027 hintatasossa. Eri laskelmien vaikutuksista esitetään lisää laskentatuloksia kohdissa vaikutukset julkiseen talouteen ja vaikutukset valtion talouteen.

Taulukko 11. Uudistuksen vaikutus keskimääräiseen työtuloon vuoden lopussa (euroa/vuosi) eri laskentavaihtoehtoisissa vuoden 2027 hintatasossa. Lähde: Eläketurvakeskus

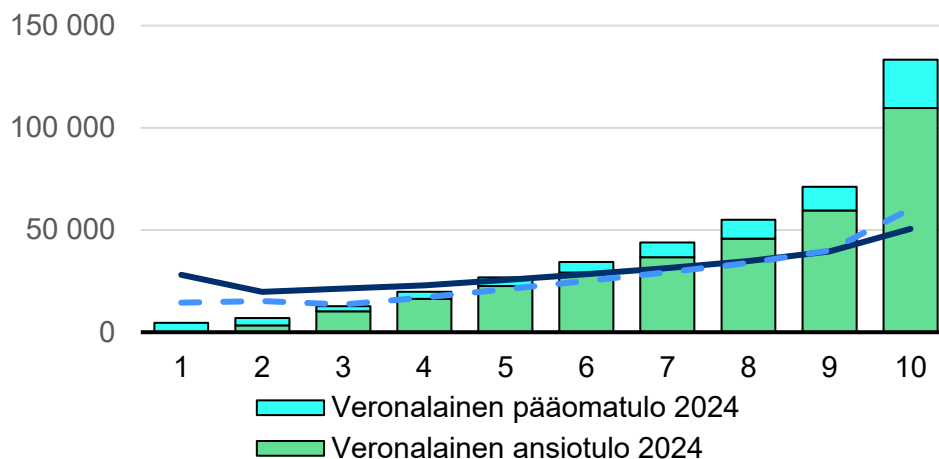
Vuosi	Nykylaki	Uudistus, perus	Uudistus, matala työ- tulo	Uudistus, korkea työ- tulo
2024	25 990			
2025	26 440			
2026	26 510			
2027	26 850			
2028	26 980	-2 730	-2 780	-2 520
2029	28 740	-3 160	-3 220	-2 930
2030	29 550	-3 040	-3 150	-2 800
2031	30 460	-3 540	-3 740	-3 270
2032	30 210	-3 200	-3 400	-2 920
2033	30 250	-3 250	-3 450	-2 980

Vaikutukset yrittäjiin ansiotulokymmenyksittäin

Kuvassa 7 on tarkasteltu uudistuksen vaikutusta yrittäjien YEL-työtuloihin vuonna 2033 ansiotulokymmenyksittäin. Kuvassa verrataan nykylainsäädännön mukaista tilaa vuonna 2033 uudistuksen peruslaskelmaan samana vuonna. Kuvaan on lisäksi piirretty pylväillä yrittäjien yritystoiminnan veronalaiset ansiotulot ja pääomatulot vuoden 2024 valmistuneen verotuksen mukaisina. Tiedot yrittäjien verotettavista tuloista eivät ole täsmällisesti samaa paria YEL-työtulojen kanssa, koska kyse on eri vuosien tiedoista, mutta tiedot kuvaavat silti hyvin yrittäjien tilannetta tulokymmenyksittäin. Kuvassa ei ole huomioitu yrittäjien muita ansiotuloja. Erityisesti alimmissa tulokymmenyksissä on huomattava joukko sivutoimisia yrittäjiä, jotka saavat yrittäjätoiminnan ohella ansiotuloja myös palkansaajina.

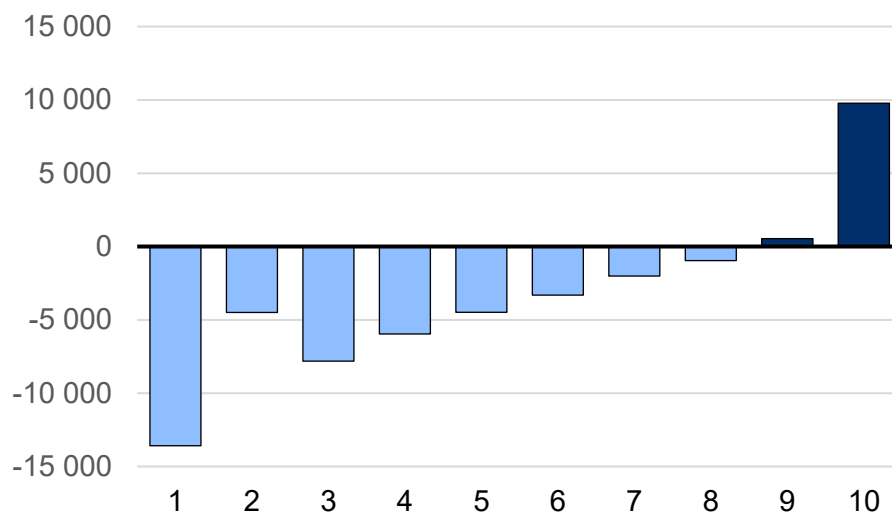
Kuvasta havaitaan, että vuonna 2033 uudistus laskisi keskimääräisiä YEL-työtuloja kahdeksassa alimmassa tulokymmenyksessä nykymalliin verrattuna. YEL-työtulot nousisivat selvästi vain ylimmässä tulokymmenyksessä ja hienoisesti toiseksi ylimmässä tulokymmenyksessä. Nykymallin mukaiset työtulot ovat kuitenkin jonkin verran korkeammat vuonna 2033 kuin esimerkiksi vuonna 2025. Nykylainsäädännön mukaisesti YEL-työtulot korottuisivat kaikissa tulokymmenyksissä jonkin verran vuoden 2023 alusta voimaan tulleen YEL-työtulouudistuksen siirtymäajan päättyessä.

Kuva 7. YEL-vakuutettujen yritystoiminnan veronalaiset ansio- ja pääomatulot vuonna 2024 sekä nykymallin ja uudistuksen mukainen YEL-työtulo vuonna 2033, euroa vuodessa. Lähde: Eläketurvakeskus, valtiovarainministeriö

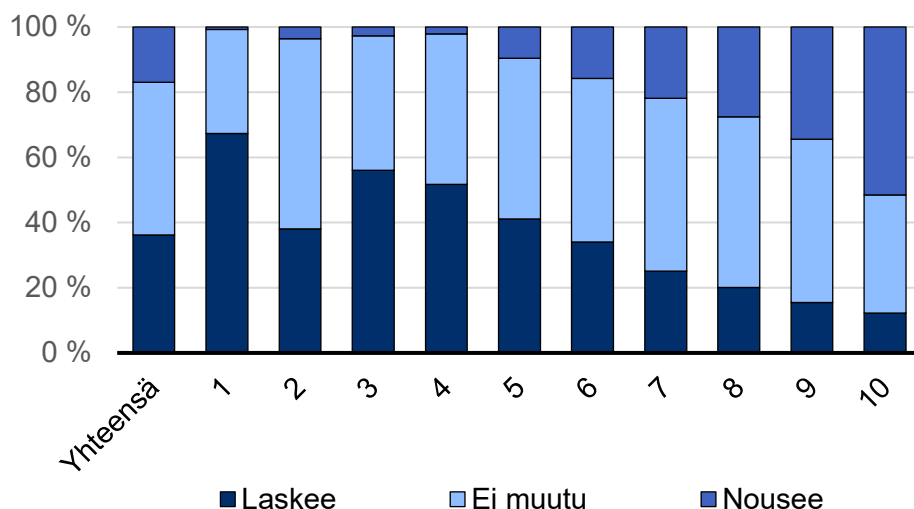
Kuvaan 8 on piirretty kuvan 7 mukaiset YEL-työtulot vuonna 2033 siten, että kyseessä ovat keskimääräiset muutokset tulokymmenyksittäin suhteessa nykymalliin vuonna 2033. Kuvasta nähdään, että suhteessa nykylainsäädäntöön uudistus nostaisi YEL-työtuloja selvästi vain ylimmässä tulokymmenyksessä. Sen sijaan kaikissa muissa tulokymmenyksissä YEL-työtulot keskimäärin laskisivat nykylainsäädäntöön nähden.

Kuva 8. YEL-työtulon muutos suhteessa nykymalliin vuonna 2033 tulokymmenyksittäin, euroa vuodessa. Lähde: Eläketurvakeskus, valtiovarainministeriö

Kuvassa 9 on tarkasteltu sitä, kuinka suurella osuudella yrittäjistä YEL-työtulo nousisi, laskisi tai pysyisi ennallaan kussakin tulokymmenyksessä vuonna 2033 suhteessa nykymalliin. Kuvasta 9 havaitaan, että YEL-työtulot laskisivat vajaalla 40 prosentilla YEL-vakuutetuista ja laskua olisi erityisesti alimmassa tulokymmenyksissä, mutta jonkin verran myös kaikissa muissa tulokymmenyksissä. YEL-työtulo pysyisi ennallaan vajaalla 50 prosentilla yrittäjistä ja heitä olisi melko tasaisesti eri tulokymmenyksissä. YEL-työtulot nousisivat vajaalla 20 prosentilla yrittäjistä. Heidän määränsä olisi vähäinen neljässä alimmassa tulokymmenyksessä ja kasvaisi tämän jälkeen asteittain.

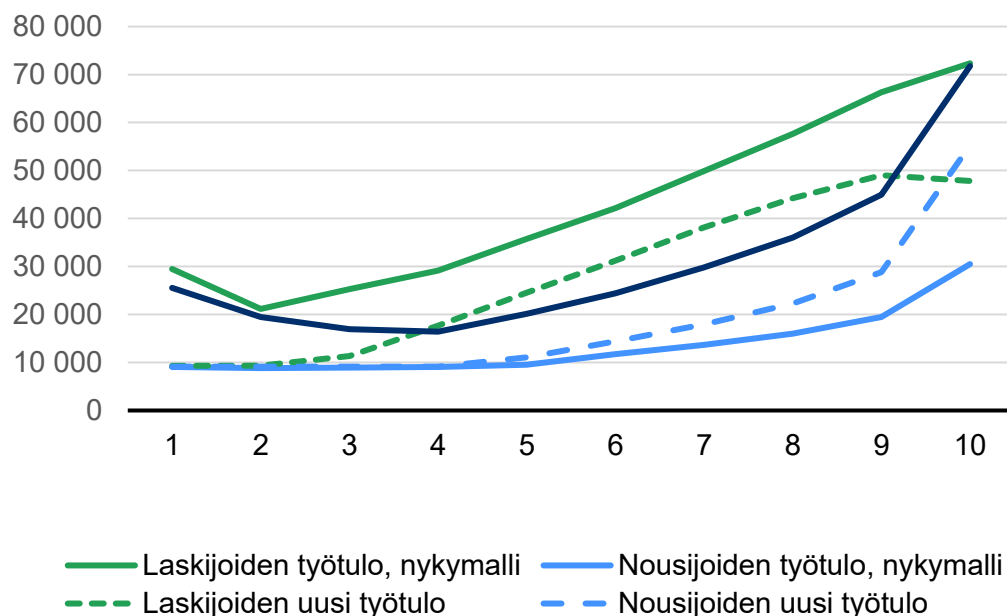
Kuva 9. YEL-vakuutettujen työtulon muutossuunta tulokymmenyksittäin, muutos suhteessa nykymalliin vuonna 2033. Lähde: Eläketurvakeskus, valtiovarainministeriö

Kuvassa 10 on tarkasteltu sitä, miten työtulojen muutos riippuu siitä, millä tasolla yrittäjän työtulot ovat nykymallin mukaan vuonna 2033. Kuvaan on vihreällä piirretty ne yrittäjät, joiden YEL-työtulot laskisivat uudistuksen myötä. Heidän työtulonsa laskisivat yhtenäiseltä vihreältä viivalta vihreälle katkoviivalle. Vaaleansinisellä on piirretty ne yrittäjät, joiden YEL-työtulot uudistuksen myötä nousisivat. Heidän työtulonsa nousisivat yhtenäiseltä vaaleansiniseltä viivalta vaaleansiniselle katkoviivalle. Tummansinisellä viivalla on piirretty YEL-työtulo niille yrittäjille, joiden YEL-työtulo ei uudistuksen myötä muuttuisi.

Kuvan 10 perusteella voidaan havaita, että etenkin ylemmissä tulokymmenyksissä YEL-työtulojen hajonta on huomattavasti suurta nykymallissa ja uudistuksen myötä työtulojen hajonta pienenee selvästi. Lisäksi voidaan havaita, että vaikka YEL-työtulot nousisivat uudistuksen myötä ylemmissä tulokymmenyksissä, se tapahtuisi alhaiselta lähtötasolta ja jäisi tästä huolimatta pääsääntöisesti alhaisemmaksi kuin niillä yrittäjillä, joiden työtulot laskisivat tai pysyisivät ennallaan.

Kuva 10. Nousevien, laskevien ja paikallaan pysyvien yrittäjien YEL-työtulojen muutos suhteessa nykymalliin vuonna 2033, euroa vuodessa. Lähde: Eläketurvakeskus, valtiovarainministeriö

Taulukossa 12 on tarkasteltu sitä, miten YEL-työtulojen muutos vaikuttaisi yrittäjien YEL-maksuun ja käytettävissä oleviin tuloihin keskimäärin verrattuna nykyisin mukaiseen tilanteeseen vuonna 2033. Taulukossa on oletettu, että ensin tehdään nykyisin mukaiset korotukset ja sen jälkeen tehdään vertailu uudistukseen. Vaikka taulukko koskee kaikkia yrittäjiä, on laskelmassa käytetty muiden kuin osakeyhtiöyrittäjien rajaveroastetta (ks. tarkemmin kohta 4.2.1.2 Valtiovarainministeriön laskentamenetelmä). Rajaveroasteen osalta on menetelty näin, koska vaikutusarvioissa ei ole otettu kantaa siihen, missä muodossa yrittäjä nostaa tulojaan osakeyhtiöstä tai mikä kyseisen tulon verokohtelu on.

Taulukosta 12 havaitaan, että keskimäärin yrittäjien käytettävissä olevat tulot nousisivat vajalla 40 eurolla kuukaudessa. Käytettävissä olevat tulot laskisivat ainoastaan kahdessa ylimässä tulokymmenyksessä ja nousisivat muissa tulokymmenyksissä.

Taulukko 12. YEL-työtulojen muutoksen vaikutus suhteessa nykyisin mukaiseen tilaan vuonna 2033, euroa. Lähde: Eläketurvakeskus, valtiovarainministeriö

	Työtulon muutos (€/v)	YEL-maksun nousu (€/v)	Käytettävissä olevien tulojen muutos (€/v)	Käytettävissä olevien tulojen muutos (€/kk)
Yhteensä	-3 254	-794	456	38
Kymmenys 1	-13 582	-3 314	2 494	208
Kymmenys 2	-4 497	-1 097	964	80

Kymmenys 3	-7 817	-1 907	1 684	140
Kymmenys 4	-5 962	-1 455	1 118	93
Kymmenys 5	-4 486	-1 095	749	62
Kymmenys 6	-3 315	-809	532	44
Kymmenys 7	-2 013	-491	285	24
Kymmenys 8	-961	-235	130	11
Kymmenys 9	546	133	-71	-6
Kymmenys 10	9 762	2 382	-1 282	-107

Taulukossa 12 tarkasteltiin YEL-työtulojen muutoksen vaikutusta kussakin tulokymmenyksessä keskimäärin. Taulukossa 13 on sen sijaan tarkasteltu vain niitä yrittäjiä, joiden työtulot uudistuksen myötä nousisivat vuonna 2033 nykymalliin nähden. Tarkastelussa on rajoitettu tulokymmenyksiin 5–10, koska tulokymmenyksissä 1–4 YEL-työtulot nousisivat vain muutamalla prosentilla yrittäjistä ja näiden yrittäjien YEL-työtulon nousu olisi euromääräisesti hyvin maltillista.

Taulukko 13. Nousijoiden keskimääräisen YEL-työtulojen muutoksen vaikutus tulokymmenyksissä 5–10 verrattuna nykymalliin vuonna 2033, euroa. Lähde: Eläketurvakeskus, valtiovarainministeriö

	Työtulon muutos (€/v)	YEL-maksun nousu (€/v)	Käytettävissä ole- vien tulojen muutos (€/v)	Käytettävissä olevien tulojen muutos (€/kk)
Kymmenys 5	1 485	362	-248	-21
Kymmenys 6	2 682	654	-430	-36
Kymmenys 7	4 272	1 042	-605	-50
Kymmenys 8	6 277	1 532	-848	-71
Kymmenys 9	9 352	2 282	-1 217	-101
Kymmenys 10	24 739	6 036	-3 250	-271

Käytettävissä olevien tulojen lasku ylimmissä tulokymmenyksissä saattaisi johtaa melko todennäköisesti siihen, että yrittäjät vähentäisivät vapaaehtoista eläkesäästämistä, kun pakollinen eläkevakuuttaminen kasvaisi. Tätä voi pitää todennäköisenä, koska korkealla tulotasolla tuloista keskimäärin säästetään enemmän kuin matalilla tulotasolla. Vaikka näiden yrittäjien vero- ja maksurasitus kasvaisi, paranisi myös yrittäjien eläkekertymä. Tässä yhteydessä on myös syytä huomata, että YEL-rahastoinnin puutteesta huolimatta YEL-vakuutuksen ehdot ovat vähintään yhtä hyvät kuin palkansaajien TyEL-vakuutuksessa, koska valtio tukee YEL-järjestelmää YEL-valtionosuuksin. Kun huomioidaan YEL-työtulon määrittelyyn sisältyvä rajattu valinnanvapaus, ovat YEL-vakuutuksen ehdot TyEL-vakuutusta paremmat.

On myös mahdollista, että samat yrittäjät eivät olisi joka vuosi ylimmissä tulokymmenyksissä, vaan yrittäjän tulojen vaihtelu voisi olla suurta vuodesta toiseen. Tähän voisivat vaikuttaa esimerkiksi yrittäjien tekemät hankinnat tai investoinnit ja niiden poistot.

Yrittäjän veronalaiset ansiotulot saattavat myös vaihdella yrityksen elinkaaren aikana. Esimerkiksi nuoren ja kasvuhakuisen yrityksen yrittäjän veronalaiset ansiotulot ovat todennäköisesti pienemmät kuin toimintaansa onnistuneesti vakiinnuttaneen työntajayrityksen. Toisaalta ikääntyneet yrittäjät saattavat jatkaa vielä yritystoimintaa jossain määrin, vaikka olisivat jo eläkkeellä.

Uudistuksen vaikutuksia yrittäjyyteen, yrittäjien työssäkäyntiin sekä pienten ja keskisuurten yritysten toimintaan on arvioitu kohdassa Vaikutukset kansantalouteen.

4.2.1.4 Vaikutukset etuudensaajiin

Vaikutukset eläke-etuuksiin

Ehdotettu uudistus alentaisi pitkällä aikavälillä YEL-eläkkeiden tasoa keskimäärin noin 12 prosenttia. Miehillä vaikutus olisi keskimäärin noin 14 prosenttia ja naisilla noin 10 prosenttia. Yksittäisen vakuutetun kohdalla vaikutus työeläkkeen tasoon olisi kuitenkin merkittävästi pienempi. Tyypillisesti YEL-eläkettä saava eläkeläinen saa myös palkkatyöhön perustuvaa työeläkettä. Eläkkeet alenisivat niillä yrittäjillä, jotka käyttäisivät uuden lainsäädännön tarjoamia mahdollisuuksia työtulon alentamiseen.

Matalaa työeläkettä saavien kohdalla kansaneläke ja mahdollisesti takuueläke nousisivat työeläkkeen alentuessa. Kelan eläkemenon nousun vuoksi esityksen vaikutus yrittäjien lakisääteisen eläketurvan tasoon olisi pienempi kuin vaikutus työeläkkeiden tasoon. Lisäksi eläketulon pienentyessä myös eläketulosta maksetut verot vähenisivät. Se, missä määrin tällaista kompensatiota syntyisi, on vaikeasti arvioitavissa. Tämä vaikutus korostuisi sitä enemmän, mitä enemmän ne yrittäjät, jotka tulevat saamaan Kelan eläkkeitä alentaisivat työtulojaan. Lisäksi vastaiset Kelan eläkkeisiin tehtävät tasokorotukset tai muut harkinnanvaraiset tarkistukset olisivat merkityksellisiä tämän vaikutuksen kannalta. Arvion mukaan Kelan eläkemenon nousu olisi pitkällä aikavälillä 2–3 prosenttia, mikä tarkoittaisi noin 50–70 miljoonan euron kasvua Kelan eläkemenossa. Se kompensoisi työeläkemenon supistumista pitkällä aikavälillä runsaat kymmenen prosenttia.

Vaikutukset muuhun sosiaaliturvaan

Vanhempain- ja sairauspäivärahat

Sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan suuruus perustuu vakuutetun vuosituloon, jossa huomioidaan palkka- ja yrittäjän työtulojen lisäksi tietyt ansionmenetykskorvaukset ja etuusperusteiset tulot. Laskelmissa on oletettu, että etuudensaajien muut huomioidut tulot pysyvät ennallaan, mutta YEL-työtulot muuttuvat vaikutusarviolaskelmien mukaisesti.

Arvion mukaan YEL-lisäpäiväraha alenisi uudistuksen seurauksena keskimäärin 8 prosenttia eli noin tasolta 49,5 euroa päivässä tasolle 45,7 euroa päivässä vuoden 2025 tasossa.

Sairaus- ja vanhempainpäiväraha alenisivat uudistuksen seurauksena keskimäärin 4–5 prosenttia niiden saajien osalta, joilla on yritystuloja mukana päivärahan perusteena. Siten sairauspäiväraha alenisi noin tasolta 60,4 euroa päivässä tasolle 57,7 euroa päivässä ja vanhempainpäiväraha noin tasolta 82,4 euroa päivässä tasolle 79,3 vuoden 2025 tasossa. Sairaus- ja vanhempainpäiväraha maksetaan aina vähintään vähimmäismääräisen suuruusena, 31,99 euroa päivässä.

Toimeentulotuki ja asumistuki

Uudistuksella olisi vaikutuksia nykyisiin asumistuen saajiin, mutta muutoksen seurauksena olisi myös mahdollista, että asumistuen piiriin tulisi uusia saajia. Osalla saajista vaikutus asumistukseen olisi positiivinen ja osalla negatiivinen. Arvion mukaan vaikutukset asumistuen ja toimeentulotuen saajiin olisivat vähäisiä.

Eläkkeensaajan asumistuki

Yrittäjien eläkkeiden muutokset vaikuttavat pitkällä aikavälillä myös eläkkeensaajan asumistukseen (2,6 miljoonaa euroa vuonna 2070 ja 5,2 miljoonaa euroa vuonna 2100 vuoden 2027 hintatasossa).

Työttömyysturva

Oletetaan, että yrittäjiä, jotka arvioiden mukaan laskisivat uudistuksen myötä YEL:n mukaisen työtulonsa alle työssäoloehdonmukaisen työansion, olisi noin 15 prosenttia ennen muutosta työssäoloehdon tuloajan täyttäneistä. Oletetaan lisäksi, ettei työttömyyskassaan kuulumisessa olisi suhteellisen suuria eroja yrittäjien työtulojen suhteen ja työttömyyskassaan kuuluvat eivät olisi yli- tai aliedustettuina työtulojaan muuttavissa. Edellä mainittujen oletuksien pohjalta noin 200 henkilöä siirtyisi ansiosidonnaiselta työttömyysturvalta yleistuelle uudistuksen vaikutusten ollessa täysimääräisesti voimassa. Uudistuksella olisi vaikututusta myös niiden henkilöihin ansiopäivärahaan, jotka nykyisin vakuuttavat työttömyyskassassa koko eläkelakien mukaisen työtulonsa ja joiden vakuutettu työtulo nousisi tai laskisi uudistuksen seurauksena, mutta pysyisivät silti oikeutettuna ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan. Keskimääräisen yrittäjille maksettavan työttömyysturvan ansiosidonnaisen päivärahan arvioidaan laskevan 4,5 prosenttia ehdotettujen muutosten ollessa täysimääräisesti voimassa, koska vakuutetut muuttaisivat uudistuksen seurauksena työttömyyskassassa vakuuttamiaan työtuloja.

4.2.1.5 Vaikutukset eläkelaitoksiin

Uudistuksen aiheuttamat muutokset YEL-vakuuttamisen toimeenpanoon olisivat merkittäviä.

Eläkelaitosten tulisi tiedottaa yrittäjiä lainmuutoksista hyvissä ajoin ennen muutosten voimaantuloa, jotta yrittäjille jäisi aikaa varautua tilanteeseen.

Ehdotetut muutokset ja erityisesti veronalaisten ansiotulotietojen käyttäminen edellyttäisivät uudenlaisia tietovirtoja eläkelaitosten, Eläketurvakeskuksen ja muiden tahojen, esimerkiksi Verohallinnon välille. Eläkelaitoksille tulisi uusia velvollisuuksia YEL-työtulon tarkistamiseen, vahvistamiseen ja ajalliseen seuraamiseen.

Eläkelaitosten tulisi muuttaa esimerkiksi työtulon vahvistamisprosessiaan, sillä ehdotetut muutokset sisältäisivät sekä yrittäjän veronalaisten ansiotulotiedon mukaanottoa että eläkelaitoksen perusteluvollisuuden aikaistamista ja vaihtoehtojen esittämistä yrittäjille. Osa muutoksista olisi teknisiä ja tietojärjestelmiin tehtäviä, mutta osa muutoksista vaatisi muita prosessimuutoksia ja manuaalista työtä eläkelaitosten toiminnassa.

Ehdotettuihin muutoksiin sisältyvät yksityiskohdat, kuten vuosien 2028–2032 siirtymäaika, lisäisivät toimeenpanon vaativuutta. Näiden hallittu käyttöönotto edellyttäisi täsmällistä sääntö-tulkintaa, riittävää järjestelmätukea ja yhtenäisiä toimintamalleja. Ehdotetut muutokset vaatisivat Eläketurvakeskuksen ylläpitämien soveltamisohjeiden päivittämistä vastaamaan muuttunutta lainsäädäntöä. Lisäksi yhdenmukaisen soveltamiskäytännön varmistamiseksi jo olemassa olevaa työtulon arviointivälinettä tulisi päivittää vastaamaan muuttunutta lainsäädäntöä.

YEL-järjestelmän muutokset lisäävät toimeenpanon kustannuksia ja monimutkaisuutta. Ehdotetut muutokset aiheuttaisivat kertaluonteisia perustamiskustannuksia järjestelmämuutosten ja prosessien uudistamisen kautta. Lisäksi vakuuttamisen rakenteen monimutkaistuminen lisäisi jatkuvaa hallinnollista työtä.

Ehdotettujen muutosten kustannusarvio on tehty ajankohdassa, jossa kaikista lainsäädännön muutoksista ei ole ollut tarkkaa tietoa. Lisäksi vielä ei ole täysin selvillä, millä tavalla tietojärjestelmätoteutus järjestetään työeläkealan yhteisten ratkaisujen, kuten Arekin, kautta. Tämä vaikeuttaa kustannusten sekä resurssitarpeiden ennakointia.

Muutostarpeiden kertaluonteisen kustannusvaikutuksen arvioidaan olevan koko toimialalla yhteensä noin 7,9–9,4 miljoonaa euroa. Arvio kattaa tietojärjestelmämuutokset (ilman Arekin muutoksia, näistä tarkemmin esityksen kohdassa 4.3.5), kehitystyön sekä toimeenpanoon liittyvän henkilötöyön. Uudistuksesta aiheutuisi myös pysyviä kustannuksia, joiden arvio on tässä vaiheessa vielä karkea. Nykyisten tietojen pohjalta pysyvien kustannusten suuruusluokaksi voidaan arvioida noin 1,2 miljoonaa euroa vuodessa.

4.2.2 Vaikutukset julkiseen talouteen

Seuraavassa on arvioitu, miten uudistuksen arvioidaan vaikuttavan edellä tarkemmin esiteltyjen laskelmien valossa julkiseen talouteen. Samalla kuvataan vaikutuksia yrittäjiin kokonaisuudessaan kansantalouden tasolla, sillä tämä vaikutus on peilikuva julkisen talouden vaikutuksesta. Julkisen talouden heikkeneminen tietyllä summalla ja tietyssä ajanhetkenä kasvattaa staattisessa tarkastelussa yrittäjien käytettävissä olevia tuloja samalla summalla ja päinvastoin.

Vahvistettujen YEL-työtulojen muutos vaikuttaisi YEL-maksujen ja YEL-eläkemenojen lisäksi erilaisiin etuusmenoihin sekä valtion ja kuntien verotuloihin, sillä YEL-maksut ovat verotuksessa vähennyskelpoisia. Vaikutusarviot eivät sisällä arviota uudistuksen mahdollisista vaikutuksista työllisyyteen tai yritysten kasvuun (niitä käsitellään laadullisesti kohdassa 4.2.3 Vaikutukset kansantalouteen).

Laskelmien lähtöaineistona on käytetty yllä esiteltyjen Eläketurvakeskuksen tekemien arvioiden vaikutuksia YEL-järjestelmän eläkemenoihin, kansaneläkemenoihin ja YEL-työtuloihin ja -maksutuloon. Lisäksi on hyödynnetty Kelan arviota vaikutuksista eläkkeensaajien asumistukseen. Vaikutukset muihin etuuksiin on esitetty tämän osion lopussa, mutta näitä vaikutuksia ei ole huomioitu julkisen talouden kokonaisuutta käsittelevässä laskelmassa vähäisten nettovaikutusten vuoksi. Valtiovarainministeriössä on arvioitu välittömiä muutoksia ansio- ja pääomatulojen verotuottoon sekä julkiseen talouteen kokonaisuutena.

Taulukossa 14 on tarkasteltu, mitkä olisivat YEL-työtulojen erikokoisten muutosten välittömät vaikutukset yrittäjiin koko kansantalouden tasolla sekä julkiseen talouteen vuosina 2028–2100. Taulukoissa on lisäksi havainnollistettu muutosten suuruusluokkaa pääoma-arvoina. Pääoma-arvojen laskennassa on käytetty 2 prosentin reaalista diskonttokorkoa, joka vastaa Tilastokeskuksen eläkevastuiden laskennassa käyttämää diskonttokorkoa sekä valtiovarainministeriön ja EU-laskelmien oletusta pitkän aikavälin reaalikorosta julkiselle velalle. Pääoma-arvon laskenta on herkkä käytetylle diskonttokorolle. Pääoma-arvojen laskentaa on jatkettu käytännössä ikuisuuteen.

Lain voimaantulosäännösten vuoksi vaikutukset eivät olisi täysimääräisiä heti lain voimaantuloa seuraavina vuosina. Tästä syystä pääasiallisena tarkasteluajankohtana on käytetty vuotta 2033, jolloin lain lyhyen aikavälin vaikutukset olisivat täysimääräisesti näkyvissä. Laskelmassa

YEL-työtulot alenisivat keskimäärin noin 11 prosentilla. YEL-työtulot laskisivat erityisesti alimmissa tulokymmenyksissä ja nousisivat ylimmässä tulokymmenyksessä.

Taulukon 14 perusteella yrittäjien maksamat YEL-maksut laskisivat noin 130 miljoonalla eurolla vuodessa vuoden 2033 tasolla ja vastaavasti maksetut ansiotuloverot ja yhteisöverot kasvaisivat noin 20 miljoonalla eurolla vuodessa. Kokonaisuutena aktiiviyrittäjien käytettävissä olevat tulot kasvaisivat runsaat 100 miljoonalla eurolla vuodessa. Julkinen talous heikkenisi likimain vastaavalla summalla.

Julkisen talouden heikkeneminen johtuisi ennen kaikkea siitä, että valtionosuus YEL-järjestelmään kasvaisi, kun YEL-maksutulot vähenisivät ja YEL-eläkemenot eivät alkuun ehtisi vielä laskea. Toisaalta valtion ja kuntien saamat verotulot kasvaisivat jonkin verran.

Vähitellen YEL-työtulojen lasku näkyisi eläköityneiden yrittäjien työeläkkeiden laskuna. Toisaalta työeläkkeiden lasku näkyisi kansaneläkemenojen kasvuna. Lisäksi eläkkeensaajien asumistuen menot kasvaisivat hieman. Esimerkiksi vuonna 2060 eläkkeellä olevien yrittäjien saamat etuudet pienenisivät yhteensä noin 170 miljoonalla eurolla vuodessa vuoden 2027 hinnoin. Eläkkeellä olevien yrittäjien verotettavien tulojen lasku vähentäisi eläkkeistä perittyjä verotuloja noin 70 miljoonalla eurolla. Tällöin eläkkeellä olevien yrittäjien verojen jälkeiset tulot vähenisivät noin 100 miljoonalla eurolla vuodessa.

Vaikka julkinen talous heikkenisi laskelman ensimmäisinä vuosikymmeninä, kääntyisi tilanne päinvastaiseksi 2070-luvun aikana, kun matalammilla työtuloilla vakuuttaneet yrittäjät olisivat laajasti eläköityneet ja eläkemenot siten laskisivat. Vuoden 2100 tasolla YEL-työtulojen lasku vahvistaisi julkista taloutta maltillisesti, karkeasti noin 80 miljoonalla eurolla vuodessa vuoden 2027 hintatasossa, kun valtion osuus YEL-järjestelmään supistuisi. Pitkällä aikavälillä uudistus heikentäisi julkista taloutta pääoma-arvomielessä noin miljardilla eurolla, mikäli käytetään reaalista kahden prosentin reaalista diskonttokorkoa. Mikäli diskonttokorko olisi korkeampi, olisi arvio julkisen talouden heikkenemisestä pääoma-arvomielessä suurempi ja päinvastoin.

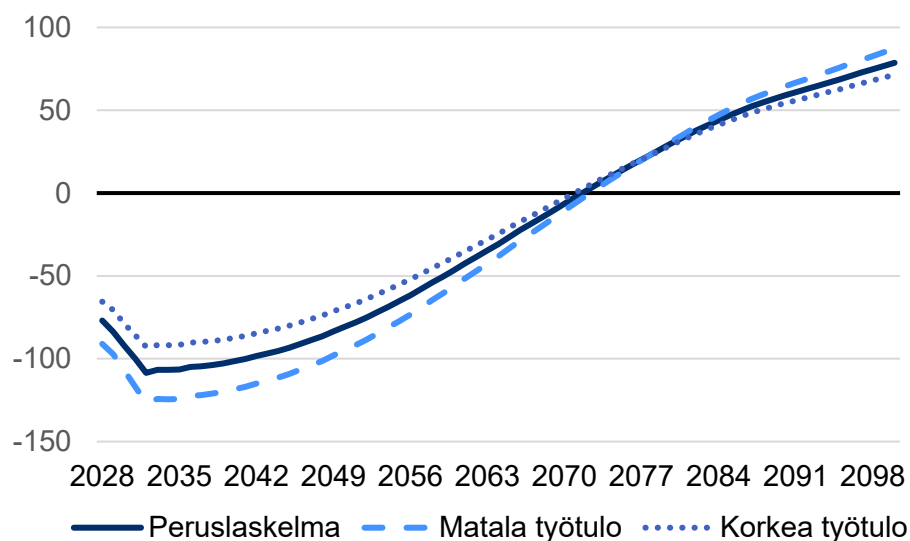
Taulukko 14. YEL-uudistuksen vaikutus yrittäjiin ja julkiseen talouteen, miljoonaa euroa vuoden 2027 hintatasossa sekä pääoma-arvona. Lähde: Valtiovarainministeriö

	2033	2040	2060	2080	2100	Pääoma-arvo
Yrittäjät	107	102	46	-31	-79	957
Aktiiviyrittäjät	108	113	146	169	168	7 241
Maksetut YEL-maksut	126	132	170	196	196	8 428
Maksetut verot	-18	-18	-24	-27	-27	-1 186
Eläkkeellä olevat yrittäjät	-2	-12	-100	-200	-247	-6 284
Saadut etuudet	-3	-20	-167	-335	-415	-10 560
Maksetut verot	1	8	68	135	168	4 276
	2033	2040	2060	2080	2100	Pääoma-arvo
Julkinen talous	-107	-102	-46	31	79	-957
YEL-valtionosuus	-118	-101	28	190	288	3 979

Kelan etuusmeno (eläkkeen-saajat)	-5	-11	-30	-50	-69	-1 846
Verotulot	16	10	-44	-108	-141	-3 090
Valtion verotulot	12	7	-33	-81	-106	-2 329
Kuntien verotulot	4	3	-11	-27	-35	-761

Kuvassa 11 ja taulukossa 15 on yhteenvetona esitetty eri esimerkkilaskelmien tulokset rinnakkain. Kuvassa 11 on esitetty uudistuksen vaikutus julkiseen talouteen vuosina 2028–2100 peruslaskelmassa sekä matalan ja korkean työtulon vaihtoehtoissa vuoden 2027 hintatasossa. Kuviosta havaitaan, että YEL-työtulojen lasku heikentäisi julkista taloutta lähivuosikymmeninä, jonka jälkeen vaikutus pienenisi ja kääntyisi päinvastaiseksi. Nämä vaikutukset olisivat peruslaskelmaa suuremmat matalan työtulon laskelmassa ja pienemmät matalan työtulon laskelmassa.

Kuva 11. YEL-työtulojen muutoksen vaikutukset julkiseen talouteen vuoden 2027 hinnoin, miljoonaa euroa. Lähde: Valtiovarainministeriö

Taulukossa 15 on esitetty kaikkien laskelmien vaikutukset yrittäjiin ja julkiseen talouteen pääoma-arvona. Taulukon avulla on mahdollista vertailla eri laskelmia keskenään. Taulukon perusteella matalan työtulon laskelmassa julkinen talous heikkenisi pääoma-arvomelessä noin 1,2 miljardilla eurolla ja korkean työtulon laskelmassa noin 0,7 miljardilla eurolla.

Taulukko 15. YEL-työtulojen muutosten vaikutus yrittäjiin ja julkiseen talouteen pääoma-arvona, miljoonaa euroa. Lähde: Valtiovarainministeriö

	Peruslaskelma	Matala työ- tulo	Korkea työ- tulo
Yrittäjät	957	1 231	727
Aktiiviyritykset	7 241	8 454	6 215
Maksetut YEL-maksut	8 428	10 159	6 957
Maksetut verot	-1 186	-1 705	-742
Eläkkeellä olevat yrittäjät	-6 284	-7 224	-5 488
Saadut etuudet	-10 560	-12 126	-9 233
Maksetut verot	4 276	4 902	3 745
	Peruslaskelma	Matala työ- tulo	Korkea työ- tulo
Julkisen talous	-957	-1 231	-727
YEL-valtionosuus	3 979	3 966	3 989
Kelan eläkemenot (eläkkeensaajat)	-1 846	-1 999	-1 713
Verotulot	-3 090	-3 197	-3 003
Valtion verotulot	-2 329	-2 414	-2 259
Kuntien verotulot	-761	-783	-744

Uudistuksen myötä yrittäjän valinnanvapaus YEL-työtulojensa määrittelyssä kasvaisi nykyiseen nähden. YEL-vakuutettujen mahdollisuus vaikuttaa YEL-työtulonsa suuruuteen aiheuttaa todennäköisesti ei-toivottuja käyttäytymisvaikutuksia ja voi siten lisätä julkisen talouden kustannuksia. Jo nykyisellään osa yrittäjistä todennäköisesti pyrkii nostamaan YEL-työtulojaan ennen tiedossa olevaa vanhempain- tai sairauspäivärahaa, mikä kasvattaa kyseisiä etuusmenoja. Lisäksi ne henkilöt, jotka odottavat elävänsä keskimääräistä pidempään tai aikovat aikaisin eläkkeelle, pitävät YEL-työtulonsa todennäköisesti muita yrittäjiä korkeampina. YEL-työtulojaan pyrkivät puolestaan todennäköisesti minimoimaan ne yrittäjät, jotka arvioivat tulevan työeläkkeensä jäävän matalaksi. Tällöin he voivat hyötyä eläkkeellä ollessaan mm. kansan- ja takuueläkkeestä sekä eläkkeensaajien asumistuesta.

Valmisteltuun malliin sisältyvä valinnanvapaus voisi tarjota erityisesti osakeyhtiöyrittäjille kasvavia mahdollisuuksia suunnitella vero- ja maksurasitustaan itselleen suotuisaksi vaihtamalla usein työtulon määrittelynsä tapaa nykymallista ansiotuloihin ja päinvastoin. Toisin sanottuna hyvinä ansiotulovuosina yrittäjä voisi valita YEL-työtulonsa määrittelyssä nykymallin ja huonompina ansiotulomallin. Tätä mahdollisuutta on uudistuksessa pyritty rajaamaan asettamalla ehto, jonka mukaan yrittäjän tulee pääsääntöisesti pysyä valitsemansa YEL-työtulomallin piirissä vähintään kolme vuotta kerrallaan.

Yllä olevassa julkisen talouden kokonaisarviossa ei ole huomioitu seuraavassa tarkemmin esiteltyjä vaikutuksia yrittäjien työuranaikaiseen sosiaaliturvaan.

Taulukko 16. Eräiden sosiaaliturvaetuksien vaikutus julkiseen talouteen. Lähde Kansaneläkelaitos

Vaikutukset vuonna 2033, vuoden 2027 hinnoin	milj. euroa
Vanhempainpäiväraha	-4,0
Sairauspäiväraha	-3,0
YEL-lisäpäiväraha	-1,0

Arvion mukaan vaikutukset yleisen asumistuen ja toimeentulon saajiin olisivat vähäisiä.

Sairaus- ja vanhempainpäivärahat rahoitetaan valtion osuudella ja työnantajien sekä palkansaajien ja yrittäjien vakuutusmaksuilla. Valtio rahoittaa sen osuuden vähimmäismääräisenä maksettavasta päivärahasta, joka ylittää vuositulon perusteella lasketun päivärahan määrän, muutoin päivärahat rahoitetaan vakuutusmaksuilla. Yrittäjät rahoittavat YEL-lisäpäivärahojen kulut YEL-lisärahoitusosuudella (päivärahamaksun korotuksella). Perusskenaarion vaikutukset työnantajan sairausvakuutusmaksuun sekä palkansaajien ja yrittäjien päivärahamaksuun olisivat vähäiset. Valtion lisäosuus kasvaisi muutoksen myötä noin 1 miljoonalla eurolla.

Taulukko 17: Työttömyysturvan vaikutukset julkiseen talouteen, miljoonaa euroa. Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö

Vaikutukset vuonna 2033, vuoden 2027 hinnoin	milj. euroa
Yleistuki (33.20.52 Valtionosuus työttömyysetuuksien perusturvasta (arviomääräraha))	1,0
Ansioturvan valtion rahoitusosuus (33.20.50. Valtionosuus työttömyysetuuksien ansioturvasta ja vuorottelukorvauksesta (arviomääräraha))	-1,0
Ansio-osien muutos yhteensä	1,0
Työttömyyskassan jäsenmaksutuotot	-1,0

4.2.2.1 Vaikutukset valtion talouteen

Seuraava arvio muutosten vaikutuksista valtion talouteen ei sisällä eläkelaitosten arvioimia liikekuluja, jotka sisältyvät vuosittaiseen YEL:n valtion osuuteen. Kulut on esitetty erikseen kohdissa 4.2.1.5. ja 4.3.5.

Uudistus alentaisi YEL-maksutuloa pysyvästi (taulukko 18). Laskelmassa oletetaan, että vuodesta 2033 eteenpäin YEL-työtulot kasvaisivat yleisen ansiotason kasvun mukaisesti nykylain ja uudistuksen mukaisessa maailmassa. Tämän vuoksi suhteellinen maksutulon alenema jäisi vuoden 2033 tasolle vaikka absoluuttinen ero kasvaisi ajan myötä. Uudistuksen vaikutus valtion osuuteen olisi lyhyellä aikavälillä lähes yhtä suuri kuin vaikutus maksutuloon. Maksutulon alentuessa valtion osuus kasvaisi. Kuitenkin työtulojen alentuessa myös YEL-eläkemeno alenisi ajan myötä. Samalla uudistuksen valtion osuutta kasvattava vaikutus pienenisi. Vuodesta 2057 lähtien valtion osuus pienenisi uudistuksen vuoksi. Tästä eteenpäin uudistus pienentäisi pysyvästi valtion osuutta.

Valtion osuuden kannalta TyEL-maksun tuleva taso on merkityksellinen, koska YEL-maksu seuraa tätä tasoa. Taulukon 18 valtion osuutta koskeva ennuste perustuu ETK:n pitkän aikavälin laskelman 2026 perusuraan. Raportin mukaan TyEL-maksun tasoon sisältyy kuitenkin pitkällä aikavälillä erittäin suurta epävarmuutta. Tämä tarkoittaa, että valtion osuuttakin koskevat ennusteet ovat epävarmoja. Korkeat TyEL:n sijoitustuotot johtaisivat matalaan TyEL-maksuun ja näin ollen korkeaan valtion osuuteen.

Taulukko 18. Maksutulo ja valtionosuus nykylain ja uudistuksen mukaan vuoteen 2100 asti, miljoonaa euroa vuoden 2027 hintatasossa. Lähde: Eläketurvakeskus

	Nykymalli		Uudistus		Uudistuk- sen vaiku- tus	Uudistuk- sen vaiku- tus
	Maksutulo	Valtion osuus	Maksutulo	Valtion osuus	Maksutulo	Valtion osuus
2024	1 286	564				
2025	1 308	587				
2026	1 308	608				
2027	1 333	623				
2028	1 339	654	1 240	751	-99	97
2029	1 372	670	1 269	770	-103	100
2030	1 441	644	1 331	750	-110	106
2040	1 578	709	1 447	809	-132	101
2050	1 770	705	1 623	754	-148	50
2060	2 034	741	1 865	713	-170	-28
2070	2 243	889	2 056	777	-187	-112
2080	2 349	1 182	2 153	993	-196	-190
2090	2 370	1 510	2 172	1 263	-198	-247
2100	2 346	1 817	2 151	1 529	-196	-288

Taulukko 19. Nykymallin mukainen maksutulo ja eri skenaarioiden vaikutus vuoteen 2100 asti, miljoonaa euroa vuoden 2027 hintatasossa. Lähde: Eläketurvakeskus

	Nykymalli	Uudistus, perus	Uudistus, matala työ- tulo	Uudistus, korkea työ- tulo
2024	1 286			
2025	1 308			
2026	1 308			
2027	1 333			
2028	1 339	-99	-116	-84
2029	1 372	-103	-121	-85
2030	1 441	-110	-131	-91

2040	1 578	-132	-159	-109
2050	1 770	-148	-178	-122
2060	2 034	-170	-205	-140
2070	2 243	-187	-226	-154
2080	2 349	-196	-236	-162
2090	2 370	-198	-238	-163
2100	2 346	-196	-236	-161

Taulukko 20. Nykymallin mukainen valtion osuus ja eri skenaarioiden vaikutus vuoteen 2100 asti, miljoonaa euroa vuoden 2027 hintatasossa. Lähde: Eläketurvakeskus

	Nykymalli	Uudistus, perus	Uudistus, matala työ- tulo	Uudistus, korkea työ- tulo
2024	564			
2025	587			
2026	608			
2027	623			
2028	654	97	102	73
2029	670	100	117	82
2030	644	106	125	86
2040	709	101	124	82
2050	705	50	67	36
2060	741	-28	-20	-34
2070	889	-112	-114	-109
2080	1 182	-190	-202	-178
2090	1 510	-247	-267	-229
2100	1 817	-288	-314	-265

Taulukossa 21 on arvioitu sitä, miten uudistus vaikuttaisi laajemmin valtion menoihin ja valtion verotuloihin vuosina 2028–2033 suhteessa nykyiseen lainsäädäntöön. Arvio on tehty vain peruslaskelman mukaisena. Kevään 2026 valtiontalouden kehyspäättös kattoi vuodet 2027–2030, ja uudistuksen alustavat vaikutukset huomioitiin kyseisessä päätöksessä. Hallituksen esitystä valmisteltaessa vaikutusarviot ovat tarkentuneet jonkin verran, joten nämä tarkentuneet arviot ja jatkovuosien vaikutukset huomioitaisiin myöhempien vuosien kehyspäättöksissä.

Taulukko 21: Uudistuksen arvioitu vaikutus valtiontalouteen, miljoonaa euroa. Lähde: Valtiovarainministeriö

	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Menot						
Valtionosuus YEL-järjestelmään	97	100	106	111	121	118

Kansaneläkemeno	1	2	2	3	4	5
Vähimmäispäivärahat	1	1	1	1	1	1
Tulot						
Ansio- ja pääomatulovero	11	9	8	8	9	9
Yhteisövero	4	4	4	3	4	3
Vaikutus valtion tasapainoon	-84	-90	-98	-105	-114	-111

4.2.2.2 Vaikutukset työeläkejärjestelmän talouteen

Uudistuksella ei lähtökohtaisesti olisi vaikutusta työeläkejärjestelmän talouteen, koska valtio kattaa YEL-järjestelmän kuluista sen osan, jota YEL-maksutulot eivät kata. YEL-järjestelmä on nykyään ja pysyisi uudistuksen jälkeenkin alijäämäisenä. Siten uudistuksen vaikutukset kohdistuisivat lähinnä vain valtiontalouteen, eikä työeläkejärjestelmän rahoitustasapaino uudistuksen seurauksena muuttuisi.

4.2.3 Vaikutukset kansantalouteen

Uudistus voisi vaikuttaa työikäisten päätöksiin ryhtyä yrittäjäksi, yrittäjien työssäkäyntiin sekä pienten ja keskisuurten yritysten toimintaan. Yrittäjän eläkemaksun määräytymisperusteiden muuttamisen vaikutukset riippuvat keskeisellä tavalla siitä, kokevatko yrittäjät eläkemaksun enemmän verona vai enemmän säästämisenä tai vakuutuksena (Summers, L. H. (1989). Some simple economics of mandated benefits. ja Viherkenttä, T. (2020). Mitä eläkemaksut ovat ja onko niiden käsittely julkisen talouden tunnusluvuissa kohdallaan.). Vaikutusarvioissa on oletettu, että ainakin osa yrittäjistä kokee YEL-eläkevakuutusmaksut veroluonteisina ja käyttävät uudistuksen mahdollistamaa valinnanvapautta vähentääkseen maksurasitettaan, mikä on linjassa aiemman suomalaistutkimuksen kanssa (Benzarti, Y., Harju, J., & Matikka, T. (2020). Does mandating social insurance affect entrepreneurial activity?).

Kun uudistuksen arvioidaan alentavan yrittäjien keskimääräisiä YEL-eläkevakuutusmaksuja, tämän voi nähdä parantavan yrittäjäksi ryhtymisen kannustimia. Aiemmassa suomalaistutkimuksessa (Benzarti ym. 2020) ei kuitenkaan havaittu matalampien YEL-eläkevakuutusmaksujen lisänsien yritysten syntymistä, mutta on myös kansainvälistä tutkimusta, jossa uusien työnantajayritysten sosiaalivakuutusmaksujen on havaittu vähentävän yritysten syntymistä (Guo, A., & Wallskog, M. (2025). New employer payroll taxes and entrepreneurship). Koska uudistuksen voidaan arvioida alentavan YEL-eläkevakuutusmaksuja erityisesti uusilla YEL-vakuutetuilla, on mahdollista, että uudistus tekee uuden yrityksen perustamisen aiempaa houkuttelevammaksi vaihtoehdoksi, toisaalta suhteessa ei-työllisyyteen ja toisaalta suhteessa palkansaajana tehtävään työhön.

Uudistus voisi vaikuttaa vakuutettujen yrittäjien työssäkäyntiin. Kun keskimäärin uudistus mataltaisi YEL-eläkevakuutusmaksua, yrittäjien käytettävissä olevat tulot kasvaisivat. Tällä ns. tulovaikutuksella ajatellaan tyypillisesti olevan työssäkäyntiä vähentävä vaikutus. Toisaalta työssäkäynnin kannustimet voivat muuttua sen osalta, miten kannattavaksi yrittäjät kokevat työnteon kasvattamisen. Tämän osalta uudistus todennäköisesti heikentää työnteon kannustimia, koska se vahvistaa työnteolla saatavien ansiotulojen ja YEL-eläkevakuutusmaksujen välistä yhteyttä (yrittäjän lisäansiot kasvattavat aiempaa todennäköisemmin hänen tulevia YEL-maksujaan). Uudistus siis todennäköisesti heikentää yrittäjien työnteon kannustimia, mutta tämän vaikutuksen mittaluokan arviointi on haastavaa. Toisaalta uudistus todennäköisesti alentaa

yrittäjien tulevia eläkkeitä, millä voi olla eläköitymistä myöhentävä ja yrittäjien työuria pidentävä vaikutus pidemmällä aikavälillä.

Uudistus voisi vaikuttaa YEL-vakuutettujen yrittäjien yritysten toimintaan. Kyse on pääasiassa pienistä ja keskisuurista yrityksistä. Osa yrityksistä rahoittaa kasvuaan (investointeja ja uusien työntekijöiden palkkaamista) kassavirralla. Keskimääräisen YEL-eläkevakuutusmaksun lasku lisäisi tähän tarkoitukseen käytettävissä olevia varoja. Benzarti ym. (2020) ovat tutkineet aihetta vuoden 2011 YEL-uudistuksen avulla. Tutkimuksessa verrattiin yrittäjiä, jotka omistivat 30–50-prosenttia yrityksestään yrittäjiin, jotka omistivat 51–70 prosenttia yrityksestään. Tutkimuksessa tarkasteltiin siis vain pientä osajoukkoa yrittäjistä, eivätkä tutkimuksen tulokset välttämättä yleisty kaikkiin tämän uudistuksen kohteena oleviin yrittäjiin.

Tutkimuksessa havaitaan, että kyseisen uudistuksen kohteena olleet yrittäjät vähensivät eläkevakuutusmaksujaan, ja tämä lisäsi nuorten yritysten, tutkimuksessa alle 6-vuotiaiden yritysten, taloudellista aktiivisuutta (liikevaihtoa ja palkkakuluja). Sen sijaan aiemmalla uudistuksella ei ollut vaikutusta vanhojen yritysten taloudelliseen aktiivisuuteen, mutta nämä yritykset kanavoivat vähentyneet eläkevakuutusmaksut yrityksen kautta yrityksen sijoitusvarallisuuteen.

Uudistusta arvioitaessa ei ole ollut mahdollista arvioida, miten uudistus tarkalleen vaikuttaisi eri-ikäisiin yrityksiin. Eläketurvakeskuksessa on kuitenkin arvioitu sitä, miten uudistus vaikuttaisi YEL-vakuutettuihin sen mukaan, kuinka pitkään he ovat olleet YEL-vakuutettuja. YEL-vakuutuksen kesto on todennäköisesti yhteydessä Benzarti ym. (2020) käyttämään tietoon yrityksen iästä, vaikka pitkään YEL-vakuutettuna ollut yrittäjä on voinut perustaa useampia yrityksiä tai uusi YEL-vakuutettu henkilö on voinut jatkaa vanhan yrityksen toimintaa.

Uudistuksen vaikutukset ovat melko tasaisia riippumatta YEL-vakuutuksen kestosta. YEL-työtulot vaikuttaisivat kuitenkin laskevan erityisesti alle 1,5 vuotta ja yli 24 vuotta YEL-vakuutettuina olleilla. Siten YEL-eläkevakuutusmaksu ei esimerkiksi vaikuta alenevan erityisesti lyhyen aikaa YEL-vakuutettuna olleilla ja nousevan erityisesti pitkään YEL-vakuutettuna olleilla. Uudistuksen kasvuvaikutusten arvioinnin osalta voidaan tehdä erottelu yksityisten elinkeinonharjoittajien ja osakeyhtiöyrittäjien välillä, koska jälkimmäiset yrittäjät ovat todennäköisemmin kasvuhakuisia. Uudistuksen arvioidaan alentavan YEL-eläkevakuutusmaksuja noin 10 000 nuoren osakeyhtiöyrittäjän kohdalla ja nostavan niitä noin 5 000 nuoren osakeyhtiöyrittäjän kohdalla. Tässä nuorella yrittäjällä tarkoitetaan henkilöä, jonka YEL-vakuutus on ollut voimassa korkeintaan kuusi vuotta. Tämä on se ryhmä YEL-vakuutettuja, joiden yritystoiminnan kasvuun uudistuksella on aiemman tutkimustiedon perusteella todennäköisesti vaikutus. Tarkempaa tietoa näiden yrittäjien yritystoiminnasta ei kuitenkaan ole saatavilla.

Voidaan todeta, että aiemman tutkimustiedon perusteella arvioitavalla uudistuksella on todennäköisesti liiketoimintaa ja kasvua edistävä vaikutus erityisesti uusissa yrityksissä, mutta tämän vaikutuksen suuruutta kansantalouden tasolla on vaikea arvioida luotettavasti käytettävissä olevan tietopohjan ja edellä viitatus tutkimuksen tulosten yleistettävyyden rajoitteiden vuoksi.

4.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

4.3.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Esityksen luvussa Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys arvioidaan esityksen perustuslainmukaisuutta. Mainitussa luvussa on arvioitu esityksen ehdotuksia suhteessa perustuslain mukaiseen omaisuuden suojaan, perustoimeentulon turvaan sekä yhdenvertaisuuteen.

4.3.2 Sukupuolivaikutukset

Uudistuksen seurauksena miesyrittäjien keskimääräinen työtulo alenisi noin 12 prosenttia ja naisyrittäjien työtulot alenisivat keskimäärin noin 8 prosenttia.

Verrattuna uudistusta edeltävään työtuloon (vuosi 2027) miesten työtulot olisivat hieman vuoden 2033 tasoa korkeampia. Sen sijaan naisten työtulot olisivat vuonna 2033 hivenen matalampia kuin vuonna 2027. Nykylaki nostaisi miesyrittäjien työtuloja vuosina 2027–2033 selvästi enemmän kuin naisyrittäjien (Taulukko 22).

Pitkällä aikavälillä uudistus alentaisi miesten YEL-eläkkeitä runsaat 14 prosenttia, Naisten YEL-eläkkeitä uudistus alentaisi runsaat 10 prosenttia. Keskimääräisen työtulon alenemisen lisäksi eläkettä kartuttavaa työtulosummaa alentaisivat vakuutuskausien katkaisun ja työtulojous-ton käytön yleistyminen. Nämä vaikutukset sisältyvät kohdan 4.2.2.1 maksuarvioihin.

Taulukko 22. Keskimääräinen työtulo vuoden lopussa (euroa/vuosi) sukupuolen mukaan vuoden 2027 hintatasossa. Lähde: Eläketurvakeskus

	Nyky-laki			Uudis-tus			Erotus		
	Miehet	Naiset	Yht.	Miehet	Naiset	Yht.	Miehet	Naiset	Yht.
2024	26 780	24 440	25 990						
2025	27 270	24 810	26 440						
2026	27 410	24 760	26 510						
2027	27 800	24 980	26 850						
2028	28 010	24 970	26 980	24 980	22 830	24 250	-3 030	-2 150	-2 730
2029	30 130	26 010	28 740	26 580	23 650	25 590	-3 560	-2 360	-3 160
2030	31 110	26 490	29 550	27 660	24 260	26 510	-3 450	-2 230	-3 040
2031	32 220	27 010	30 460	28 130	24 520	26 910	-4 080	-2 490	-3 540
2032	31 950	26 790	30 210	28 240	24 600	27 010	-3 710	-2 190	-3 200
2033	32 000	26 830	30 250	28 220	24 590	27 000	-3 780	-2 230	-3 250

4.3.3 Sukupolvivaikutukset

Uudistus vaikuttaisi yksittäisen yrittäjän eläkemaksuihin ja eläketurvaan riippuen siitä, miten hän reagoisi laajentuneeseen valinnanvapauteen. Näitä vaikutuksia on jo käsitelty edellä.

Uudistus vaikuttaisi myös valtion talouden ali- tai ylijäämän ajoittumiseen. Lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä valtion budjettitalouden alijäämä kasvaisi ja pitkällä aikavälillä se alenisi (taulukko 18).

Uudistuksen vaikutusta eri sukupolvien maksamiin veroihin ei voida erottaa esityksen vaikutuksista valtion velan määrään. Pienempi YEL-työtulo tarkoittaisi välittömästi suurempaa valtion osuutta, mutta samalla pienempää valtion osuutta vastaisuudessa. Jos valtion taloudessa kasvatettaisiin eksplisiittistä velkaa samalla, kun valtion vastuut tulevista YEL-eläkkeistä supistuisivat, esityksellä ei olisi välttämättä merkittäviä vaikutuksia eri sukupolvien maksamien verojen määrään. Jos taas valtion talous pyritäisiin tasapainottamaan vuositasonalla, esitys kasvatettaisiin lähitulevaisuudessa ja keskipitkällä aikavälillä maksettavien verojen määriä tai johtaisi menoleikkauksiin. Vastaavasti pidemmällä aikavälillä valtion talouteen syntyisi tilaa verojen alenemiselle tai muiden menojen kasvattamiselle.

4.3.4 Vaikutukset viranomaisiin

Ehdotetut muutokset vaativat Eläketurvakeskuksen ylläpitämien soveltamisohjeiden päivittämistä vastaamaan muuttunutta lainsäädäntöä. Lisäksi yhdenmukaisen soveltamiskäytännön varmistamiseksi jo olemassa olevaa työtulon arviointivälinettä tulisi päivittää vastaamaan muuttunutta lainsäädäntöä. Ajallisesti tämä työ voisi ajoittua vasta lain vahvistamisen jälkeiseen aikaan, kun tiedettäisiin varmuudella, millaista uusi lainsäädäntö olisi.

Ehdotuksen mukaisilla muutoksilla voisi olla myös vaikutusta muutoksenhakujärjestelmään ja työeläkeyhtiöiden valvontaan. Jos ehdotetun mukaiset työtulon ja työtuloperusteen vahvistamiskriteerit tai säännöllisesti toistuvan tarkistamisen toimet koettaisiin perusteiltaan virheelliseksi, olisi mahdollista, että eläkelaitosten antamiin päätöksiin haettaisiin aiempaa enemmän muutoksia. Muutoksenhakujärjestelmän kustannukset kasvaisivat ja myös muutoksenhaun viive voisi pidentyä. Myös Finanssivalvonnan työmäärä voisi lisääntyä eläkelaitosten menettelytapoihin liittyvien hallintokanteluiden ja päätösten perusteluiden jälkikäteisen arvioinnin vuoksi.

4.3.5 Vaikutukset tietojärjestelmiin

Uudistus edellyttäisi laajoja muutoksia työeläkejärjestelmän taustajärjestelmiin, mukaan lukien ETK:n, Arekin ja eläkelaitosten omat tietojärjestelmät. Tietojärjestelmämuutoksia olisi tehtävä ainakin eläkelaitosten ydinjärjestelmissä ja Eläketurvakeskuksen ja Arekin keskitetyissä järjestelmissä. Lisäksi ansiotietojen käyttäminen YEL-vakuuttamisessa vaatisi uusien tai merkittävästi muutettujen tietorajapintojen rakentamista eri viranomaisten, esimerkiksi Verohallinnon ja toimijoiden välille. Työ olisi teknisesti vaativaa ja se vaatisi aikaa sekä perusteellista testaamista. Koska yrittäjän työtulotietoa tarvittaisiin myös yrittäjän muun sosiaaliturvan määrittämisessä, kuten tähänkin asti, työtulotiedon olisi oltava oikein ja ajan tasaista heti lain voimaantullessa.

Ehdotettujen muutosten kustannusarvio kokonaisuudessaan eläkelaitoksille on esitetty kohdassa 4.2.1.5., mukaan lukien tietojärjestelmämuutokset. Muutostarpeiden kertaluonteisen kustannusvaikutuksen arvioidaan olevan koko toimialalla yhteensä noin 7,9–9,4 miljoonaa euroa. Arvio kattaa tietojärjestelmämuutokset (ilman Arekin muutoksia, näistä tarkemmin alla), kehitystyön sekä toimeenpanoon liittyvän henkilötyön. Nämä kulut sisältyisivät eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen toimintakuluihin.

Ehdotettujen muutosten kustannukset Arekin yhteisiin työeläkejärjestelmiin olisi arvion mukaan noin 0,4–0,9 miljoonaa euroa. Arvio sisältää vakuuttamisen, ansainnan hakupalvelut ja

niitä hyödyntävät palvelut, YEL-työtulosuositus -palvelun, eläkkeen laskennan, työeläkeotteen, OmaOtteen ja viranomaispalvelun.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Valmistelun aikana on harkittu useita eri toteuttamisvaihtoehtoja nyt ehdotetulle sääntelylle. Ehdotettujen muutosten tavoitteena on yrittäjyyden edellytysten parantaminen ja talouskasvun tukeminen sekä erityisesti pienituloisten yrittäjien maksujen kohtuullistaminen ja yrittäjän valinnanvapauden laajentaminen. Näitä tavoitteita olisi voitu käytännössä toteuttaa monin eri tavoin sääntelyä muuttamalla, mutta muutosten vaikutukset YEL:n valtion osuuteen ja julkiseen talouteen etenkin lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä sekä eri yrittäjäryhmien taloudelliseen tilanteeseen asettivat muutoksille sellaisia reunaehtoja, joiden takia moni harkittu toimenpide jouduttiin hylkäämään toteuttamiskelvottomana. Esimerkiksi yrittäjän veronalaisten ansiotulojen huomioiminen työtulon määrittelyssä ehdotetulla tavalla on seurausta edellä mainitusta budjettirajoitteesta. Myös YEL-järjestelmän peruseriaatteet, kuten laaja kattavuus ja pakollisuus, koettiin tärkeinä säilytettävänä asioina, jolloin nämäkin reunaehdot ohjasivat muutoksia tiettyyn suuntaan. Esimerkiksi yrittäjän valinnanvapauden lisääminen kahden työtulovaihtoehdon kautta tukee pääperiaatteita, mutta laajempi valinnanvapaus olisi sekä haastanut niitä että budjettirajoitetta.

5.1.1 Ei muuteta nykytilaa

Yhtenä vaihtoehtona ehdotetuille muutoksille olisi säilyttää nykyinen sääntely ennallaan. Tällöin yrittäjien työtulot keskimäärin kasvaisivat ja myös YEL-maksutulo kasvaisi ehdotettuja sääntelyä enemmän (taulukko 23). Tämä tarkoittaisi myös YEL:n valtion osuuden pienenemistä lyhyellä aikavälillä.

Taulukko 23: Nykylain mukainen keskimääräinen yrittäjien työtulo (euroina) ja YEL-maksutulo (miljoonina euroina). Lähde: Eläketurvakeskus

Nykymalli		
	Työtulo	YEL-maksutulo
2024	26 000	1 286
2025	26 400	1 308
2026	26 500	1 308
2027	26 800	1 333
2028	27 000	1 339
2029	28 700	1 372
2030	29 500	1 441
2031	30 500	1 482
2032	30 200	1 506
2033	30 300	1 509
2034	30 500	1 522
2035	30 800	1 534

Jos kuitenkin sääntely pidettäisiin ennallaan, myös työtulokymmenyksen mukaisessa tarkastelussa työtulot olisivat pysyneet korkeampina kuin ehdotetun uudistuksen mukaan on arvioitu.

Taulukko 24: Työtulo kymmenyksittäin tuhatta euroa vuonna 2033 nykyisin ja uudistuksen mukaan vuoden 2027 hintatasossa. Lähde: Eläketurvakeskus

Tulokymmenys	1 ja 2	3	4	5	6	7	8	9	10	Yht.
Nykytulo 1000 €	10,9	15,3	18,9	23,1	28,0	32,6	38,5	48,6	76,0	30,3
Uudistus 1000 €	9,3	12,7	16,5	20,3	24,6	29,6	34,8	42,1	70,6	27,0
Muutos 1000 €	-1,5	-2,6	-2,4	-2,7	-3,4	-2,9	-3,6	-6,5	-5,3	-3,3
Muutos %	-14 %	-17 %	-13 %	-12 %	-12 %	-9 %	-9 %	-13 %	-7 %	-11 %

*Tulokymmenys 1 ja 2 on yhdistetty, koska uudistuksen mukaisessa laskelmassa yli 10 prosentin on minimi YEL-työtulo.

Vaikka valtion talouden näkökulmasta nykytila johtaisi parempaan lopputulokseen lyhyellä aikavälillä, yrittäjien nousevat työtulot ja siitä aiheutuvat taloudelliset vaikeudet erityisesti pienillä yrittäjillä aiheuttaisi suurta tyytymättömyyttä yrittäjäkentässä. Tämä ei olisi parantanut nykytilaa eikä olisi ollut tavoitteen mukaista.

5.1.2 Yrittäjän työtulo määräytyy vain veronalaisten ansiotulojen mukaan

Yhtenä vaihtoehtona ehdotetuille muutoksille olisi muuttaa yrittäjän työtulon määräytymistä siten, että työtulo pohjautuisi vain yrittäjän veronalaiseen ansiotuloon. Tämä tarkoittaisi sitä, että pienemmillä ansiotuloilla YEL-työtulot keskimäärin pienenisivät ja suuremmilla ansiotuloilla työtulot kasvaisivat, kuten tämän esityksen Nykytilan kuvauksen kuvasta 3 (Työtulojen, ansiotulojen ja pääomatulojen keskiarvot ansiotulojen mukaisissa tulokymmenyksissä) voidaan havaita. Yrittäjän työtulon pohjautuminen veronalaisiin ansiotuloihin keskimäärin nostaisi korkeaa ansiotuloa saavien YEL-maksuja, jolloin heidän verotettava ansiotulonsa alenisi. Vastavasti pienillä ansiotuloilla YEL-työtulo ja YEL-maksu keskimäärin laskisivat, jolloin veronalainen ansiotulo nousisi. Työtulon perustuminen vain yrittäjän veronalaiseen ansiotulotietoon olisi aiheuttanut suuria työtulomuutoksia, jolloin olisi ollut odotettavissa suurta tyytymättömyyttä yrittäjäkentässä ja myös taloudellisia haasteita niillä yrittäjillä, joilla maksujen nousut olisivat olleet suuria. Tämä ei olisi parantanut nykytilaa, eikä olisi ollut tavoitteiden mukaista.

5.1.3 Tehdään esitetyt muutokset ja veronalaisina ansiotuloina käytetään reaaliaikaisia tietoja

Yhtenä vaihtoehtona ehdotetuille muutoksille olisi käyttää työtuloperusteen toisena vaihtoehtona yrittäjän viimeksi vahvistetun verotuksen ansiotulotietojen sijasta yrittäjän reaaliaikaisia ansiotulotietoja. Tämä mahdollistaisi yrittäjän reaaliaikaisen tilanteen huomioon otamisen työtulossa. Kaikille yritysmuodoille ei ole kuitenkaan saatavissa luotettavaa tietoa reaaliaikaisesta ansiotulosta. Esimerkiksi yksityisten elinkeinonharjoittajien osalta (joita on puolet yrittäjistä) ansiotuloista ei ole saatavilla reaaliaikaista tietoa kesken verovuoden. Sen sijaan osakeyhtiöiden osakkeille tieto on saatavilla Tulorekisteristä ([Tulorekisteri](#)). Siten yksityisen elinkeinonharjoittajan osalta jouduttaisiin käyttämään Tulorekisteritiedon sijaan ennakkoerotuksen ansiotulotietoa, joka vastaa käytännössä tilannetta, että yrittäjä itse määrittäisi työtulonsa. Pohdittavaksi tulisi myös yrittäjien yhdenvertaisuus, jos osalle yrittäjistä käytettäisiin Tulorekisteristä saatavissa olevaa tietoa ja osalle yrittäjistä jotain muuta tietoa. Lisäksi jos osalle yrittäjistä

käytettäisiin reaaliaikaisempaa tietoa ja osalle yrittäjistä vahvistetun verotuksen tietoa, olisi odotettavissa suurta tyytymättömyyttä yrittäjäkentässä ratkaisun epätasapuolisuudesta.

Verohallinnon Viranomaisraportoinnin tavoitetila-projektissa (VirTa-hanke) on selvitetty, onko Tulorekisteriä mahdollista laajentaa koskemaan myös muiden yrittäjäryhmien ansiotulotietoja. Muutoksia voisi olla odotettavissa aikaisintaan vuonna 2030. Tämän takia tämän esityksen aikataulussa ei ole mahdollista hyödyntää mahdollisesti laajenevaa tietopohjaa Tulorekisteristä, vaan yrittäjien ansiotulotiedot tulee perustaa jo käytettävissä olevaan tietoon siten, että kaikille yrittäjille (aloittavia yrittäjiä lukuun ottamatta) tietopohja on sama.

Jos YEL-työtulo perustuisi osalla yrittäjistä ennakoverotuksen ansiotuloon, eikä sitä tarkistettaisi jälkikäteen vahvistetun verotuksen mukaiseksi, kannattaisi YEL-maksuaan minimoimaan pyrkivän yrittäjän ilmoittaa ennakoveronsa alhaisiksi ja maksaa ennakon täydennystä vasta sen jälkeen, kun hänen YEL-työtulonsa muutos on vahvistettu. Tämä johtaisi käytännössä siihen, että YEL-vakuutuksesta tulisi alarajan yläpuolella täysin vapaaehtoinen. Ennakoverotuksen ansiotulon määrä ei siten enää kertoisi lainkaan yrittäjän yrittäjätoiminnan tuloksesta, koska yrittäjä voisi tällaisessa tilanteessa muuttaa vähäisellä hallinnollisella vaivalla ennakoverotuksen ansiotulonsa määrää YEL-maksun optimoimiseksi ilman mitään taloudellisia seuraamuksia. Lisäksi YEL-työtulon perustuminen ennakoverotuksen ansiotuloihin voisi myös hankaloittaa tällä hetkellä kohtuullisen hyvin toimivaa ennakoverojen määräämisprosessia. Vastaavasti myös muu sosiaaliturva, joka perustuu yrittäjän työtuloon, voisi vääristyä tässä tapauksessa. Ennakoverotuksen ansiotulojen käyttö aiheuttaisi edellä mainituista syistä merkittävää kasvua YEL:n valtion osuuteen, ja siten haastaisi uudistuksen budjettirajoitetta.

Jos YEL-työtulo perustuisi osalla yrittäjistä ennakoverotuksen ansiotuloon ja ennakoverotuksen ansiotulo tarkistettaisiin jälkikäteen vahvistetun verotuksen mukaiseksi, vaatisi tämä toimeenpanolta myöhemmin tehtävän tarkistuspisteen ja työtulojen korjaamisen jälkikäteen todelliselle tasolle. Verotus vahvistuisi vasta noin kaksi vuotta ennakoverojen maksamisen jälkeen. Tällöin yrittäjän tulisi olla varautunut taloudellisesti mahdollisesti myöhemmin tapahtuvaan lisälaskutukseen. Muun sosiaaliturvan osalta tulisi selvittää, mitä ennakoverotuksen ansiotulojen perusteella myönnetyn ja maksetun sosiaaliturvan osalta tehtäisiin. Jälkikäteiset muutokset sosiaaliturvaan voisivat olla kohtuuttomia yrittäjille, jos kertynyt eläke ja muut sosiaaliturvaetuudet voitaisiin joutua korjaamaan jälkikäteen. Tämä ei tukisi yrittäjyyden edellytysten parantamisen tavoitetta.

5.1.4 Tehdään esitetyt muutokset ja otetaan ansiotulo-osingot mukaan veronalaisiin ansiotuloihin

Yhtenä vaihtoehtona ehdotetuille muutoksille olisi käyttää työtuloperusteen toisena vaihtoehtona yrittäjän viimeksi vahvistetun verotuksen ansiotulotietoja siten, että ansiotulo-osingot otetaan mukaan vahvistetun verotuksen ansiotuloihin. Ansiotulona verotettavien osinkojen katsotaan verojärjestelmässä heijastavan yrittäjän työpanosta. Ansiotulokohtelun tarkoituksena on ehkäistä tulonmuuntoa ja tukea järjestelmän neutraaliutta. Ansiotulo-osinkojen mukaan ottaminen ansiotuloihin voisi tarkoittaa, että voitaisiin välttyä jossain määrin tulonmuunto-ongelmilta. Tämä vahvistaisi julkista taloutta lyhyellä aikavälillä.

Tilastojen mukaan osinkotulot painottuvat korkeimpiin tulokymmenyksiin, ja ansiotulona verotettavat osingot keskittyvät erityisesti tulojakauman yläpäähän. Tätä selittää verosääntely: osinko kuuluu ansiotuloverotuksen piiriin vasta silloin, kun osingonjako ylittää pääomalle laskettavan kahdeksan prosentin vuotuisen tuoton. Nämä tilanteet ovat tyypillisiä varakkaammille omistajille sekä hyvin kannattaville, usein omistajavetoisille yhtiöille.

Listaaamattomien yhtiöiden osinkojen bruttomäärästä noin 49 prosenttia kohdistuu YEL-yrittäjiin. Nämä osinkotulot muodostavat noin 16 prosenttia YEL-vakuutettujen bruttotuloista. Ansiotulona verotettavat osingot ovat noin 15 prosenttia YEL-yrittäjien brutto-osingoista. Ansiotulona verotetut osingot muodostavat noin 2,3 prosenttia YEL-yrittäjien kaikista bruttotuloista ja noin 3,4 prosenttia heidän bruttoyrittäjänsä bruttotuloista.

YEL-yrittäjien ansiotulona verotettavien osinkojen bruttomäärästä noin 1 prosentti kohdistuu viiteen alimpaan tulokymmenykseen, joissa ansio-osinko on keskimäärin noin 1 300 euroa vuodessa. Korkeimpaan tulokymmenykseen kohdistuu noin 92 prosenttia ansio-osinkojen kokonaismäärästä, ja tässä tulokymmenykseen keskimääräinen ansio-osinko on noin 23 900 euroa vuodessa.

Taulukossa 25 on esitetty yrittäjien keskimääräinen työtulo nykymallin mukaisessa laskelmassa ja vaihtoehtolaskelman tuottama työtulon muutos. Vaihtoehtolaskelmassa työtuloperusteen toisena vaihtoehtona on yrittäjän viimeksi vahvistetun verotuksen ansiotulotieto niin, että ansiotulo-osingot otetaan mukaan vahvistetun verotuksen ansiotuloihin. Laskelman mukaan vaihtoehtoisen mallin mukainen työtulo olisi vuonna 2033 keskimäärin noin 350 € korkeampi kuin ehdotettujen muutosten mukaisessa mallissa.

Taulukko 25: Yrittäjien keskimääräinen työtulo nykymallin mukaisessa laskelmassa ja työtulomuutos vaihtoehtolaskelmassa, jossa ansiotulo-osingot otetaan mukaan vahvistetun verotuksen ansiotuloihin. Lähde: Eläketurvakeskus

Keskimääräinen työtulo ja työtulon muutos

Vuosi	Nykymalli	Vaihtoehto
2024	26 000	
2025	26 400	
2026	26 500	
2027	26 800	
2028	27 000	-2 500
2029	28 700	-2 900
2030	29 500	-2 800
2031	30 500	-3 200
2032	30 200	-2 900
2033	30 300	-2 900
2034	30 500	-3 000
2035	30 800	-3 000

Taulukossa 26 on esitetty YEL-maksutulo nykymallin mukaisessa laskelmassa ja vaihtoehtolaskelman tuottama maksutulon muutos. Vaihtoehtolaskelmassa työtuloperusteen toisena vaihtoehtona on yrittäjän viimeksi vahvistetun verotuksen ansiotulotieto siten, että ansiotulo-osingot otetaan mukaan vahvistetun verotuksen ansiotuloihin. Laskelman mukaan vaihtoehtoisen mallin mukainen YEL-maksutulo olisi vuonna 2033 noin 17 miljoonaa euroa korkeampi kuin ehdotettujen muutosten mukaisessa mallissa. Vastakkaissuuntainen muutos näkyisi YEL:n valtion osuudessa.

Taulukko 26: YEL-maksutulo nykymallin mukaisessa laskelmassa ja maksutulon muutos vaihtoehtolaskelmassa, jossa ansiotulo-osingot otetaan mukaan vahvistetun verotuksen ansiotuloihin. Lähde: Eläketurvakeskus

Maksutulo miljoonaa euroa

Luvut vuoden 2027 hintatasossa

	Nykymalli	Vaihtoehto
2024	1 286	
2025	1 308	
2026	1 308	
2027	1 333	
2028	1 339	-92
2029	1 372	-91
2030	1 441	-97
2031	1 482	-101
2032	1 506	-111
2033	1 509	-109
2034	1 522	-111
2035	1 534	-112

Valmistelun aikana yrittäjän verotettavan ansiotulon osalta päädyttiin siihen, että se vastaa palkansaajien TyEL-maksun perustetta. Tämä tarkoittaa sitä, että ansiotulo-osingot eivät ole mukana eläkkeen perusteena, mutta työpanososingot ovat. Lisäksi työtulon perustuminen yrittäjän verotettavaan ansiotulotietoon ansiotulo-osingot mukaan lukien olisi aiheuttanut suuria työtulomuutoksia, jolloin olisi ollut odotettavissa suurta tyytymättömyyttä yrittäjäkentässä ja myös taloudellisia haasteita niillä yrittäjillä, joilla maksujen nousut olisivat olleet suuria. Tämä ei olisi parantanut nykytilaa, eikä olisi ollut tavoitteiden mukaista.

5.1.5 Tehdään esitetyt muutokset ja vakuuttamisvelvollisuus määritellään vahvistetun työtulon perusteella

Yhtenä vaihtoehtona vakuuttamisvelvollisuuden osalta olisi muuttaa YEL-vakuuttamisvelvollisuuden määrittelyä siten, että se perustuisi yrittäjän vahvistettuun työtuloon, ei ehdotettuun kokonaisarvion mukaiseen työtuloon. Jos yrittäjän vahvistettu työtulo ylittäisi YEL:n vakuuttamisen alarajan, yrittäjä olisi vakuuttamisvelvollinen. Yrittäjä voisi siis olla vakuuttamisvelvollinen, vaikka hänellä ei nykyisin mukaan olisi YEL-vakuutusta. Toisaalta tässä vaihtoehdossa yrittäjä ei välttämättä olisi vakuuttamisvelvollinen, vaikka hänellä olisi nykyisin mukaan YEL-vakuutus. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että jos yrittäjä valitsisi ehdotetun kokonaisarvion mukaisen työtulon, myös vakuuttamisvelvollisuutta tarkasteltaisiin tämän työtulon pohjalta. Jos taas yrittäjä valitsisi ehdotetun ansiotulon mukaisen työtulon, myös vakuuttamisvelvollisuutta tarkasteltaisiin tämän työtulon pohjalta. Tilanne voisi muuttua erityisesti yrittäjillä, jotka ovat nykyisin vakuuttamisvelvollisia, mutta joilla ansiotulot ovat pienemmät kuin kokonaisarvion mukainen työtulo ja jotka valitsisivat ansiotulon työtulonsa pohjaksi. Näillä yrittäjillä työtulo alenisi ja osa jäisi kokonaan vakuuttamisvelvollisuuden ulkopuolelle. Tämä vaihtoehto olisi heikentänyt YEL-vakuuttamisen kattavuutta ja olisi aiheuttanut haasteita myös budjettirajoitteelle.

5.1.6 Selvityshenkilö Rantalan malli

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti joulukuussa 2024 filosofian tohtori Jukka Rantalan selvityshenkilöksi kartoittamaan yrittäjien eläkejärjestelmän kehittämistarpeita. Selvityshenkilön [raportti](#) julkaistiin 5.12.2025.

Raportissa selvityshenkilö esittää viisi kehitysehdotusta. Niistä ensimmäinen on yrittäjän työtulon määrittäminen yrittäjätoiminnan verotettavan ansiotulon kautta. Tämä toimisi vakuuttamisen pääsääntönä. Rantala ehdottaa pääsäännön rinnalle mahdollisuutta siirtyä nykyisen kaltaiseen työtulomalliin, kun määritelty työtulo ylittää 35 000 euroa vuodessa. Laskennalliseen työtuloon kuuluisi olennaisesti Työpanosmittari, joka voitaisiin kehittää nykyisestä työtulolas-kurista. Työtulon uuden määrittämistavan aiheuttamiin mahdollisiin suuriin muutoksiin tulisi Rantalan mukaan varautua siirtymäsääntöä kehittämällä. Veronalaisen ansiotulon käyttöön voisi siirtyä heti lain voimaantultua tai viimeistään, kun voimaantulosta on kulunut kaksi vuotta. Rantala ehdottaa myös vakuuttamisvelvollisuuden neljän kuukauden aikarajasta luopumista, ja että vakuuttamisen tulorajaksi otettaisiin TyEL:n alaraja kolminkertaisena, eli noin 2 520 euroa.

Selvityshenkilö Rantalan ehdotuksista oli raportissa esitetty karkeita vaikutusarvioita. Oletuksena oli, että suurin osa yrittäjistä hyödyntäisi mahdollisuutta pitää nykyinen työtulomalli, jolloin merkittäviä vaikutuksia heidän osaltaan ei aiheutuisi. Luultavasti suuri osa niistä, joilla ansiotulo on pienempi tai vain vähän suurempi kuin nykyinen työtulo siirtyisi pääsäännön käyttöön. Erittäin karkea arvio antaisi maksutulon alenema-arvioksi vuoden 2022 tilanteessa 50–100 miljoonaa euroa.

Siirtymäajan jälkeistä tilannetta voi arvioida siltä pohjalta, että ne, joilla ansiotulo on alle 35 000 euroa, siirtyvät pääsäännön mukaiseen menettelyyn. Arvion mukaan työtulojen nousu voisi olla suuruusluokaltaan noin 200 miljoonaa euroa ja maksutulon nousu noin 50 miljoonaa euroa.

Jos työtulo tai ansiotulo olisi yli 35 000 euroa, sovellettaisiin laskennallista työtuloa. Karkean arvion mukaan työtulosumma kasvaisi noin 250 miljoonalla eurolla ja maksutulo noin 50 miljoonalla eurolla.

Alarajan laskun vaikutusta on arvioitu raportissa seuraavasti. Vuoden 2022 tilanteen perusteella arvioiden uusien YEL-vakuutettujen lukumäärä olisi noin 60 000. Oletusarvo oli, että uudet vakuutukset tehtäisiin pääsäännön mukaisina, jolloin verotuksen ansiotulosta johdettu työtulo olisi keskimäärin noin 9 700 euroa. Tämä on korkeampi kuin YEL:n nykyinen alaraja, mikä selittyy sillä, että noin kolmasosalla nyt vakuutukseen tulevista ei ole ollut YEL-vakuutusta, vaikka verotuksen ansiotulot ovat rajan ylittäneet. Työtulosumma olisi noin 580 miljoonaa euroa ja maksutulo ilman aloittavan yrittäjän alennusta noin 140 miljoonaa euroa, josta vakuuttamattomien osuus noin 50 miljoonaa euroa. Valtion osuus YEL-menoihin pienenesi maksutulon nousun verran. Vaikutukset verotuloihin olisivat vähäiset, koska arvonnäköveron, valtion tuloveron ja kunnallisveron alarajat ovat kaikki noin 20 000 euroa vuodessa.

Selvityshenkilö Rantalan ehdotukset eivät olleet suoraan toteutettavissa. Ehdotusten sisältämä 35 000 euron raja olisi ollut hankala toimeenpanna ja olisi todennäköisesti aiheuttanut epätoivottuja käyttäytymisvaikutuksia rajan ympärillä. Yrittäjien työtulomuutokset olisivat olleet myös suuria, jolloin olisi ollut odotettavissa suurta tyytymättömyyttä yrittäjäkentässä ja myös taloudellisia haasteita niillä yrittäjillä, joilla maksujen nousut olisivat olleet suuria. Tämä ei olisi parantanut nykytilaa.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1.1 Yrittäjätulojen eläkevakuuttaminen Suomen lähialueilla

Tässä esityksessä tarkastellaan yleisellä tasolla yrittäjien eläkevakuuttamisen järjestämistä Euroopan maissa erityisesti vakuutettavien tulojen määräytymisen näkökulmasta. Lähteenä on käytetty Eläketurvakeskuksen selvitystä [Yrittäjien eläkevakuuttaminen ja tulojen määräytymisen muissa maissa \(25.8.2025\)](#), jossa on myös laajemmin kuvausta eri maiden osalta.

Keskeinen kysymys eurooppalaisittain on tasapaino joustavuuden, oikeudenmukaisuuden ja riittävän sosiaaliturvan välillä. Ratkaisuvaihtoehtojen vertailun kannalta merkittävää on, että yrittäjät muodostavat heterogeenisen joukon, ja heidän tulonsa sekä liiketoimintamallinsa vaihtelevat merkittävästi eri maissa. Vaihtelevuus asettaa erityisiä haasteita eläkevakuuttamisen järjestämiselle ja tästä syystä myös tapa, jolla yrittäjän sosiaaliturva järjestetään, vaihtelee maasta toiseen. Myös sisällölliset erot eri maiden välillä ovat merkittäviä. Sisällöllisesti vertailtaessa sosiaalivakuutuksen laajuutta ja kattavuutta Euroopan unionin jäsenmaissa voidaan todeta, että yrittäjät ovat pääsääntöisesti turvattu vanhuuden, työkyvyttömyyden ja kuoleman varalta, ja valtaosassa maita yrittäjät ovat pakollisen eläkevakuutuksen piirissä.

Useimmissa maissa yrittäjien eläkevakuuttaminen on pakollinen osa lakisääteistä sosiaaliturvajärjestelmää. Tyypillisesti lakisääteinen työeläketurva on osa julkishallintoa, ja verottaja on keskeinen toimija sekä työtulon määrittelyssä että eläkemaksujen keräämisessä. Yrittäjät kuuluvat joko samaan järjestelmään kuin palkansaajat tai heille on omat rinnakkaiset järjestelyt. Poikkeuksena tästä ovat esimerkiksi Tanska ja Britannia, joissa ansiosidonnainen eläketurva perustuu pitkälti vapaaehtoiisiin ratkaisuihin. Lisäksi Alankomaissa ja Saksassa työeläke kattaa vain osan yrittäjistä. On huomattava, että näissä maissa taustana on hyväntasoinen kansaneläketurva, mutta ansiosidonnainen eläketurva jää monien yrittäjien kohdalla puutteelliseksi. Yksilöllisen säästämisen merkitys korostuu toimeentuloturvan järjestämisessä. Yleisenä huomiona voidaan lisäksi todeta, että sosiaalivakuutuksen osalta yrittäjän sosiaaliturva on palkansaajiin verrattuna heikompi. Esimerkiksi osassa vertailumaita sairauspäivärahojen osalta karenssiajat ovat palkansaajia pidempiä.

Selvimpänä erot näkyvät tapaturma- ja työttömyysvakuutuksessa, sillä yrittäjillä ei ole kaikissa maissa lainkaan oikeutta näihin etuuksiin. Tältä osin voidaan todeta, että Suomessa yrittäjien lakisääteinen sosiaaliturva onkin kehittynyt muita Euroopan unionin jäsenmaita kattavammaksi. Useissa maissa osakeyhtiöissä toimivat yrittäjät ovat useimmiten yrittäjiä koskevan eläkelain ulkopuolella, mutta mahdolliset palkkatulot vakuutetaan palkansaajia koskevan lainsäädännön mukaan. Kokonaiskuva myös muiden yrittäjien asemaa ja sosiaaliturvan kattavuutta koskevien selvitysten mukaan on, että yrittäjien eläketurva jää keskimäärin palkansaajia heikommaksi, mikä liittyy erityisesti vakuutetun tulotason alhaisuuteen ja järjestelmien rakenteellisiin eroihin.

Vakuutettavan tulon määräytymisessä kansainvälisessä vertailussa voidaan tunnistaa kaksi päämallia: verotuspohjainen malli ja arvioon perustuva malli. Verotuspohjaisessa mallissa yrittäjän eläkevakuutus perustuu verotuksessa vahvistettuun tuloon. Tällöin eläkemaksut ja eläkkeen karttuminen määräytyvät yritystoiminnan voiton perusteella. Tarkastelujakso, jolle yrittäjän vakuutettava tulo perustuu, vaihtelee. Verotuspohjaista mallia sovelletaan suurimmassa osassa vertailumaita, kuten Ruotsissa, Norjassa ja Virossa. Mallin etuna on selkeä yhteys tulotason ja eläketurvan välillä sekä hallinnollinen yksinkertaisuus.

Suomessa pitkään käytössä ollut eläkelaitoksen tekemään työpanosarvioon perustuva YEL-työtulomalli poikkeaa selvästi eurooppalaisesta valtavirrasta. Suomen lisäksi arvioperusteista vakuutustuloa käytetään Latviassa ja Saksassa osalle yrittäjistä. Suomessa yrittäjän työtulo on määritelty kokonaisarviona, jossa huomioidaan toimialan palkkataso, yritystoiminnan laajuus ja yrittäjän työpanos. Latviassa yrittäjä voi valita vähintään minimipalkan suuruisen tulotason. Pitkäaikaisesti sovellettuna voidaan todeta, että malli tarjoaa joustavuutta, mutta siihen liittyy myös riski vakuuttamisen jäämisestä liian alhaiselle tasolle. Kaiken kaikkiaan eri järjestelmien arviointia vaikeuttaa kuitenkin eri järjestelmien hallinnollinen tehokkuus ja niiden ymmärrettävyys yrittäjien näkökulmasta.

Lähes kaikissa maissa yrittäjän eläkevakuuttamiselle on asetettu alaraja, jonka ylittävä toiminta kuuluu vakuuttamisen piiriin. Alaraja perustuu usein minimipalkkaan tai muuhun kansalliseen viitetasoon. Suomessa alaraja on suhteessa keskipalkkaan keskitasoa. Sen sijaan ylärajojen osalta Suomi poikkeaa monista maista. Useimmissa maissa vakuutettaville tuloille asetettu yläraja on suhteellisen matala, kun taas Suomessa yläraja on korkeampi. Tämä mahdollistaa laajemman eläketurvan rakentamisen mutta se on voinut myös lisätä järjestelmän kustannuksia.

Yrittäjien eläkevakuuttamisessa pääomatulojen asema on useimmissa maissa rajattu. Tähän poikkeuksen muodostavat rajatuissa tilanteissa Ranska ja Saksa. Tyypillisesti osingot ja muut pääomatulot eivät kerrytä eläkettä, mikä korostaa ansiotulon merkitystä eläketurvan perustana. Myös yritysmuoto vaikuttaa vakuuttamiseen: henkilöyrittäjillä vakuutus perustuu yrityksen tulokseen, kun taas osakeyhtiössä toimiva yrittäjä vakuutetaan palkkatulon perusteella palkansaajana.

5.2.1.2 Ruotsin yrittäjien sosiaaliturva

Ruotsin järjestelmä tarjoaa vertailukohdan Suomelle, koska järjestelmä nojaa vahvasti verotettuun ansiotuloon. Ruotsissa sekä yrittäjien että palkansaajien lakisääteinen eläke perustuu verotuksen ansiotuloihin. Ansiotuloja verotetaan progressiivisesti ja pääomatuloja erillisellä kiinteällä verokannalla. Sosiaaliturvajärjestelmä on pitkälti yhtenäinen eri työnteon muotojen välillä.

Yksityisillä elinkeinonharjoittajilla eläke ja sosiaaliturvamaksut perustuvat yrityksen tulokseen (yli jäämään). Osakeyhtiöissä yrittäjät rinnastetaan palkansaajiin, ja heidän eläketurvansa perustuu yhtiöstä nostettuun palkkatuloon. Osinkotuloja ei huomioida eläke- tai sosiaaliturvaetuuksien perusteena.

Ruotsin verojärjestelmä vaikuttaa merkittävästi yrittäjien tulonmuodostukseen. Harvinyhtiöitä koskevat niin sanotut 3:12-säännöt ohjaavat palkan ja osinkojen suhdetta. Yrittäjillä on kannustin optimoida palkkatulo eläkkeen karttumisen ylärajaan asti ja nostaa tämän jälkeen tuloja osinkoina. Ruotsissa yrittäjien sosiaalivakuutusmaksu on noin 28–29 prosenttia eli ne ovat Suomea korkeammalla tasolla. Eläkettä kertyy ansiotulon perusteella tiettyyn kattoon asti, jonka ylittävältä osalta maksut eivät enää kasvata eläkettä. On huomattava, että alaraja vakuuttamiselle on matala, ja eläkettä kertyy käytännössä lähes kaikista ansiotuloista.

Yrittäjien eläketurva riippuu suoraan heidän ilmoittamistaan ansiotuloista. Matala tulotaso, epä-säännöllinen tulonotto ja palkan sijaan nostetut osingot heikentävät eläkekertymää. Lisäksi vain pieni osa yrittäjistä kuuluu työmarkkinaeläkkeiden piiriin, mikä on lisännyt riskiä jäädä matalan eläketurvan varaan.

On myös syytä tunnistaa, että Ruotsissa yrittäjillä on laajat mahdollisuudet verosuunnitteluun, esimerkiksi tulojen jaksottamiseen ja muuntamiseen pääoma- ja ansiotulojen välillä.

Sairausvakuutuksessa yrittäjillä on joustavuutta muun muassa karenssiajan valinnassa, ja aloitaville yrittäjille voidaan määrittää etuuksien perusteeksi keskipalkkaan perustuva tulotaso.

Ruotsin järjestelmä perustuu selkeästi verotettuihin ansiotuloihin, mikä luo läpinäkyvän yhteyden tulojen ja eläketurvan välille. Samalla järjestelmä mahdollistaa tulojen optimoinnin verotuksellisista syistä, mikä voi heikentää eläketurvan riittävyyttä. Yrittäjien eläketurvan haasteet liittyvät erityisesti mataliin ilmoitettuihin ansiotuloihin ja vähäiseen lisäeläkesäästämiseen.

5.2.1.3 Espanjan yrittäjien sosiaaliturva

Espanja on siinä mielessä huomion arvoinen esimerkki, sillä Espanjassa toteutettiin vuonna 2023 yrittäjien sosiaaliturvauudistus. Seuraavassa tiivistetään Espanjan yrittäjien sosiaaliturvajärjestelmän keskeiset piirteet sekä uudistuksen sisältö ja vaikutukset. Uudistus liittyy laajempaan pyrkimykseen vahvistaa yrittäjien sosiaaliturvaa ja parantaa järjestelmän taloudellista kestävyyttä.

Espanjassa yrittäjät kuuluvat omaan sosiaaliturvajärjestelmäänsä (RETA), kun taas palkansaajat kuuluvat yleiseen järjestelmään. RETA kattaa sekä yksityiset elinkeinonharjoittajat että osan osakeyhtiöyrittäjistä, mikäli nämä täyttävät laissa säädetyt ehdot. Eläke ja muut etuudet perustuvat verotettuihin ansiotuloihin, eikä osinkoja huomioida vakuuttamisessa.

Vuoden 2023 uudistuksen keskeinen muutos oli siirtyminen kohti verotettuihin nettotuloihin perustuvaa maksuperustetta. Aiemmin yrittäjät saattoivat valita maksupohjan melko vapaasti. Uudessa mallissa maksut määräytyvät 15 tuloluokan perusteella, ja yrittäjät voivat päivittää maksupohjaansa useita kertoja vuodessa tulotilanteen muuttuessa.

Vuonna 2025 yrittäjien sosiaaliturvamaksut ovat yhteensä noin 31,5 prosenttia nettotuloista. Maksu sisältää eläkkeen rahoituksen lisäksi työtaturmavakuutuksen, toiminnan lopettamisen turvan sekä muita maksuja. Maksut perustuvat arvioituihin nettotuloihin, jotka tarkistetaan verotuksen valmistuttua.

Myös Espanjassa oli ongelmana yrittäjän maksupohjan alhaisuus verrattuna heidän tuloihinsa. Uudistuksen tavoitteena on vähentää alivakuuttamista, joka oli laajaa aiemmassa järjestelmässä. Ennen uudistusta noin 80 prosenttia yrittäjistä maksoi sosiaaliturvamaksuja vähimmäistason mukaan, mikä johti matalaan eläketurvaan ja heikensi järjestelmän rahoituspohjaa. Espanjassa ensimmäiset kokemukset viittaavat siihen, että uusi järjestelmä toimii pääosin suunnitellusti. Maksujen ja tulojen välinen vastaavuus on parantunut, ja suuri osa yrittäjistä maksaa oikeantasoisia maksuja. Uudistus on tuonut yrittäjien sosiaaliturvaa lähemmäksi palkansaajien järjestelmää.

Järjestelmässä on kuitenkin edelleen haasteita. Maksurakenne sisältää regressiivisiä piirteitä, koska pienituloiset maksavat suhteellisesti suuremman osuuden tuloistaan kuin suurituloiset. Lisäksi tulotason ennakointi ja maksujen säätäminen edellyttävät yrittäjiltä aktiivista seurantaa. Espanjassa toteutettu uudistus edustaa siirtymää kohti veropohjaista sosiaaliturvamallia, jossa maksut määräytyvät todellisten tulojen perusteella. Tämä parantaa järjestelmän oikeudenmukaisuutta ja kestävyyttä, mutta se myös edellyttää huolellista toimeenpanoa ja jatkuvaa seurantaa.

Yrittäjien sosiaaliturvaa koskeva keskustelu on lisääntynyt Euroopan unionin tasolla viimeisten vuosien aikana. EU-komissio julkisti vuonna 2018 sosiaalisen oikeudenmukaisuuden paketin, jossa suositellaan muun muassa yrittäjien kattavamman sosiaaliturvan varmistamista. Lisäksi Suomi sai OECD:n vuoden 2019 maa-arviossa kriittisiä huomioita. OECD onkin kehottanut

Suomea seuraamaan työtulojen kehitystä ja harkitsemaan yrittäjien eläkemaksun perusteen uudistamista.

6 Lausuntopalaute

Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Yrittäjän eläkelaki

2 §. Keskeiset määritelmät. Pykälässä säädetään keskeisistä määritelmistä. Pykälän 1 momentin 9 kohdasta ehdotetaan poistettavaksi viittaukset vuorotteluvapaalain (1305/2002) mukaiseen vuorottelukorvaukseen ja aikuiskoulutusetuuksista annetun lain (1276/2000) mukaiseen aikuis-koulutustukeen, koska mainitut lait on kumottu vuonna 2024.

4 §. Lain ulkopuolelle jäävä yrittäjätoiminta. Pykälässä säädetään lain ulkopuolelle jäävästä yrittäjätoiminnasta. Pykälän 1 momentin 4 kohtaa muutettaisiin siten, että lain ulkopuolelle jäävää yrittäjätoimintaa arvioitaisiin jatkossa ehdotetun 112 §:n uuden 1 momentin 1 kohdan mukaisen eläkelaitoksen tekemän kokonaisarvion perusteella. Vakuuttamisvelvollisuuden alaraja määritettäisiin siten samalla perusteella kuin voimassa olevan lain mukaisesti vakuuttamisvelvollisuuden alaraja on määritetty, eli eläkelaitoksen kokonaisarvioon perustuen.

67 §. Eläkkeen perusteena oleva kokonaistyötulo. Pykälässä säädetään eläkkeen perusteena olevasta kokonaistyötulosta. Pykälän 4 momentti ehdotetaan kumottavaksi 117 §:ään ehdotettujen lisätyöeläkevakuutusmaksun ja pienennetyn työeläkevakuutusmaksun muutosten johdosta.

Pykälän 4 momentin mukaan, jos yrittäjä on maksanut lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua ja myöhemmin saman kalenterivuoden aikana hänen vahvistettua työtuloaan muutetaan, lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua ei oteta huomioon yrittäjän sanotun kalenterivuoden kokonaistyötuloa laskettaessa. Tällöin yrittäjän ei myöskään katsota käyttäneen oikeuttaan lisätyöeläkevakuutusmaksun tai pienennetyn työeläkevakuutusmaksun maksamiseen sanottuna vuotena. Maksetut vakuutusmaksut hyvitetään siten kuin vakuutusehdoissa määrätään.

Lisätyöeläkevakuutusmaksua ja pienennettyä työeläkevakuutusmaksua koskevaan 117 §:ään ehdotetaan muutoksia niin, että lisätyöeläkevakuutusmaksu tai pienennetty työeläkevakuutusmaksu tulisi jatkossa voimaan yrittäjän ilmoitusta seuraavan toisen kuukauden alusta lukien, eikä takautuvasti koko samaa kalenterivuotta koskien. Ehdotetun muutoksen vuoksi lisätyöeläkevakuutusmaksu tai pienennetty työeläkevakuutusmaksu otettaisiin huomioon yrittäjän sanotun kalenterivuoden kokonaistyötuloa laskettaessa muutoshetkestä lukien ja tämän vuoksi 67 §:n 4 momentti kumottaisiin. Ehdotettu muutos yhdenmukaistaisi jo yritystoimintaa harjoittavien ja uusien aloittavien yrittäjien kohtelun yrittäjän eläkelain mukaisessa vakuuttamisessa ja eläkelaitoksen vaihtamisen tilanteissa.

95 a §. Työtulon kokonaisarvion ja päätöksen perustelevaaminen. Pykälässä säädetään eläkelaitoksen päätöksen perusteluvelvollisuudesta, johon sovelletaan hallintolain 45 §:ää. Pykälä ja pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi siten, että perusteluvelvollisuus koskisi työtulon vahvistamisen lisäksi eläkelaitoksen työtuloperusteen valinnan yhteydessä esittämän kokonaisarvion perustelevaamista.

Pykälän 1 momentti säädettäisiin nykyisen sisältöisenä. Pykälän 2 momentin mukaan eläkelaitoksen päätöksen työtulon vahvistamisesta tulee sisältää työtulon vahvistamisen perusteena käytetyt tiedot. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että perusteluvelvollisuus koskisi työtulon vahvistamisen lisäksi eläkelaitoksen työtuloperusteen valinnan yhteydessä esittämän kokonaisarvion perustelemista.

Eläkelaitoksen tulisi esittää kokonaisarviossa huomioon otetut seikat ja avata seikkojen vaikutus arvioon. Eläkelaitokselle ehdotettu perustelujen esittämisvelvollisuus jo tässä työtuloperusteen valintavaiheessa lisäisi työtulon kokonaisarvion perusteiden ymmärrettävyyttä ja toisi yrittäjälle tosiasiallisen mahdollisuuden esittää eläkelaitokselle kokonaisarvioon vaikuttavia tietoja. Nykyisinkin eläkelaitos on voinut kysyä yrittäjältä lisätietoja työtuloon vaikuttavista seikoista ja yrittäjällä on pyytämättäkin ollut mahdollisuus kertoa lisätietoja työpanoksensa arvosta. Eläkelaitoksella ei kuitenkaan ennen päätöksen antamista ole ollut velvollisuutta perustella tai avata yksityiskohtaisesti työtulon määräytymisen perusteita. Yrittäjän mahdollisuudeksi on jäänyt hakea muutosta eläkelaitoksen perustelemaan jo vahvistettuun työtuloon, jos yrittäjä ei ole ollut työtuloon tyytyväinen tai on havainnut päätöksen perusteluissa seikkoja, joihin hän olisi voinut esittää lisätietoja tai perusteluja ennen työtulon vahvistamista. Ehdotetun työtuloperusteen valintavaiheen kokonaisarvion perusteluvelvollisuuden tarkoituksena on vahvistaa kokonaisarvion taustalla olevien perusteiden läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä yrittäjälle ja tuoda yrittäjälle tosiasiallinen mahdollisuus vedota kyseisiin perusteisiin lisätietoja esittämällä ennen työtulon vahvistamista.

111 §. Vakuutuksen antaminen ja päättäminen. Pykälässä säädetään vakuutuksen antamisesta ja päättämisestä. Pykälän 5 momentti ehdotetaan muutettavaksi ja pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 momentti. Nykyisen vakuutuksen päättämistä koskevan 5 momentin sisältö ehdotetaan säädettäväksi sellaisenaan uutena 6 momenttina ja muutettavaksi ehdotetussa 5 momentissa säädettäisiin vakuutuksen päättämisestä vähintään kolmeksi kuukaudeksi myönnetyn sairausvakuutuslain mukaisen sairauspäivärahan tai vanhempainpäivärahan ja 4 §:n 4 kohdassa tarkoitetun vakuuttamisvelvollisuuden alarajan alle laskeneen työpanoksen vuoksi.

5 momentissa sairauspäivärahalla tarkoitettaisiin nimenomaisesti sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, ei siis osasairauspäivärahaa ja vanhempainpäivärahan osalta sairausvakuutuslain mukaisesti erityisraskaus-, raskaus- ja vanhempainpäivärahaa. Yrittäjä voisi päättää vakuutuksen ilmoittamalla siitä kirjallisesti eläkelaitokselle. Eläkelaitos päättäisi vakuutuksen saatuaan yrittäjän ilmoituksen ja Kansaneläkelaitoksesta tiedon päivärahapäätöksestä koskien yrittäjälle myönnettyä sairauspäivärahaa tai vanhempainpäivärahaa. Eläkelaitos yrittäjän ilmoituksen saatuaan olemassa olevan yrittäjän eläkelain 146 §:ssä viitatuun työntekijän eläkelain 198 §:n tiedonsaantisäännöksen nojalla pyytäisi Kelalta tiedon päivärahapäätöksestä. Eläkelaitos päättäisi yrittäjän vakuutuksen sairauspäivärahan osalta työkyvyttömyyden alkamispäivään ja vanhempainpäivärahan osalta päivärahan alkamispäivään. Yrittäjä voisi tämän jälkeen kuuden kuukauden kuluessa vakuutuksen päättymisestä saada vakuutuksen uudelleen voimaan kevyemmin, kun yrittäjän työtulo lähtökohtaisesti 112 §:ään ehdotettavan muutoksen mukaan vahvistettaisiin samoin tiedoin kuin ennen sairaus- tai vanhempainrahaa vahvistettu työtulo, jos yrittäjä ei ilmoittaisi eläkelaitokselle aiemmasta yritystoiminnasta poikkeavia seikkoja.

Ehdotetun säännöksen tarkoituksena on joustavoittaa menettelyä ja mahdollistaa yritystoiminnan sujuvampi jatkaminen yrittäjälle lyhyissä, alle kuuden kuukauden mittaisissa yritystoiminnan keskeytyksissä sairaus- tai vanhempainpäivärahan perusteella. Kuuden kuukauden on arvioitu olevan riittävän pitkä aika, että vakuutuksen päättämisestä on yrittäjälle vaikutusta, mutta toisaalta riittävän lyhyt aika siihen, että yrittäjän tilanne ei ole vielä ehtinyt muuttua ja vakuutus voitaisiin saattaa uudelleen aiemmin voimassa olleen vakuutuksen mukaisin tiedoin.

Yrittäjällä olisi jatkossakin nykysäännösten mukaisesti mahdollisuus sairaus- tai vanhempainpäivärahan saamisesta huolimatta pitää yrittäjän eläkelain mukainen vakuutus voimassa, jos yrittäjätoiminta jatkuu. Jos yrittäjätoiminta jatkuu, mutta yrittäjän työpanoksessa tapahtuu olennainen muutos, yrittäjällä olisi 112 a §:n 3 ja 4 momenttiin ehdotettua vastaavasti mahdollisuus saada työtulo uudelleen arvioitavaksi, kuten nykyisinkin. Vakuutuksen päättämisen etuna olisi se, ettei yrittäjälle sairaus- tai vanhempainpäivärahan ajalta tarvitsisi maksaa vakuutusmaksua tilanteessa, jossa yritystoimintaa ja sen mukaisia tuloja ei tosiallisesti ole.

Vakuutuksen päättämisen tilanteessa on huomioitava se, että yrittäjän työtulolla ja vakuutuksen voimassaololla on vaikutusta yrittäjän muuhun sosiaaliturvaan. Esimerkiksi yrittäjän yleiseen asumistukeen vaikuttavana tulona otetaan huomioon pääsääntöisesti yrittäjän työtulo. Jos yrittäjällä ei ole yrittäjän eläkelain mukaista vakuutusta, tulona huomioidaan vähimmäistyötulo. Myös esimerkiksi yrittäjän vapaaehtoiseen ansiosidonnaiseen työttömyysvakuutukseen sekä vapaaehtoiseen työtapaturma- ja ammattitautilain mukaiseen työajan vakuutukseen yrittäjän työtulolla on vaikutus. Myös esimerkiksi sairausvakuutuslain määrään huomioidaan tarkastelujaksolla voimassa olleen yrittäjän eläkelain mukaan vahvistettu työtulo, eli päivärahan määrä perustuu takautuvaan aikaan. Yrittäjällä on oikeus päivärahaetuuteen lain sanamuodon mukaisesti eli kun yrittäjän eläkelain mukainen vakuutus on voimassa työkyvyttömyyden alkamispäivänä. Näin ollen menetetyn työtulon sijaan sairaus- tai vanhempainpäivärahan ajalta huomioidaan vuositulossa kyseinen etuus. Yrittäjän mahdollisiin tuleviin ansiosidonnaisiin päivärahaetuksiin vakuutuksen päättämisellä olisi siten vaikutus päivärahaetuutta pienentävällä tavalla, jos yrittäjällä on tarkastelujakson aikana katkos työtulossa eli vakuutus ei ole voimassa eikä yrittäjällä siten ole vahvistettua työtuloa kyseiseltä ajalta. Tämä kuitenkin vastaa yrittäjän tosiasiallista tulotilannetta kyseisellä ajalla ja päivärahaetuuden määrä perustuisi tässä tapauksessa todelliseen yrittäjän tulojen määrään.

112 §. Työtuloperuste, työtulon määrä ja vahvistaminen. Pykälässä säädetään eläkelaitoksen työtulomäärittelystä ja työtulon vahvistamisesta. Pykälä ja pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi. Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä mainittaisiin myös uutena lakiin tuleva yrittäjän valinnan mukaisesti määräytyvä työtuloperuste. Uusi otsikko olisi työtuloperuste, työtulon määrä ja vahvistaminen. Pykälää muutettaisiin siten, että lain mukaan eli jatkossakin eläkelaitoksen kokonaisarvion perusteella arvioituna vakuuttamisvelvolliselle yrittäjälle tuotaisiin mahdollisuus valita, perustuuko hänen työpanostaan vastaava työtulonsa nykyistä työtulomäärittelyä vastaavaan eläkelaitoksen tekemään kokonaisarvioon vai yrittäjälle viimeksi päättyneessä verotuksessa todettuun veronalaiseen ansiotuloon.

Yrittäjän vakuuttamisvelvollisuus ratkaistaan aina ennen työtulon määrittämistä. Eläkelaitos ratkaisee 4 §:ään ehdotetun täsmennyksen mukaisesti yrittäjän vakuuttamisvelvollisuuden jatkossakin eläkelaitoksen kokonaisarvioon perustuen. Jos yrittäjä on kokonaisarvion perusteella vakuuttamisvelvollinen, hän saisi jatkossa kuitenkin valita, perustuuko hänen yrittäjän eläkelain mukainen työtulonsa eläkelaitoksen tekemään kokonaisarvioon vai yrittäjälle viimeksi päättyneessä verotuksessa todettuun veronalaiseen ansiotuloon.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa 1 momenttia vastaavan työtulon vahvistamisen lisäksi työtuloperusteesta. Yrittäjällä olisi jatkossa mahdollisuus valita kahdesta työtulon perusteena olevasta vaihtoehdosta. 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin yrittäjän mahdollisuudesta valita työtulonsa perusteeksi eläkelaitoksen tekemä työtuloarvio (kokonaisarvio), jossa työtulo voimassa olevaa säännöstä vastaavasti olisi se palkka, joka kohtuudella olisi maksettava, jos hänen yrittäjän eläkelaisa tarkoitettua yrittäjätoimintaansa suorittamaan olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan sanottua työtä. Kokonaisarviota tehdessään eläkelaitos pitäisi nykysäännöstä vastaavasti edellä tarkoitettuna palkkana ja korvauksena yksityisen sektorin kyseisen toimialan

kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaa ja ottaisi huomioon muut yrittäjän työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot. Tältä osin ehdotettava sääntely eläkelaitoksen kokonaisarvioon perustuvasta työtulosta vastaisi voimassa olevan pykälän 1 ja 2 momentin mukaista työtulomäärittelyä.

1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin yrittäjän mahdollisuudesta valita työtulonsa perusteeksi yrittäjän eläkelaisa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuva viimeksi päättyneessä verotuksessa todettu tuloverolain mukainen veronalainen ansiotulo, pois lukien tuloverolain 33 b §:n 2 ja 6 momentissa sekä 33 c §:ssä tarkoitettu osingon ansiotulo-osuus (yrittäjän ansiotulo).

Eläkelaitokset saisivat viimeksi päättyneen verotuksen ansiotiedot Verohallinnolta olemassa oleviin tiedonsaantioikeuksiin eli yrittäjän eläkelain 146 §:n mukaisesti työntekijän eläkelain 198 §:ään perustuen. Työntekijän eläkelain 198 §:n 1 momentin mukaan eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada 1 kohdan mukaisesti muun muassa viranomaiselta ja muulta taholta, johon julkisuuslakia sovelletaan, tiedot, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan vakuuttamis-, eläke- tai etuusasian ratkaisemista varten tai jotka muuten ovat välttämättömiä säädettyjen tehtävien toimeenpanossa. Ansiotulo tarkistettaisiin palkkakertoimella.

Uudeksi työtulon perusteeksi valittavaksi tuleva yrittäjän ansiotulo määriteltäisiin perustumaan yrittäjän eläkelaisa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuvaan yrittäjälle viimeksi päättyneessä verotuksessa todettuun tuloverolain mukaiseen veronalaiseen ansiotuloon. Tuloverolain 61 §:n mukaan ansiotuloa on muu tulo kuin 2 luvussa tarkoitettu pääomatulo. Veronalaista ansiotuloa on muun ohessa työsuhteen perusteella saatu palkka ja siihen rinnastettava tulo, eläke sekä tällaisen tulon sijaan saatu etuus tai korvaus. Mainituilla yrittäjätoimintaan perustuvilla ansiotuloilla tarkoitettaisiin esimerkiksi yksityisen elinkeinonharjoittajan eli liikkeen- ja ammatinharjoittajan (toiminimi) saamaa yritystulon ansiotulo-osuutta, osakeyhtiön ja osuuskunnan osakkaan yhtiöstä ja osuuskunnasta saamia tuloverolain ja enakkoperintälain mukaan hänen ansiotulonaan verotettavia tuloja kuten palkka (Y-palkka; palkka, joka verotetaan palkkana, mutta vakuuttamisen kannalta katsotaan yrittäjätoimintaan liittyväksi tuloksi, eikä siitä ole maksettu työntekijän sosiaalivakuutusmaksuja samoin kuin tavallisesta palkasta) ja luontoisedut, muut palkkana pidettävät korvaukset (kuten kokouspalkkiot, luento- ja esitelmäpalkkiot, hallintoelimen jäsenyydestä maksetut palkkiot, toimitusjohtajan palkkiot), veronalaiset matkakustannusten korvaukset, työpanososingot ja henkilöstörahostosta saadut tulot. Avoimen yhtiön yhtiömiehen ja kommandiittiyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen osalta tarkoitettaisiin mainitun henkilön saamaa yhtymän osakkaan tulo-osuuden ansiotulo-osuutta sekä yhtiömiehen yhtiöstään saamia vastaavia ansiotulona verotettavia tuloja kuin osakeyhtiön ja osuuskunnan osakkaalla. Yrittäjäpuolison ansiotulo-osuudella tarkoitettaisiin hänen, puolisonsa yritystoiminnasta, saamaansa yritystulon ansiotulo-osuutta. Työnsuorittajan ja freelancerin osalta tarkoitettaisiin enakkoperintälain 25 §:n 1 momentin mukaisia työkorvauksia ja 2 momentin mukaisia ansiotulona verotettavia käyttökorvauksia, laskutuspalveluyrityksen kautta laskuttavan yrittäjän saamaa palkkaa (Y-palkka) ja työkorvausta. Yritystulosta, johon yrittäjän ansiotulo-osuus perustuu, vähennetään ne kulut ja vähennykset, jotka verotuksessa on tehty ennen ansiotulo-osuuden laskemista. Näitä vähennyksiä ovat esimerkiksi yritystoiminnan kulut, aikaisempien vuosien vahvistetut tappiot sekä viiden prosentin mukainen yrittäjävähennys. Palkkatulot ovat bruttotuloja ilman vähennyksiä. Jos yrittäjällä on useita eri yrityksiä, lasketaan ansiotulot näistä yhteen eläkelaitoksen määrittäessä työtuloa. Huomioon otetaan ne yrittäjätoiminnot, joista yrittäjä on yrittäjän eläkelain mukaisesti vakuuttamisvelvollinen.

Ansiotulon määritelmästä poissuljettaisiin tuloverolain 33 b §:n 2 ja 6 momentin sekä 33 c §:n mukainen osingon ansiotulo-osuus. Tuloverolain 33 b §:ssä säädetään muusta kuin julkisesti noteeratusta yhtiöstä saadusta osingosta. Pykälän 1 momentin mukaan muusta kuin julkisesti

noteeratusta yhtiöstä saadusta osingosta 25 prosenttia on veronalaista pääomatulona ja 75 prosenttia verovapaata tuloa siihen määrään saakka, joka vastaa varojen arvostamisesta verotuksessa annetussa laissa (1142/2005) tarkoitettulle osakkeen verovuoden matemaattiselle arvolle laskettua kahdeksan prosentin vuotuista tuottoa. Siltä osin kuin verovelvollisen saamien tällaisten osinkojen määrä ylittää 150 000 euroa, osingoista 85 prosenttia on pääomatulona ja 15 prosenttia verovapaata tuloa. Koska yrittäjän ansiotulo perustuu verotuksessa ansiotulona verotettaviin eriin, eivät pääomatulona verotettavat osingot olisi määritelmässä mukana.

Tuloverolain 33 b §:n 2 momentissa säädetään, että edellä 1 momentissa tarkoitetun vuotuisen tuoton ylittävältä osalta osingosta 75 prosenttia on ansiotuloa ja 25 prosenttia verovapaata tuloa. Edellä mainittu ansiotulona verotettava osuus suljettaisiin pois yrittäjän ansiotulon määritelmästä.

Tuloverolain 33 b §:n 6 momentissa säädetään, että muusta kuin julkisesti noteeratusta yhtiöstä saatua osakeyhtiölain 13 luvun 1 §:n 1 kohdassa tarkoitettua varojenjako vapaan oman pääoman rahastosta pidetään osinkona, ja siihen sovelletaan, 45 a §:ssä säädetyin poikkeuksin, mitä 33 b §:ssä säädetään. Edellä mainitun mukaisesti osakeyhtiö voi jakaa varoja myös muuten kuin osinkona, jonka mukainen yleinen tapa on palauttaa varoja sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta (SVOP-rahasto). SVOP-rahaston palautus voidaan verottaa osakkaalle joko luovutusvoittona tai osinkona tietyin edellytyksin. Jos varojenjako verotetaan osinkona, sovelletaan siihen tuloverolain 33 b §:n säännöksiä. Siten varojenjako voi tilanteesta riippuen tulla verotetuksi tuloverolain 33 b §:n 2 momentin mukaisesti joko kokonaan tai osittain ansiotulona. Myös ansiotulona verotettava varojenjako suljettaisiin pois yrittäjän ansiotulon määritelmästä.

Tuloverolain 33 c §:ssä säädetään ulkomaiselta yhteisöltä saaduista osingoista. Tiettyjen edellytysten täyttyessä ulkomaisesta yhteisöstä saatu osinko verotetaan vastaavasti kuin kotimainen. Koska nimenomaisesti tuloverolain 33 b §:n 2 momentin mukainen ansiotulo-osinko on pois suljettu yrittäjän ansiotulon määritelmästä, vastaavasti myös ulkomaisesta yhteisöstä saadun osingon ansiotulo-osuus poissuljettaisiin yrittäjän ansiotulon määritelmästä.

Edellä mainitun mukaisesti vain tuloverolain 33 b §:n 2 ja 6 momentissa sekä 33 c §:ssä tarkoitettu osingon ansiotulo-osuus olisi yrittäjän työtuloperusteeksi valittavissa olevan ansiotulon määritelmän ulkopuolella, eli yrittäjän ansiotulon määritelmään luettaisiin kuuluvaksi tuloverolain 33 b §:n 4 momentissa säädetty työpanososinko työntekijän eläkelain sääntelyä vastaavasti. Tuloverolain työpanososingon määritelmän mukaisesti osinko on ansiotuloa, jos osingon jakoperusteena yhtiöjärjestyksen määräyksen, yhtiökokouksen päätöksen, osakassopimuksen tai muun sopimuksen mukaan on osingonsaajan tai tämän intressipiiriin kuuluvan henkilön työpanos. Osinko on sen henkilön tuloa, jonka työpanoksesta on kysymys. Työpanososinkoja maksetaan yrityksessä tehdystä työstä, ei omistamisen tai yritykseen sijoitetun pääoman perusteella. Kyse ei siten ole pääomalle saadusta tuotosta vaan puhtaasti työsuoritukseen perustuvasta korvauksesta. Tämän vuoksi työpanososingot verotetaan kaikissa tilanteissa kokonaisuudessaan ansiotuloina, eikä niihin sovelleta osinkotuloa koskevia verosäännöksiä. Työpanososinkojen verotuksesta ja työntekijän eläkelain mukaisesta maksukohtelusta on säädetty nimenomaisesti vero- ja maksusuunnittelun estämiseksi, jonka vuoksi työpanososinko kuuluisi ansiotulomääritelmään myös yrittäjän eläkelain mukaisessa työtuloperusteen ansiotulovaihtoehdossa.

Yrittäjän ansiotulona käytettäisiin viimeksi päättyneessä verotuksessa todettua tuloverolain mukaista ansiotuloa. Viimeksi päättyneen verotuksen veronalaisen ansiotulon käyttäminen olisi toimeenpanon osalta suoraviivaista eikä aiheuttaisi haasteita eläketurvan tai muun sosiaaliturvan määräytymisen osalta. Viimeksi päättyneen verotuksen tietoja käyttämällä yrittäjät olisivat yritysmuodostaan riippumatta yhdenvertaisessa asemassa ja kaikille käytettäisiin saman ajankohdan tietoja. Yrittäjän ansiotuloon perustuvaa työtuloa ei myöhemmän mahdollisen

vahvistetun verotuksen muuttumisen tai oikaisemisen johdosta muutettaisi samasta edellä mainitusta syystä. Yrittäjän vahvistettu työtulo on perusteena sekä vakuutusmaksulle että yrittäjän muulle ansiosidonnaiselle sosiaaliturvalle. Takautuva työtulon korjaaminen lisäisi hallinnollista työtä eläkelaitoksissa ja aiheuttaisi kaikkien yrittäjän mahdollisten ansiosidonnaisten etuuksien sekä yrittäjän eläkevakuutusmaksun takautuvaa korjaamista ja mahdollisia takaisinperintöjä, joihin yrittäjällä ei olisi ollut mahdollista varautua taloudellisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin eläkelaitoksen vahvistavan vakuutuksen alkaessa myös työtuloperusteen. Yrittäjä voisi vaihtaa työtuloperustetta joka kolmas vuosi 112 a §:ään ehdotettavan työtuloperusteen uudelleenvalinnan mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jos yrittäjälle on vahvistettu työtuloperuste vuonna 2028, eläkelaitos esittäisi yrittäjälle seuraavan kerran uudet tiedot työtuloperusteen valitsemiseksi vuoden 2031 aikana.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin menettelystä työtuloperusteen valitsemiseksi. Työtuloperusteen valitsemiseksi eläkelaitos antaisi yrittäjälle tiedot 1 momentin 1 ja 2 kohtien mukaisista tiedoista eli työtulon kokonaisarviosta perusteluineen ja yrittäjän ansiotulosta. Eläkelaitokselle ehdotettu työtuloperusteen valintavaiheen kokonaisarvion perusteluvelvollisuus olisi 95 a §:ään ehdotettujen muutosten mukaisesti samansisältöinen kuin hallintolain 45 §:n mukainen päätöksen perusteleminenvelvollisuus, jonka mukaan eläkelaitoksen päätöksen tulee sisältää työtulon vahvistamisen perusteena käytetyt tiedot. 1 momentin 1 kohdan kokonaisarvioon vaikuttavilla tiedoilla tarkoitetaan tietoja, joita eläkelaitos nykyisinkin käyttää työtulon arvioinnissa eli tietoja, jotka ovat myös työtulosuosituksen laskentapalvelussa. Eläkelaitoksen tulisi esittää kokonaisarviossa huomioon otetut seikat ja avata seikkojen vaikutus arvioon.

Työtuloperusteen valinnan tiedot saatuaan yrittäjällä olisi nykyisin sääntelyä vastaavasti mahdollisuus antaa eläkelaitokselle lisätietoja kokonaisarvioon vaikuttavista seikoista, jolloin eläkelaitoksen tulisi arvioida yrittäjän antamien uusien tietojen vaikutus työtulon kokonaisarvioon. 3 momentissa säädettäisiin myös siitä, että jos yrittäjä ei esittäisi lisätietoja kokonaisarvioon kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan vireille tulosta tai ilmoittaisi suoraan valintansa työtuloperusteeksi, eläkelaitos vahvistaisi yrittäjän työtulon yrittäjän valitseman työtuloperusteen mukaisesti. Yrittäjällä on työtuloperusteen valinnan tiedot saatuaan lisätietojen esittämismahdollisuus. Yrittäjän reagointi katkaisisi mainitun kahden viikon määräajan kulumisen. Jos yrittäjä ei reagoisi eikä siten tekisi työtuloperusteen valintaa kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan vireille tulosta, yrittäjän työtulo vahvistettaisiin kokonaisarviovaihtoehdon mukaisesti.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin siitä, että jos eläkelaitoksen tekemä kokonaisarvio työtulosta olisi pienempi kuin 50 prosenttia edellä 1 momentin 2 kohtaan ehdotetusta yrittäjän ansiotulosta, eläkelaitos vahvistaisi yrittäjän työtuloksi 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta. Näin ollen kokonaisarvionkin valinneen yrittäjän työtuloon ansiotulolla olisi vaikutus. Jos yrittäjä on valinnut kokonaisarvioon perustuvan työtulon, eläkelaitos ennen työtulon vahvistamista tarkistaisi, että kokonaisarvio on vähintään 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta. Jos näin ei olisi, eläkelaitos työtuloa vahvistaessaan nostaisi työtulon 50 prosenttiin yrittäjän ansiotulosta.

Lisäksi 4 momentissa säädettäisiin siitä, että jos yrittäjän ansiotuloon perustuva työtulo on pienempi kuin yrittäjän eläkelain mukainen vakuuttamisvelvollisuuden alaraja 5 504,14 euroa (joka on 9 423,09 euroa vuoden 2026 tasossa), eläkelaitos vahvistaisi yrittäjän työtuloksi mainitun vakuuttamisvelvollisuuden alarajan 5 504,14 euroa (9 423,09 euroa vuoden 2026 tasossa). Näin ollen ansiotuloon perustuvan työtulon valinta ei kuitenkaan mahdollistaisi yrittäjälle vakuuttamisvelvollisuuden alarajaa pienempää työtuloa silloin, kun yrittäjä on eläkelaitoksen kokonaisarvion perusteella vakuuttamisvelvollinen. Mikäli yrittäjän ansiotulo olisi

vakuuttamisvelvollisuuden alarajaa vähäisempi, eläkelaitos vahvistaisi yrittäjän työtulon vakuuttamisvelvollisuuden alarajaan (9 423,09 euroa vuoden 2026 tasossa).

Työtulovaihtoehdot eli kokonaisarvion perusteluineen sekä yrittäjän ansiotulon esittäessään eläkelaitos esittäisi samalla edellä mainitut työtulon vähimmäistasot eli sen, että työtulon tulee kuitenkin kokonaisarvion osalta olla vähintään 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta ja ansiotuloon perustuvan työtulon osalta vähintään vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran (9 423,09 euroa verran vuoden 2026 tasossa). Käytännössä edellä mainitut työtulon vähimmäistasot tarkoittaisivat sitä, että jos kokonaisarvio yrittäjän vuotuiseksi työtuloksi olisi esimerkiksi 15 000 euroa ja ansiotulot nolla euroa, kokonaisarvioon perustuva työtulo olisi 15 000 euroa. Samalla nollan euron ansiotulolla ansiotuloon perustuva työtulo olisi vakuuttamisvelvollisuuden alaraja eli 9 423,09 euroa vuodessa (vuoden 2026 tasossa).

Pykälän uudessa 5 momentissa säädettäisiin siitä, että aloittavan yrittäjän ansiotulona viimeksi päättäneen verotuksen ansiotulotiedon sijaan käytettäisiin yrittäjän eläkelaitokselle ilmoittamaa tässä laissa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuvaa ansiotulon arviota siihen asti, että yrittäjälle on käytettävissä 1 momentin 2 kohdan mukainen yrittäjän ansiotulo eli viimeksi päättäneessä verotuksessa todettu tuloverolain mukainen veronalainen ansiotulo, pois lukien tuloverolain 33 b §:n 2 ja 6 momentissa sekä 33 c §:ssä tarkoitettu osingon ansiotulo-osuus. Aloittavalla yrittäjällä tarkoitettaisiin tässä laissa yrittäjää, jolla ei ole ollut aiemmin yrittäjän eläkelain mukaisesti vakuutettua yrittäjätoimintaa tai hänen aikaisemmasta vakuutetusta yrittäjätoiminnan päättymisestä on yli kaksi vuotta, eikä hänellä tämän vuoksi olisi saatavissa yritystoiminnan ansiotulotietoa viimeksi päättäneessä verotuksessa. Tällaisen yrittäjän osalta käytettäisiin hänen omaa arviotaan yritystoiminnan verovuoden ansiotulosta, joka vastaisi sitä, että käytettäisiin yrittäjän Verohallinnolle ilmoittamaa ansiotulon arviota ennakko-veron määräämiseksi.

Yrittäjän eläkelaitokselle ilmoittamaa ansiotulon arviota käytettäisiin vain aloittavalle yrittäjälle sen vuoksi, että yrittäjän eläkevakuutusmaksu ja sen mukaisesti kertyvä eläke tässä tapauksessa perustuisi yrittäjän omaan ilmoitukseen, eikä työtuloa ja sen johdosta maksettua työeläkevakuutusmaksua korjattaisi jälkikäteen verotuksen vahvistuttua. Myös ennakko-verotuksen osalta yrittäjä voisi pääsääntöisesti itse arvioida tuloonsa perustuvan ennakko-veron määrän ja jos hän ei tekisi niin, verottaja määrää ennakko-veron oman arvionsa perusteella. Ennakko-veroa voisi muuttaa veronvuoden aikana useampaan kertaan. Nykytilanteessa yrittäjän kannattaa pyrkiä arvioimaan ennakko-veron tuloperuste mahdollisimman lähelle toteutuvaa tulostaan. Ennakko-veron tai yrittäjän oman ansiotulon arvion laajemmassa käytössä olisi lisänä riski järjestelmän ja sen toimeenpanon merkittävästä monimutkaistumisesta, koska, tämä tarkoittaisi käytännössä täyttää yrittäjän valinnanvapautta yrittäjän eläkemaksun osalta. Työtuloon edellä mainitun mukaisesti esitetyt vähimmäistasot eli kokonaisarvion osalta vähintään 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta ja yrittäjän ansiotuloon perustuvan työtulon osalta vähintään vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran nostaisivat kuitenkin myös aloittavien yrittäjien mahdollisten ilmoitettujen nollatulujen osalta työtulon vähintään vakuuttamisvelvollisuuden alarajalle.

Koko yrittäjän lakisääteinen eläkevakuutusjärjestelmä ei voi perustua yrittäjän valinnanvapauteen, sillä yrittäjän eläkevakuutuksen pakollisuus ja laaja kattavuus on haluttu säilyttää nyt ehdotetuissa muutoksissa. Tämän takia ennakko-veroon verrattavaa yrittäjän omaa ansiotulon arvioita ei voida käyttää kuin aloittavilla yrittäjillä, joiden taloudellinen tilanne ensimmäisinä yrityksen perustamisen jälkeisinä vuosina on toimintansa vakiinnuttaneihin yrittäjiin verrattuna perustellusti epävarmempi ja vaihtelevampi ja joille ei ole mahdollista käyttää jo päättäneen eli vahvistuneen verotuksen ansiotulotietoa.

Voimassa olevan lain 3 momentissa on säädetty vakuutuksen alkamisesta vakuutuksen siirryttyä toiseen eläkelaitokseen ja siitä, ettei vaihdoksen yhteydessä työtuloa voi ilman erityistä syytä

vahvistaa aiemmasta poikkeavalle tasolle. Pykälän uudessa 6 momentissa säädettäisiin voimassa olevan lain 3 momenttia vastaavasti vakuutuksen alkamisesta vakuutuksen siirryttyä toiseen eläkelaitokseen ja lisäksi 111 §:ään ehdotetun uuden 5 momentin mukaisesti siitä, että työtuloa ei ilman erityistä syytä voisi vahvistaa aiemmasta poikkeavalle tasolle myöskään tilanteessa, jossa vakuutus on aiemmin päätetty yrittäjälle vähintään kolmeksi kuukaudeksi myönnetyn sairauspäivärahan tai vanhempainpäivärahan vuoksi ja vakuutus alkaisi uudelleen kuuden kuukauden kuluessa vakuutuksen päättymisestä. Vakuutuksen uudelleen alkaessa yrittäjällä aiemmin olleen vakuutuksen mukaiseen työtuloon tehtäisiin kuitenkin yrittäjän eläkelain 89 §:n mukainen palkkakertomella tarkistus sekä ehdotetun uuden 112 b §:n mukainen ansiotulotarkistus, mikäli ne olisivat osuneet tehtäväksi vakuutuksen ollessa päättyneenä. Yrittäjällä olisi vakuutuksen uudelleen alkaessa ehdotettua 117 §:n kumoamista ja 116 §:ään ehdotettavia muutoksia vastaavasti mahdollista vaihtaa eläkelaitosta. Nykyistä vastaavasti säilyisi sääntely siitä, että jos yrittäjällä on useita yritystoimintoja, hänen työtulonsa vahvistettaisiin näihin yritystoimintoihin yhteensä käytetyn työpanoksen perusteella eikä vuotuista työtuloa vahvistettaisi 125 000 euroa (214 000 euroa vuoden 2026 tasossa) suuremmaksi.

112 a §. Työtulon muutokset ja työtuloperusteen uudelleenvalinta. Pykälässä säädetään työtulon muutoksista ja tarkistamisesta. Pykälä ja pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi koskemaan työtulon muutoksia ja työtuloperusteen uudelleenvalintaa. Pykälän sisältöä ehdotetaan muutettavaksi 112 §:ään ehdotettuja muutoksia vastaavasti siten, että jatkossa yrittäjällä olisi joka kolmas vuosi mahdollisuus valita työtuloperuste uudelleen ja tässä yhteydessä yrittäjän työtulo määritettäisiin uudelleen riippumatta siitä, vaihtaako yrittäjä työtuloperustetta vai ei.

Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään siitä, ettei työtuloa saa muuttaa takautuvasti paitsi silloin, kun yrittäjälle myönnetään työkyvyttömyyseläke. Tällöin yrittäjän työtuloksi vahvistetaan eläketapahtumasta alkaen se työtulo, joka vastaa yrittäjän tässä laissa tarkoitettua yrittäjätoimintaa. 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi edellä mainittu voimassa olevan pykälän 1 momenttia vastaavasti sillä tarkennuksella, että kun yrittäjälle myönnetään työkyvyttömyyseläke, yrittäjän työtuloksi vahvistetaan eläketapahtumasta alkaen se työtulo, joka vastaa yrittäjän tässä laissa tarkoitetun yrittäjätoiminnan sijaan yrittäjän työpanoksen arvoa työkyvyttömyyden aikana. Muutoksen tarkoituksena on se, etteivät yrittäjän ennen sairastumista viimeksi päättyneessä verotuksessa todetut mahdolliset isot ansiotulot estäisi työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä. Työtulossa pitäisi siten näissä tilanteissa ottaa huomioon yrittäjän reaalihetken työpanoksen arvo, eikä vuoden tai kahden takaiset kyseiseen yrittäjätoimintaan perustuva viimeksi päättyneessä verotuksessa todettu tuloverolain mukainen veronalainen ansiotulo. Työtulon tulisi tällöin perustua eläkelaitoksen kokonaisarvioon ilman ansiotulovertailua.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevan lain työtulon tarkistamisen sijaan siitä, että jatkossa joka kolmas vuosi edellisestä työtuloperusteen vahvistamisesta eläkelaitos esittäisi yrittäjälle uudet 112 §:n mukaiset tiedot eli eläkelaitoksen kokonaisarvion perusteluineen ja yrittäjän ansiotulon työtuloperusteen uudelleen valitsemiseksi sekä työtuloperusteen ja työtulon vahvistamiseksi. Eläkelaitoksen tulisi esittää kokonaisarviossa huomioon otetut seikat ja avata seikkojen vaikutus arvioon. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jos yrittäjälle on vahvistettu työtuloperuste vuonna 2028, eläkelaitos esittäisi yrittäjälle seuraavan kerran uudet tiedot työtuloperusteen valitsemiseksi vuoden 2031 aikana. Työtuloperusteen valintaan sovellettaisiin 112 §:n 3–4 momentissa säädettyä sen osalta, että uudet työtuloperusteen valinnan tiedot saatuaan yrittäjä voisi antaa eläkelaitokselle lisätietoja eläkelaitoksen kokonaisarvioon vaikuttavista seikoista, jolloin eläkelaitoksen tulisi arvioida yrittäjän antamien uusien tietojen vaikutus kokonaisarvioon. Jos yrittäjä ei esittäisi lisätietoja kokonaisarvioon kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan vireille tulosta tai ilmoittaisi suoraan valintansa työtuloperusteeksi, eläkelaitos vahvistaisi uuden työtulon ja työtuloperusteen. Jos yrittäjä ei tekisi työtuloperusteen valintaa kahden viikon kuluessa työtuloperusteen vireille tulosta, eläkelaitos

vahvistaisi uuden työtulon ja työtuloperusteen yrittäjän aiemman työtuloperusteen mukaiseksi. Ehdotuksen mukaisesti eläkelaitos vahvistaisi voimassa olevan lain tarkistusmenettelyä vastaavasti yrittäjälle uuden työtulon ja työtuloperusteen valinnan vireille tuloa seuraavan toisen kuukauden alusta lukien. Vireille tulolla tarkoitettaisiin sitä hetkeä, kun eläkelaitos esittää yrittäjälle uudet 112 §:n 3 momentin mukaiset tiedot työtuloperusteen valitsemiseksi. Ehdotetun 112 §:n 4 momenttia vastaavasti kokonaisarvioon perustuvaan työtuloperusteeseen soveltuisi sama 50 prosentin vähimmäistaso yrittäjän ansiotulosta. Samoin yrittäjän ansiotuloon perustuvan työtulon olisi oltava yrittäjän ansiotulon määrästä riippumatta vähintään 5 504,14 euroa vuodessa (9 423,09 euroa vuoden 2026 tasossa).

Voimassa olevan pykälän 3 momentissa on säädetty tarkistamisen ehdollisesta päätöksestä eli siitä, että eläkelaitos voi tarkistaa työtulon myös ehdollisella päätöksellä, joka tulee voimaan, jos yrittäjä ei vastaa työtulosta annettuun ehdotukseen kahden viikon kuluessa ehdollisen päätöksen tiedoksisaannista. Jatkossa 112 §:ään ehdotettujen lisääntyvän eläkelaitoksen perusteluvelvollisuuden ja yrittäjän valinnanvapauden myötä ei olisi tarkoituksenmukaista, että eläkelaitos voisi antaa ehdollisen päätöksen työtuloperusteen valinnasta yrittäjää kuulematta. Jos yrittäjä ei vastaisi kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan tietojen esittämisestä, eläkelaitos voisi vahvistaa yrittäjälle työtuloperusteen kokonaisarvion mukaiseksi siinä tilanteessa, ettei yrittäjä ole tehnyt itse aiemmin ollenkaan valintaa työtuloperusteesta. Samoin eläkelaitos voisi vahvistaa yrittäjän ansiotulon tai kokonaisarvion mukaiseksi siinä tilanteessa, että yrittäjä on edellisellä työtulon valinnan hetkellä valinnut kyseisen työtuloperusteen. Jatkossa ehdollisesta päätöksestä ei siten säädettäisi erikseen.

Uudessa pykälän 3 momentissa säädettäisiin työtulon muuttamisen osalta niin, että työtulon muuttaminen olisi jatkossa mahdollista kokonaisarvioon perustuvan työtulon osalta vain yrittäjän hakemuksesta, jos yrittäjän työpanokseen vaikuttavat seikat olennaisesti muuttuvat. Työtulon muuttaminen voisi olla siten mahdollista ennen edellä mainittua joka kolmas vuosi mahdolliseksi tulevaa työtuloperusteen valintaa. Toisin sanoen, jos yrittäjän työtulo on määritetty kokonaisarvioon perustuen, yrittäjä voisi ennen joka kolmas vuosi mahdolliseksi tulevaa työtulon uudelleen valintaa ja työtulon uudelleen määrittämistä saada työtulon eläkelaitoksen arvioitavaksi. Työtulon muuttamisen tilanteessa eläkelaitos vahvistaisi yrittäjälle muutetun työtulon ja edelleen kokonaisarvion mukaisen työtuloperusteen työtulon muuttamisen vireille tuloa seuraavan toisen kuukauden alusta lukien. Tästä työtulon muuttamisesta lähtisi kulumaan uusi 112 a §:n mukainen ajanjakso, eli työtuloperuste tulisi uudelleen valittavaksi muutetun työtulon vahvistamisesta seuraavana kolmantena vuotena.

Voimassa olevan pykälän 4 momentissa on säädetty työtulon muuttamisen poikkeustilanteista. Sen mukaan yrittäjän vuotuinen työtulo voidaan tarkistaa myös yrittäjän hakemuksesta tai eläkelaitoksen aloitteesta, jos työtuloon vaikuttavat seikat muusta syystä olennaisesti muuttuvat. Muutosmahdollisuudesta eläkelaitoksen aloitteesta ei jatkossa säädettäisi, koska eläkelaitokset tarkistaisivat työtuloa ansiotulon osalta uuden ehdotetun 112 b §:n mukaan vuosittain ja joka kolmas vuosi yrittäjällä olisi edellä mainittujen 112 a §:ään ehdotettujen muutosten myötä mahdollisuus vaihtaa työtuloperustetta ja vaikka yrittäjä ei työtuloperustetta vaihtaisi, eläkelaitos määrittäisi ja vahvistaisi työtulon ja työtuloperusteen uudelleen joka kolmas vuosi.

Uudessa 4 momentissa säädettäisiin siitä, että yrittäjä voisi hakemuksestaan vaihtaa yrittäjän ansiotulon mukaisesta työtuloperusteesta kokonaisarvion mukaiseen työtuloperusteeseen ennen edellä mainittua joka kolmas vuosi mahdolliseksi tulevaa työtuloperusteen valintaa, jos yrittäjän työpanokseen vaikuttavat seikat olennaisesti muuttuvat. Eläkelaitos vahvistaisi yrittäjälle uuden työtulon sekä työtuloperusteen hakemuksen vireille tuloa seuraavan toisen kuukauden alusta lukien. Tästä työtuloperusteen vaihtamisesta lähtisi kulumaan uusi 112 a §:n mukainen

ajanjakso, eli työtuloperuste tulisi uudelleen valittavaksi muutetun työtulon vahvistamisesta seuraavana kolmantena vuotena.

3 momenttiin ehdotetun työtulon muuttamisen ja 4 momenttiin ehdotetun työtuloperusteen vaihtamisen tilanteissa säädettäisiin, että työtulon muuttaminen ja työtuloperusteen vaihtaminen olisi mahdollista tilanteessa, jossa työpanokseen vaikuttavat seikat olisivat olennaisesti muuttuneet. Olennaisen muutoksen olisi täytynyt tapahtua yrittäjän kokonaistilanteessa. Olennaisen muutoksen tilanteessa voitaisiin tarkastella kokonaisuutena esimerkiksi yrittäjän liikevaihdon, toiminnan laajuuden ja ansiotulojen merkittävää muutosta yrittäjälle vahvistettuun työtuloon ja siihen vaikuttaneisiin seikkoihin nähden. Hyväksyttäviä syitä työtulon muuttamiselle eivät olisi yrittäjän halu madaltaa työtuloa, maksuvaikeudet tai eläketurvaan varautuminen muulla tavoin eikä työtulon muuttaminen voisi perustua myöskään pelkkään yrittäjän ennakkoerotietoon. Yrittäjän tilanteessa kokonaisuutena arvioituna on täytynyt tapahtua merkittävä, olennainen muutos aiempaan nähden. Olennainen muutos tarkoittaisi sitä, että yritystoiminnassa on tapahtunut merkittävää muutosta vuositason arvioituna, esimerkiksi osa yrittäjätoiminnasta on myyty tai lakkautettu. Yrittäjä voisi muun selvityksen ohella esittää esimerkiksi tilinpäätöksen, tiedot kirjanpidosta tai rekisteritiedot maksetuista palkoista ja muista vakuuttamisen perusteena olevista ansioista. Yritystoimintaan ja yrittäjäyhteyteen liittyy luontaisesti taloudellisista suhdanteista tai muista syistä johtuvaa vaihtelua ja myös toimintaa, jolta ajalta yritys ei tuota yrittäjälle välitöntä tuloa. Tällaisena aikana tapahtuva yrittäjätoiminta vaikuttaa kuitenkin yrityksen kokonaistulokseen. Koska yrittäjän työtulo määritetään vuotuisena työtulona, ei ole perusteltua, että olennaisen muutoksen perusteena voitaisiin pitää lyhytaikaista ja säännöllisesti esimerkiksi vuosittain toistuvaa yritystulon vaihtelua.

Yrittäjällä on melko vapaa vaikutus- ja muutosmahdollisuus ennakkoeron perusteena olevaan tuloarvioon. Yrittäjä voi itse arvioida ennakkoeron perusteena olevan tulon määrän. Jos työtulon muuttaminen olennaisen muutoksen perusteella voisi perustua ainoastaan yrittäjän ennakkoarvioon arvioimaansa tulotietoon, tarkoittaisi tämä käytännössä sitä, että yrittäjä pääsisi vapaasti vaikuttamaan työtuloonsa vetoamalla pelkästään viimeksi päättyneessä verotuksessa todetun veronalaisen ansiotulon ja ennakkoarvion eroon. Poikkeussääntöä työtulon muuttamisesta pääsisi tällöin käyttämään keinottelemalla tuloarvion määrää ja tämä tarkoittaisi sitä, että työeläkevakuutusmaksun määrän pääsisi muuttamaan minimiin, vaikka se ei vastaisi yrittäjän todellista tilannetta. Ansioperusteisen vakuuttamisvaihtoehdon tuominen yrittäjän lakisääteiseen, sosiaaliturvaperusteiseen työeläkevakuutukseen ei voi perustua täysin tällaiseen yrittäjän valinnanvapauteen.

3 ja 4 momenttiin ehdotetuissa tapauksissa yrittäjällä olisi pääsäännön mukaisesti jälleen kolmantena vuonna työtulon ja työtuloperusteen vahvistamisesta mahdollisuus 112 a §:n mukaiseen työtuloperusteen vaihtamiseen. Yrittäjällä olisi 3 ja 4 momenttiin ehdotetun perusteella olennaisen muutoksen tilanteessa kolmen vuoden aikana mahdollisuus edellä kuvatun kaltaisesti saada kokonaisarvion sisällä työtuloa muutettua, mutta kokonaisarvioon vaihdettuaan yrittäjällä ei olisi työtuloperusteen vaihtamisen tai alun perinkään kokonaisarvion valittuaan mahdollisuutta vaihtaa yrittäjän ansiotuloon perustuvaan työtuloon ennen kuin työtuloperusteen valinta tulisi 112 a §:n mukaisesti valittavaksi joka kolmas vuosi edellisestä työtuloperusteen vahvistamisesta. 116 §:ään ehdotetuilla pienennetyn työeläkevakuutusmaksun ja lisätyöeläkevakuutusmaksun parannuksilla yrittäjillä olisi kuitenkin jo molempien työtuloperusteiden tapauksessa, ilman poikkeussääntöäkin, laajempi mahdollisuus lisätyöeläkevakuutusmaksuun ja pienennettyyn työeläkevakuutusmaksuun molemmissa työtuloperusteissa.

Uudessa ehdotetussa 5 momentissa säädettäisiin, että molemmissa 3 ja 4 momentin mukaisissa tilanteissa sovellettaisiin 112 §:n 4–5 momentissa säädettyä eli jos kokonaisarvioon perustuva työtulo olisi pienempi kuin 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta, eläkelaitos vahvistaisi työtuloksi

50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta. Jos kyseessä olisi aloittava yrittäjä, käytettäisiin 112 §:ään ehdotettavan muutoksen mukaisesti yrittäjän ansiotulona yrittäjän eläkelaitokselle ilmoittamaa yrittäjän eläkelaisa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuvaa ansiotulon arviota siihen asti, että yrittäjälle on käytettävissä 1 momentin 2 kohdan mukainen yrittäjän ansiotulo eli viimeksi päättyneessä verotuksessa todettu tuloverolain mukainen veronalainen ansiotulo, pois lukien tuloverolain 33 b §:n 2 ja 6 momentissa sekä 33 c §:ssä tarkoitettu osingon ansiotulo-osuus. Aloittavalla yrittäjällä tarkoitettaisiin 112 §:ään ehdotettua muutosta vastaavasti yrittäjää, jolla ei ole ollut aiemmin yrittäjän eläkelain mukaisesti vakuutettua yrittäjätoimintaa tai hänen aikaisemmasta vakuutetusta yrittäjätoiminnan päättymisestä on yli kaksi vuotta, eikä hänellä tämän vuoksi olisi saatavissa yritystoiminnan ansiotulotietoa viimeksi päättyneessä verotuksessa.

112 b §. Työtulon ansiotulotarkistukset. Ehdotetaan säädettäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin eläkelaitoksen vuosittain tekemistä ansiotulotarkistuksista.

Pykälässä säädettäisiin siitä, että yrittäjän työtulon perustuessa eläkelaitoksen tekemään kokonaisarvioon, eläkelaitos tarkistaisi vuosittain sen, että yrittäjälle vahvistettu työtulo on vähintään 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta eli yrittäjälle viimeksi päättyneessä verotuksessa todetusta tuloverolain mukaisesta veronalaisesta ansiotulosta, pois lukien tuloverolain 33 b §:n 2 ja 6 momentissa sekä 33 c §:ssä tarkoitettu osingon ansiotulo-osuus. Ansiotulo tarkistettaisiin palkkakertoimella. Kokonaisarvioon perustuva työtulo ei voisi ansiotulotarkistuksessa laskea, vaan pysyisi ennallaan, jos yrittäjän ansiotulo olisi pienentynyt, koska työtulo olisi tällöin vähintään vaadittu 50 prosenttia yrittäjälle viimeksi päättyneessä verotuksessa todetusta veronalaisesta ansiotulosta. Sen sijaan kokonaisarvioon perustuva työtulo voisi ansiotulotarkistuksessa kasvaa vaaditun 50 prosentin vähimmäistasolle, jos yrittäjän ansiotulo olisi kasvanut.

Pykälässä säädettäisiin myös, että eläkelaitos tarkistaisi vuosittain sen, että yrittäjän ansiotulon mukainen työtulo vastaa yrittäjälle viimeksi päättyneessä verotuksessa todettua ansiotuloa kuitenkin niin, että yrittäjän ansiotuloon perustuva työtulo on vähintään 5 504,14 euroa vuodessa (9 423,09 euroa vuoden 2026 tasossa). Ansiotulo tarkistettaisiin palkkakertoimella.

Lisäksi ansiotulotarkistuksiin sovellettaisiin 112 §:n 5 momentissa säädettyä eli aloittavan yrittäjän osalta 112 §:ään ehdotettavaa muutosta vastaavasti yrittäjän ansiotulona käytettäisiin yrittäjän eläkelaitokselle ilmoittamaa yrittäjän eläkelaisa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuvaa ansiotulon arviota siihen asti, että yrittäjälle on käytettävissä 1 momentin 2 kohdan mukainen yrittäjän ansiotulo eli viimeksi päättyneessä verotuksessa todettu tuloverolain mukainen veronalainen ansiotulo, pois lukien tuloverolain 33 b §:n 2 ja 6 momentissa sekä 33 c §:ssä tarkoitettu osingon ansiotulo-osuus. Aloittavalla yrittäjällä tarkoitettaisiin 112 §:ään ehdotettua muutosta vastaavasti sellaista yrittäjää, jolla ei ole kyseisestä yrittäjän eläkelain mukaisesta enimmillään kaksi vuotta aiemmin alkaneesta yritystoiminnasta viimeksi päättyneen verotuksen tietoa. Viimeksi päättyneen verotuksen tietoa siirryttäisiin käyttämään heti, kun sellainen on saatavilla ja eläkelaitos tekee työtulon määrittämistä tai vuosittaista ansiotulotarkistusta.

Lisäksi pykälässä säädettäisiin siitä, että edellä yrittäjän ansiotulon osalta tarkistettu työtulo tulisi voimaan ajassa eteenpäin seuraavan vuoden työtuloon. Yrittäjälle jäisi ansiotulotarkistusten osalta näin ollen reagointiaikaa tilanteessa, jossa hänen viimeksi päättyneen verotuksen ansiotulotieto ei vastaisi hänen reaaliaikaista tilannettaan. Yrittäjällä olisi mahdollisuus 112 a §:n 3 momentin mukaisessa olennaisen muutoksen tilanteessa työtulon muuttamiseen tai työtuloperusteen vaihtamiseen sekä 116 §:ään ehdotettujen muutosten myötä mahdollisuus ilman olennaista muutostakin pienennetyn työeläkevakuutusmaksun maksamiseen, paitsi jos yrittäjän työtulo olisi jo vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran.

113 §. *Vakuutus yrittäjälle, jolla vakuuttamisen alaraja ei täyty, sekä yrittäjälle, joka on vanhuuseläkkeellä.* Pykälässä säädetään otsikon mukaisesti yrittäjän eläkelain mukaisesta vakuutuksesta vakuuttamisvelvollisuuden alarajan alla olevalle yrittäjälle sekä vanhuuseläkkeellä olevalle yrittäjälle. Pykälän 1 momentissa säädetään, että vakuuttamisvelvollisuuden alarajan alla olevalla yrittäjällä, joka muuten täyttää yrittäjän eläkelain edellytykset, on oikeus saada hake- muksesta sosiaali- ja terveysministeriön määräämin ehdoin yrittäjän eläkelain mukainen vakuutus. Pykälän 2 momentissa säädetään 1 momenttiin viitaten vanhuuseläkkeellä olevasta yrittäjästä. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momentin vakuuttamisvelvollisuuden alarajan osalta täsmennettäisiin muotoilua 4 §:n 1 momentin 4 kohtaan ja 112 §:ään ehdotettuja muutoksia vastaavasti, että vakuuttamisvelvollisuuden alaraja arvioidaan 112 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen kokonaisarvion mukaisesti.

115 §. *Aloittavan yrittäjän alennus.* Pykälässä säädetään aloittavan yrittäjän alennuksesta. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Nykysäännösten mukainen aloittavan yrittäjän alennus poistuisi ja 116 §:n mukaisiin lisätyöeläkevakuutusmaksuun ja pienennettyyn työeläkevakuutusmaksuun ehdotetuilla muutoksilla aloittavalla yrittäjällä olisi jatkossa alennuksen sijaan oikeus sekä lisätyöeläkevakuutusmaksuun että pienennettyyn työeläkevakuutusmaksuun, jonka tasoa lisäksi muutettaisiin nykyisestä 20 prosentista 25 prosenttiin. Aloittavalla yrittäjällä tarkoitettaisiin tässä laissa yrittäjää, jolla ei ole ollut aiemmin yrittäjän eläkelain mukaisesti vakuutettua yrittäjätoimintaa tai hänen aikaisemmasta vakuutetusta yrittäjätoiminnan päättymisestä on yli kaksi vuotta, eikä hänellä tämän vuoksi olisi saatavissa yritystoiminnan ansiotulotietoa viimeksi päättyneessä verotuksessa.

Tämän lain voimaantulosäännöksessä säädettäisiin siitä, että tämän lain voimaantullessa voimassa olevan aloittavan yrittäjän alennuksen saisi halutessaan pitää voimassa silloin käynnissä olevaan yritystoimintaan, mutta ehdotettu 116 §:n mukainen pienennetty työeläkevakuutusmaksu eivätkä muutkaan ehdotettavan lain säännökset olisi käytettävissä yhtä aikaa mainitun aloittavan yrittäjän alennuksen kanssa.

116 §. *Lisätyöeläkevakuutusmaksu ja pienennetty työeläkevakuutusmaksu.* Pykälässä säädetään lisätyöeläkevakuutusmaksusta ja pienennetystä työeläkevakuutusmaksusta. Pykälän 2 ja 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi ja pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti.

Pykälän mukaisesti yrittäjä voi maksaa kalenterivuoden aikana lisätyöeläkevakuutusmaksua, jonka suuruus on vähintään 10 prosenttia 114 §:ssä tarkoitettusta työeläkevakuutusmaksusta ja enintään siinä mainitun työeläkevakuutusmaksun suuruinen. Lisätyöeläkevakuutusmaksu ja mainittu työeläkevakuutusmaksu eivät kuitenkaan saa olla yhteensä enempää kuin 125 000,00 euron (214 000 euroa vuoden 2026 tasossa) vuotuista työtuloa vastaavan työeläkevakuutusmaksun määrä. Yrittäjä voi myös maksaa kalenterivuoden aikana pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, joka voi 10–20 prosenttia pienempi kuin 114 §:ssä tarkoitettu työeläkevakuutusmaksu. Työeläkevakuutusmaksu ei kuitenkaan saa olla pienempi kuin 5 504,14 euron (9 423,09 vuoden 2026 tasossa) vuotuista työtuloa vastaavan työeläkevakuutusmaksun määrä, eli pienennettyä työeläkevakuutusmaksua ei voi maksaa, jos työtulo on jo vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran. Jos yrittäjä haluaa maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, hänen on ilmoitettava siitä kirjallisesti eläkelaitokselle saman kalenterivuoden aikana, jota työeläkevakuutusmaksun muutos koskee. Yrittäjä voi maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua kerran kalenterivuoden aikana. Vuosia, joina pienennettyä työeläkevakuutusmaksua maksetaan, voi kulloinkin tarkasteltavan seitsemän peräkkäisen kalenterivuoden aikana olla enintään kolme.

Pykälän 2 momentissa säädettyä pienennetyn työeläkevakuutusmaksun tasoa ehdotetaan muutettavaksi 20 prosentista 25 prosenttiin. Pykälän 4 momentissa säädetään siitä, että jos yrittäjä

maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, hänen on ilmoitettava siitä kirjallisesti eläkelaitokselle. Momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten että selvyiden vuoksi lause muutetaan muotoon, että jos yrittäjä haluaa maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, hänen on ilmoitettava siitä kirjallisesti eläkelaitokselle. 4 momenttia muutettaisiin lisäksi siten, että lisätyöeläkevakuutusmaksu tai pienennetty työeläkevakuutusmaksu tulisi jatkossa voimaan yrittäjän ilmoituksen jälkeen seuraavan toisen kuukauden alusta lukien eli ei takautuvasti koko mainittua kalenterivuotta koskien kuten nykyisin. Lisätyöeläkevakuutusmaksu tai pienennetty työeläkevakuutusmaksu olisi voimassa kyseisen kalenterivuoden loppuun, kuten nykyisinkin.

Lisätyöeläkevakuutusmaksun tai pienennetyn työeläkevakuutusmaksun takautuva saaminen ei jatkossa lisätyöeläkevakuutusmaksun ja pienennetyn työeläkevakuutusmaksun käyttöön ehdotettujen muutosten ja sen seurauksena niiden käyttämisen oletetun lisääntymisen sekä toimeenpanon sujuvoittamisen vuoksi olisi mahdollista, vaan lisätyöeläkevakuutusmaksu ja pienennetty työeläkevakuutusmaksu myönnettäisiin jatkossa ajassa eteenpäin. Jatkossa yrittäjän tulisi siis ansiotulotietojaan seuraamalla arvioida esimerkiksi pienennetyn työeläkevakuutusmaksun tarvetta ennakoiden ja koko tulevan vuoden lisätyöeläkevakuutusmaksun tai pienennetyn työeläkevakuutusmaksun halutessaan ilmoittaa asiasta eläkelaitokselle jo lokakuun aikana. Jatkossa marras-joulukuussa ilmoitettu lisätyöeläkevakuutusmaksun tai pienennetyn työeläkevakuutusmaksun käyttö ei tulisi muutoksen myötä voimaan enää kuluvan vuoden työtuloon. Jos yrittäjä ilmoittaisi lisätyöeläkevakuutusmaksun tai pienennetyn työeläkevakuutusmaksun käytöstä niin, että hän maksaisi pienennettyä työeläkevakuutusmaksua esimerkiksi vain joulukuussa, kuluttaisi tämä kuitenkin yhden vuoden kolmesta peräkkäisenä seitsemänä vuotena mahdollisesti maksettavasta pienennetystä työeläkevakuutusmaksusta.

Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti. Lisätyöeläkevakuutusmaksun ja pienennetyn työeläkevakuutusmaksun estäviä kriteerejä koskevasta ja kumottavaksi ehdotetusta 117 §:stä otettaisiin uudeksi 5 momentiksi sisällöltään vastaava säännös siitä, että yrittäjä ei voisi maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, jos hänellä on maksamattomia yrittäjän eläkelain mukaisia työeläkevakuutusmaksuja.

117 §. *Tilanteet, jolloin yrittäjällä ei ole oikeutta maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua.* Pykälässä säädetään lisätyöeläkevakuutusmaksun ja pienennetyn työeläkevakuutusmaksun estäviistä kriteereistä. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädetystä kriteeristä, jonka mukaan yrittäjä ei voisi maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, jos hänellä on maksamattomia yrittäjän eläkelain mukaisia työeläkevakuutusmaksuja, ehdotetaan vastaavasti säädettäväksi edellä mainitulla tavalla 116 §:n uudessa 5 momentissa. Muut lisätyöeläkevakuutusmaksun ja pienennetyn työeläkevakuutusmaksun estävät kriteerit kumottaisiin.

143 §. *Vakuuttamisen yleisvalvonta ja pakkovakuuttaminen.* Pykälässä säädetään Eläketurvakeskuksen yrittäjän eläkelain mukaisesta vakuuttamisvelvollisuuden valvonnasta sekä pakkovakuuttamisesta vakuutuksen laiminlyöntitilanteessa. Pykälän 3 momentti ehdotetaan muutettavaksi.

Pykälän 3 momentissa säädetään yrittäjän työtulon vahvistamisesta pakkovakuutustilanteessa. 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti yrittäjälle vahvistettaisiin pakkovakuutustilanteessa työtulo 112 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua kokonaisarvion mukaisesti. Momenttiin lisättäisiin 50 prosentin ansiotulon vähimmäistason tarkistaminen, eli jos kokonaisarvioon perustuva työtulo olisi pienempi kuin 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta, työtuloksi vahvistettaisiin 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta. Jos yrittäjälle ei olisi käytettävissä 112 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista viimeksi päättyneessä

verotuksessa todettua veronalaista ansiotuloa, käytettäisiin samoin kuin aloittavan yrittäjän kohdalla yrittäjän omaa ansiotulon arviota siihen asti, että yrittäjälle on saatavilla viimeksi päättyneessä verotuksessa todettu ansiotulo. Jos yrittäjä ei ilmoittaisi ollenkaan ansiotulon arviota, eläkelaitos vahvistaisi työtulon kokonaisarvion perusteella.

7.2 Laki Eläketurvakeskuksesta

2 §. Eläketurvakeskuksen tehtävät. Pykälässä säädetään Eläketurvakeskuksen tehtävistä. Pykälän Eläketurvakeskuksen työtulon määrittämisessä tarvittavan tietopohjan ylläpitämisen ja kehittämisen tehtävää koskevan 1 momentin 8 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi, että edellä mainitun tehtävän yhteydessä Eläketurvakeskuksen tulisi kuulla keskeisimpiä yrittäjäjärjestöjä.

Eläketurvakeskukselle vuoden 2023 alusta säädetty tehtävä ylläpitää ja kehittää työtulon määrittämisen tietopohjaa säädettiin sen vuoksi, jotta voitaisiin turvata työtulon määrittämistä koskevien soveltamissuosistusten antamista varten tarvittava ajantasainen tietojensaanti sekä kehittää soveltamissuositukset sähköiseksi työtulosuosituksen laskentapalveluksi. Säännöksen perusteella kehitetty työtulosuosituksen laskentapalvelu on ollut kaikkien eläkelaitosten käytössä yrittäjien työtulojen määrittämiseen. Edelleen yhteisen työtulon arviointivälineen käyttö eläkelaitosten yhdenmukaisen soveltamiskäytännön takaamiseksi on tarpeen. Ehdotetulla muutoksella keskeisimpien yrittäjäjärjestöjen kuulemisesta tietopohjan ylläpitämisessä ja kehittämisessä pyritään siihen, että lain tasolla Eläketurvakeskuksen yhteistyöstä yrittäjiä edustavien keskeisimpien järjestöjen kanssa säätäminen tuo tietopohjan ylläpitämiseen ja kehittämiseen yrittäjäkentän näkemyksen ja mahdollistaa selkeämmän yhteistyön työtulon määrittämisen kehittämisessä ja arviointivälineen käytössä kokonaisarvioon perustuvan työtulon määrittämisen apuna. Säännös keskeisimpien yrittäjäjärjestöjen kuulemisesta ei koskisi vuosittaisia arviointivälineen taustatietojen päivittämistä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Yrittäjän eläkelain 110 §:n mukaan tarkempia määräyksiä vakuutuksen toimeenpanosta annetaan sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamissa vakuutusehdoissa. Vakuutusehtoja tultaisiin muuttamaan ehdotettuja muutoksia vastaavasti.

Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan Eläketurvakeskuksen tehtävänä on antaa eläkelaitoksille suosituksia yhdenmukaisen soveltamiskäytännön varmistamiseksi yksityisten alojen työeläkelakien, niiden nojalla annettujen asetusten ja muiden määräysten soveltamisesta. Soveltamissuositukset julkaistaan työeläkelakipalvelussa. Eläketurvakeskus päivittää soveltamissuositukset ehdotettuja muutoksia vastaavasti.

Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan Eläketurvakeskuksen tehtävänä on ylläpitää ja kehittää soveltamissuosistusten tukena yrittäjän eläkelain 112 §:n 2 momentissa tarkoitettua työtulon määrittämisessä tarvittavaa tietopohjaa. Ehdotuksen mukaan Eläketurvakeskus kuulee keskeisiä yrittäjäjärjestöjä työtulon määrittämisen tietopohjaa ylläpitäessään ja kehittäessään. Tietopohjaa eli esimerkiksi työeläkealan yhteistä työtulosuosituksen laskentapalvelua tullaan päivittämään ehdotettujen muutosten perusteella.

9 Voimaantulo

Lakimuutokset tulisivat voimaan 1.1.2028. Yrittäjän eläkelain muuttamisesta annetun lain 112 § tulisi kuitenkin voimaan 1.11.2027 ja sitä sovellettaisiin työtuloon 1.1.2028 alkaen. Vuoden 2027 työtuloon sovellettaisiin yrittäjän eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaan tullessa voimassa olleen lain 112 §:ää.

Ehdotetun 112 §:n voimaantulo olisi muita ehdotuksia aikaisempi sen vuoksi, että eläkelaitoksilla olisi tiedonsaantioikeus 1.11.2027 alkaen Verohallinnolta yrittäjän viimeksi päättyneen verotuksen ansiotulotiedosta työtulon vahvistamiseksi vuodelle 2028. Tiedonsaantioikeus perustuisi voimassa olevan yrittäjän eläkelain 146 §:ssä viitatus työntekijän eläkelain 198 §:ssä säädettyyn. Työntekijän eläkelain 198 §:n mukaisesti eläkelaitoksilla on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada viranomaiselta tiedot, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan vakuuttamisasian ratkaisemista varten tai jotka muuten ovat välttämättömiä säädettyjen tehtävien toimeenpanossa.

Yrittäjän eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksessä säädettäisiin siitä, että yrittäjä voisi pyytää eläkelaitosta toimittamaan 112 §:n mukaiset tiedot työtuloperusteen valitsemiseksi sekä työtuloperusteen ja työtulon vahvistamiseksi 1.11.2027 alkaen koskien työtuloa vuodelle 2028. Jos yrittäjä ei pyytäisi eläkelaitokselta 112 §:n mukaisia tietoja 31.3.2028 mennessä, eläkelaitos antaisi yrittäjälle 112 §:n mukaiset tiedot työtuloperusteen valitsemiseksi sekä työtuloperusteen ja työtulon vahvistamiseksi vuodelle 2028. 112 §:n 3 momentin mukaisesti, jos yrittäjä ei vastaisi mitään eläkelaitokselle kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan vireille tulosta, eläkelaitos vahvistaisi yrittäjän työtulon ja työtuloperusteen kokonaisarvion mukaisesti.

Yrittäjän eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksessä säädettäisiin siitä, että lain 112 §:n 4 momentissa, 112 b §:ssä ja 143 §:n 2 momentissa ehdotetun kokonaisarvion 50 prosentin vähimmäistasoon yrittäjän ansiotulosta sovellettaisiin siirtymäaikaa, joten kokonaisarvion mukaisen työtulon olisi oltava 50 prosentin sijaan vähintään 30 prosenttia yrittäjän ansiotulosta vuonna 2028, 35 prosenttia yrittäjän ansiotulosta vuonna 2029, 40 prosenttia yrittäjän ansiotulosta vuonna 2030 ja 45 prosenttia yrittäjän ansiotulosta vuonna 2031.

Yrittäjän eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksessä säädettäisiin, että, jos yrittäjän työtulo olisi vahvistettu nykyisin voimassa olevan yrittäjän eläkelain 112 § tai 112 a §:n mukaisesti viimeksi vuonna 2025 ja yrittäjän työtulon perusteena olisi tämän lain voimaan tultua eläkelaitoksen tekemä kokonaisarvio, yrittäjän vuoden 2028 työtuloa voitaisiin kuitenkin korottaa ilman yrittäjän suostumusta enintään 4 000 eurolla.

Yrittäjän eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksessä säädettäisiin siitä, että lain voimaantullessa voimassa olevan aloittavan yrittäjän alennuksen saisi halutessaan pitää voimassa silloin käynnissä olevaan yritystoimintaan ilmoittamalla asiasta eläkelaitokselle 30.11.2027 mennessä. Mainittuun yrittäjään sovellettaisiin nykyisin voimassa olevan yrittäjän eläkelain säännöksiä mainitun alennuksen voimassa olon ajan, eli aloittavan yrittäjän alennuksen voimassa ollessa yrittäjä ei pääsisi uuden lain muutosten piiriin.

Lisäksi yrittäjän eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksessä säädettäisiin, että nykyisin voimassa olevan lain aikana tehtyyn päätökseen haettaisiin muutosta ja muutoksenhaussa asia käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin nykyisin voimassa olevan lain säännösten mukaisesti.

10 Toimeenpano ja seuranta

Ehdotettujen muutosten toimivuutta seurataan ja muilta osin yrittäjän työeläketurvan kehittämistä jatketaan sosiaali- ja terveysministeriössä sen hallinnonalaan kuuluvan lainsäädännön kehittämisen yhteydessä. Lisäksi Eläketurvakeskus seuraa muutoksia lakisääteisen kehittämisen- ja tutkimustoimintansa yhteydessä.

Yrittäjien ansiotulotietopohjan kehittämiseksi reaaliaikaisemmaksi seurataan Verohallinnon Viranomaisraportoinnin tavoitetila-projektia (VirTa-hanke), jossa selvitetään, onko Tulorekisteriä mahdollista laajentaa koskemaan kaikkien yrittäjryhmien ansiotulotietoja. Muutoksia voisi olla odotettavissa aikaisintaan vuonna 2030.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriössä käynnistetään selvitys rahastoinnin aloittamisesta yrittäjien eläkejärjestelmässä ja hallinnollisten kustannusten alentamisesta.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi yrittäjän valinnanvapautta sen suhteen, perustuuko yrittäjän työtulo eläkelaitoksen tekemään kokonaisarvioon vai yrittäjän viimeksi päättyneessä verotuksessa todettuun veronalaiseen ansiotuloon. Työtulon perusteella karttuu yrittäjän eläketurva. Esityksessä ehdotetut yrittäjän eläkelain työtulon määräytymistä koskevat muutokset ovat merkityksellisiä perustuslain 15 §:n mukaisen omaisuuden suojan, perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaisen perustoimeentulon turvan sekä perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuudella tarkoitetaan varallisuusosoikeudellisia etuja, joihin laajimpana kuuluu omistusoikeus. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että eläkeoikeuksien perustuslainsuojassa ei ole kysymys tietyn voimassa olevan eläkejärjestelmän suojaamisesta (esimerkiksi PeVL 12/1995 vp) eikä se ulotu eläkejärjestelyjen pysyvyyteen. Eläkejärjestelmien uudistamisesta seuraavia tällaisia vaikutuksia ei näin ollen voida arvostella valtiosääntöoikeudellisin perustein, kunhan järjestelyin ei puututa maksettaviksi jo erääntyneisiin eläke-etuuksiin. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan eläkkeiden omaisuudensuoja pohjautuu perustuslakivaliokunnan (PeVL 60/2002 vp ja PeVL 9/1999 vp) tulkintaan, että tietty ansiosidonnainen etuus, ennen kaikkea oikeus työeläkkeeseen, ansaitaan palvelussuhteen kestäessä. Ansaitut eläkkeet eivät perustu julkisen vallan päätöksiin, vaan eläke on ansaittu työsuoritukseen perustuva vastike, jonka maksu tapahtuu jälkikäteen (PeVL 35/1993 vp, PeVL 13/1995 vp, PeVL 22/1995 vp ja PeVL 41/2013 vp). Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan tavallisella lailla voidaan säätää, ellei erityisestä syystä muuta johdu, henkilön tulevasta eläkeistä sekä eläkkeen kertymisestä lainmuutoksen voimaan tulosta lukien. Mainittu erityinen syy on katsottu olevan se, että eläkejärjestelmän muutokset aiheuttaisivat ansaittuina pidettävien eläke-etujen kohtuuttoman heikennyksen (PeVL 35/1993 vp, PeVL 13/1995 vp, PeVL 22/1995 vp, PeVL 41/2013 vp ja PeVL 60/2002 vp).

Perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Mainittu perustoimeentulon turva ei ole perustuslaissa säädetty subjektiiviseksi oikeudeksi, vaan säännös asettaa lainsäätäjälle velvoitteen taata perustoimeentulon turvan järjestäminen mainituissa tilanteissa tavallisella lailla. Tavallisilla laeilla säädetyn perustoimeentulon turvan on oltava siten kattava, ettei turvan ulkopuolelle jää väliinputoajaryhmiä (PeVL 33/2004 vp, PeVL 30/2005 vp, PeVL 48/2006 vp, PeVL 6/2009 vp ja PeVL 55/2016 vp, s. 3). Perustuslaki ei kuitenkaan perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaisesti estä asettamasta tiettyjä ehtoja perustoimeentulon turvan saamiselle eikä poissulje perustoimeentulon turvaaviin etuuksiin sisältyvää tarveharkintaa (PeVL 41/2025 vp). Esityksessä ehdotetaan muutoksia, joiden voidaan olettaa vaikuttavan yrittäjän työtulon määrään. Yrittäjän työtulo tarjoaa osaltaan toimeentuloturvan perustan eri syistä aiheutuvan työkyvyn menettämisen varalta. Perustuslain 19 §:n 2 momentin kannalta kysymys on siitä, muodostuuko jokaisen perustoimeentulon turva myös yrittäjän kohdalla riittäväksi.

Esityksessä mahdollistetaan yrittäjälle valinta työtulon määräytymisen taustalla joko eläkelaitoksen kokonaisarvioon tai yrittäjän viimeksi päättyneessä verotuksessa todettuun ansiotuloon perustuen. Työtulolla on vaikutus yrittäjälle kertyvään eläketurvaan sekä muuhun sosiaaliturvaan. Ehdotetuilla muutoksilla ei kuitenkaan ole vaikutusta henkilön työeläkeoikeuteen vaan se määräytyisi samoin perustein kuin tähänkin asti. Ehdotetuissa säännöksissä säädettäisiin edelleen täsmällisesti työtulon määräytymisestä kummankin työtuloperusteen vaihtoehdon mukaisesti. Yrittäjällä olisi jatkossa aiempaa enemmän valinnanvapautta kuitenkin edelleen laissa säädetyn työtulon määräytymisen osalta.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tällä yleisellä yhdenvertaisuuslausekkeella ilmaistaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskeva pääperiaate. Perustuslain yhdenvertaisuutta koskevan sääntelyn tarkoituksena on turvata, perinteisen oikeudellisen yhdenvertaisuuden ohella, myös tosiasiallisen tasa-arvon toteutumista yhteiskunnassa. Perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen asettamat velvoitteet kohdistuvat kuitenkin myös lainsäätäjään. Säädetävällä lailla ei voida ilman yleisesti hyväksyttävää perustetta asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia yksilöille että asetettaessa heille velvollisuuksia. Yhdenvertaisuuden vaatimus ei toisaalta edellytä, että kaikkia ihmisiä kohdeltaisiin joka suhteessa samalla tavalla, jos asiaan vaikuttavat olosuhteet eivät ole samanlaisia. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että yhdenvertaisuusperiaatteesta ei voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn. Yhdenvertaisuusvaatimuksen näkökulmasta olennaista on, voidaanko erilainen kohtelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Erityisesti mikäli henkilöiden laissa säädetty erilainen kohtelu palautuu perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkiellossa lueteltuihin erotteluperusteisiin, perusteluille asetettavat vaatimukset ovat korkeat (HE 309/1993 vp, s. 42–44). Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi katsonut, että eläkkeiden määräytyminen eri tavoin eri-ikäisille henkilöille on perustuslain 6 §:n kannalta ongelmatonta, jos erottelut eivät ole mielivaltaisia eivätkä erot eläketurvassa muodostu kohtuuttomiksi (PeVL 60/2002 vp, s. 4–5). Perustuslakivaliokunta on käytännössään voinut erottelun hyväksyttävyyden lisäksi kiinnittää huomiota myös valitun keinon oikeasuhtaisuuteen (PeVL 37/2014 vp, s. 2).

Mainitut työtuloperusteen vaihtoehdot olisivat aloittavaa yrittäjää lukuun ottamatta kaikille yrittäjille yritysmuodosta riippumatta samat ja määräytyisivät samoin, laissa säädetyn perustein. Aloittavan yrittäjän osalta työtulon perusteena tai sen vähimmäistason määrittävänä ansiotulona ei voitaisi käyttää muiden yrittäjien kohdalla käytettävää viimeksi päättyneessä verotuksessa todettua veronalaista ansiotuloa, koska aloittavilla yrittäjillä ei vielä ensimmäisinä yrityksen toimintavuosina kyseisestä yritystoiminnasta vahvistettua, päättyneen verotuksen tietoa ole. Kuitenkin mainituillakin yrittäjillä siirryttäisiin käyttämään viimeksi päättyneessä verotuksessa todettua veronalaista ansiotuloa heti, kun sellainen on käytettävissä. Näin ollen työtulon määräytymisen taustalla vaikuttava eriävä tekijä muihin yrittäjiin verrattuna jäisi ajallisesti lyhyeksi ja kohdistuisi aikaan, jolloin vastikään alkaneen yritystoiminnan vakiintumattomuuden ja taloudellisen epävarmuuden vuoksi yrittäjällä on voimassa olevan lain mukaisesti ollut oikeus aloittavan yrittäjän alennukseen. Erottelua työtulon määräytymisessä toimintansa vakiinnuttaneen ja aloittavan yrittäjän osalta voidaan pitää laissa erikseen säädettyinä täsmällisenä eikä ratkaisulla ole aiemmasta sääntelystä poikkeavaa eroa eläketurvan muodostumisessa.

Ottaen huomioon edellä todetut seikat, ehdotettuja muutoksia voidaan hallituksen käsityksen mukaan pitää perustuslain mukaisen omaisuuden suojan, perustoimeentulon turvan sekä yhdenvertaisuuden kannalta hyväksyttävänä. Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan yrittäjän eläkelain (1272/2006) 67 §:n 4 momentti, 115 ja 117 §, sellaisina kuin niistä ovat 115 § laissa 623/2012 ja 117 § laissa 72/2016,
muutetaan 2 §:n 1 momentin 9 kohta, 4 §:n 1 momentin 4 kohta, 95 a §, 111 §:n 5 momentti, 112 ja 112 a §, 113 §:n 1 momentti, 116 §:n 2 ja 4 momentti ja 143 §:n 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 1 momentin 9 kohta laissa 1474/2025, 95 a § laeissa 871/2014 ja 1157/2022 sekä 112 ja 112 a § laissa 1157/2022,
lisätään 111 §:ään uusi 6 momentti, lakiin uusi 112 b § ja 116 §:ään uusi 5 momentti, seuraavasti:

2 §

Keskeiset määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

9) palkattomalla ajalla aikaa, jolta yrittäjälle on maksettu sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista raskaus-, erityisraskaus- tai vanhempainrahaa tai sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa tai erityishoitorahaa, ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain (101/2001) mukaista luovutuspäivärahaa, tartuntatautilain (1227/2016) mukaista tartuntatautipäivärahaa, työttömyysturvalain (1290/2002) mukaista ansioon suhteutettua päivärahaa, työeläkelakien tai Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) mukaista kuntoutusrahaa, liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) mukaista ansionmenetyskorvausta taikka työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015), maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015), sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) mukaista päivärahaa tai kuntoutusrahaa taikka liikennevakuutuslain (460/2016) mukaista tilapäistä ansionmenetyskorvausta;

4 §

Lain ulkopuolelle jäävä yrittäjätoiminta

Tämä laki ei koske:

4) yrittäjää, jonka työtulo tässä laissa tarkoitetusta yrittäjätoiminnasta on 112 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen kokonaisarvion perusteella arvioitava pienemmäksi kuin 5 504,14 euroa vuodessa.

95 a §

Työtulon kokonaisarvion ja päätöksen perusteleminen

Eläkelaitoksen päätöksen perusteleminen sovelletaan, mitä hallintolain (434/2003) 45 §:ssä säädetään. Jos eläkelaitos hylkää etuushakemuksen kokonaan tai osittain ja päätös perustuu keskeisiltä osin lääketieteellisiin seikkoihin, päätöksen perustelujen tulee sisältää arviointiin pääasiallisesti vaikuttaneet seikat ja näiden seikkojen pohjalta tehdyt johtopäätökset.

Eläkelaitoksen työtuloperusteen valinnan yhteydessä esittämän kokonaisarvion sekä päätöksen työtulon vahvistamisesta tulee sisältää työtulon kokonaisarvion ja vahvistamisen perusteena käytetyt tiedot. Työtulon vahvistamista koskevaan päätökseen ei sovelleta hallintolain 45 §:n 2 momentin 4 kohtaa.

111 §

Vakuutuksen antaminen ja päättäminen

Yrittäjä voi päättää vakuutuksen vähintään kolmeksi kuukaudeksi myönnetyn sairausvakuutuslain mukaisen sairauspäivärahan tai vanhempainpäivärahan ja 4 §:n 4 kohdassa tarkoitetun vakuuttamisvelvollisuuden alarajan alle laskeneen työpanoksen perusteella ilmoittamalla siitä kirjallisesti eläkelaitokselle. Eläkelaitos päättää vakuutuksen Kansaneläkelaitoksen vahvistamaan sairauspäivärahan osalta työkyvyttömyyden alkamispäivään ja vanhempainpäivärahan osalta päivärahaetuuden alkamispäivään saatuaan yrittäjän ilmoituksen ja Kansaneläkelaitokselta tiedon päivärahapäätöksestä.

Eläkelaitos voi päättää vakuutuksen, jos se ei saa perittyä yrittäjältä työeläkevakuutusmaksuja sen vuoksi, että viranomainen on todennut yrittäjän tuntemattomaksi. Vakuutuksen päättämisestä annetaan valituskelpoinen päätös.

112 §

Työtuloperuste, työtulon määrä ja vahvistaminen

Eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle vakuutuksen alkaessa yrittäjän työpanosta vastaavan vuotuisen työtulon. Työtulo voi perustua yrittäjän valinnan mukaisesti joko eläkelaitoksen tekemään kokonaisarvioon tai yrittäjän ansiotuloon (*työtuloperuste*) seuraavasti:

1) eläkelaitoksen tekemä työtuloarvio (*kokonaisarvio*), jossa työtulo on se palkka, joka kohdalla olisi maksettava, jos hänen tässä laissa tarkoitettua yrittäjätoimintaansa suorittamaan olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan sanottua työtä. Eläkelaitos pitää edellä tarkoitettuna palkkana ja korvauksena yksityisen sektorin kyseisen toimialan kokoaikaista työtä tekevien medianipalkkaa ja ottaa huomioon muut yrittäjän työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot; tai

2) yrittäjälle tässä laissa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuva viimeksi päättyneessä verotuksessa todettu tuloverolain mukainen veronalainen ansiotulo, pois lukien tuloverolain 33 b §:n 2 ja 6 momentissa sekä 33 c §:ssä tarkoitettu osingon ansiotulo-osuus (*yrittäjän ansiotulo*).

Eläkelaitos vahvistaa työtuloperusteen vakuutuksen alkaessa. Yrittäjä voi vaihtaa työtuloperustetta 112 a §:n mukaisesti joka kolmas vuosi.

Työtuloperusteen valitsemiseksi eläkelaitoksen on annettava yrittäjälle tieto työtulon kokonaisarviosta perusteluineen ja tieto yrittäjän ansiotulosta. Tiedot saatuaan yrittäjä voi antaa

eläkelaitokselle lisätietoja kokonaisarvioon vaikuttavista seikoista, jolloin eläkelaitoksen tulee arvioida yrittäjän antamien uusien tietojen vaikutus kokonaisarvioon. Jos yrittäjä ei esitä lisätietoja kokonaisarvioon kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan vireille tulosta tai ilmoittaa suoraan valintansa työtuloperusteeksi, eläkelaitos vahvistaa yrittäjän työtulon ja työtuloperusteen. Jos yrittäjä ei tee valintaa kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan vireille tulosta, eläkelaitos vahvistaa yrittäjän työtulon ja työtuloperusteen kokonaisarvion mukaisesti.

Jos yrittäjän työtuloperusteeksi valitsema kokonaisarvio on pienempi kuin 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta, eläkelaitos vahvistaa työtuloksi 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta. Jos yrittäjän työtuloperusteeksi valitsema yrittäjän ansiotulo on pienempi kuin 5 504,14 euroa vuodessa, eläkelaitos vahvistaa yrittäjän työtuloksi 5 504,14 euroa.

Aloittavan yrittäjän osalta edellä 1 ja 3 momenteissa mainittuna yrittäjän ansiotulona käytetään yrittäjän eläkelaitokselle ilmoittamaa tässä laissa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuvaa ansiotulon arviota siihen asti, että yrittäjälle on käytettävissä 1 momentin 2 kohdan mukainen yrittäjän ansiotulo.

Jos vakuutus alkaa sen vuoksi, että vakuutus on siirtynyt toiseen eläkelaitokseen tai vakuutus on aiemmin päätetty 111 §:n 5 momentin mukaisesti ja alkaa uudelleen 6 kuukauden kuluessa vakuutuksen päättymisestä, ei työtuloa voi ilman erityistä syytä vahvistaa aiemmasta poikkeavalle tasolle. Jos yrittäjällä on useita yritystoimintoja, hänen työtulonsa vahvistetaan näihin yritystoimintoihin yhteensä käytetyn työpanoksen perusteella. Vuotuista työtuloa ei vahvisteta 125 000 euroa suuremmaksi.

112 a §

Työtulon muutokset ja työtuloperusteen uudelleenvalinta

Työtuloa ei saa muuttaa takautuvasti. Työtulon saa kuitenkin muuttaa takautuvasti silloin, kun yrittäjälle myönnetään työkyvyttömyyseläke. Tällöin yrittäjän työtuloksi vahvistetaan eläketauon alkaen se työtulo, joka vastaa yrittäjän työpanoksen arvoa työkyvyttömyyden aikana.

Eläkelaitos esittää yrittäjälle joka kolmas vuosi edellisestä työtuloperusteen vahvistamisesta uudet 112 §:n 3 momentin mukaiset tiedot työtuloperusteen valitsemiseksi. Jos yrittäjä ei tee työtuloperusteen valintaa kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan vireille tulosta, eläkelaitos vahvistaa työtuloperusteen yrittäjällä aiemmin olleen työtuloperusteen mukaiseksi. Eläkelaitos vahvistaa yrittäjän työtuloperusteen ja työtulon valinnan vireille tulosta seuraavan toisen kuukauden alusta lukien. Muilta osin sovelletaan 112 §:n 3–4 momentissa säädettyä.

Yrittäjän kokonaisarvion mukaista vuotuista työtuloa voidaan muuttaa yrittäjän hakemuksesta, jos yrittäjän työpanokseen vaikuttavat seikat olennaisesti muuttuvat. Eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle muutetun työtulon hakemuksen vireille tulosta seuraavan toisen kuukauden alusta lukien.

Yrittäjän ansiotulon mukainen työtuloperuste voidaan vaihtaa yrittäjän hakemuksesta kokonaisarvion mukaiseen työtuloperusteeseen, jos yrittäjän työpanokseen vaikuttavat seikat olennaisesti muuttuvat. Eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle uuden työtulon ja vaihdetun työtuloperusteen hakemuksen vireille tulosta seuraavan toisen kuukauden alusta lukien.

Edellä 3 ja 4 momentin mukaisissa tilanteissa sovelletaan 112 §:n 4–5 momentissa säädettyä.

112 b §

Työtulon ansiotulotarkistukset

Eläkelaitos tarkistaa vuosittain, että yrittäjän kokonaisarvion mukainen työtulo on vähintään 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta ja että yrittäjän ansiotulon mukainen työtulo vastaa yrittäjän viimeksi päättäneessä verotuksessa todettua ansiotuloa kuitenkin niin, että yrittäjän ansiotuloon perustuva työtulo on vähintään 5 504,14 euroa vuodessa. Lisäksi sovelletaan 112 §:n 5 momentissa säädettyä. Edellä mainitun mukaisesti tarkistettu työtulo tulee voimaan seuraavan vuoden alusta.

113 §

Vakuutus yrittäjälle, jolla vakuuttamisen alaraja ei täyty, sekä yrittäjälle, joka on vanhuuseläkkeellä

Yrittäjällä, jonka työtulo 112 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen kokonaisarvion perusteella on pienempi kuin 5 504,14 euroa vuodessa, mutta joka muutoin täyttää tässä laissa tarkoitetut edellytykset, on oikeus saada hakemuksesta sosiaali- ja terveysministeriön määräämin ehdoin tässä laissa tarkoitettu vakuutus.

116 §

Lisätyöeläkevakuutusmaksu ja pienennetty työeläkevakuutusmaksu

Yrittäjä voi myös maksaa kalenterivuoden aikana pienennettyä työeläkevakuutusmaksua. Tällöin työeläkevakuutusmaksu on vähintään 10 prosenttia ja enintään 25 prosenttia pienempi kuin 114 §:ssä tarkoitettu työeläkevakuutusmaksu. Työeläkevakuutusmaksu ei kuitenkaan saa olla pienempi kuin 5 504,14 euron vuotuista työtuloa vastaavan työeläkevakuutusmaksun määrä. Vuosia, joina pienennettyä työeläkevakuutusmaksua maksetaan, voi kulloinkin tarkasteltavan seitsemän peräkkäisen kalenterivuoden aikana olla enintään kolme.

Jos yrittäjä haluaa maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, hänen on ilmoitettava siitä kirjallisesti eläkelaitokselle. Lisätyöeläkevakuutusmaksu tai pienennetty työeläkevakuutusmaksu tulee voimaan yrittäjän ilmoitusta seuraavan toisen kuukauden alusta lukien ja on voimassa saman kalenterivuoden loppuun.

Yrittäjällä ei ole oikeutta maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua eikä pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, jos hänellä on maksamattomia tämän lain mukaisia työeläkevakuutusmaksuja.

143 §

Vakuuttamisen yleisvalvonta ja pakkovakuuttaminen

Kun yrittäjä on pakkovakuutettu, eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle työtulon 112 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen kokonaisarvion perusteella ja perii työeläkevakuutusmaksun. Jos kokonaisarvioon perustuva työtulo on pienempi kuin 50 prosenttia 112 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesta yrittäjän ansiotulosta, eläkelaitos vahvistaa työtuloksi 50 prosenttia mainitusta yrittäjän ansiotulosta. Jos yrittäjälle ei ole käytettävissä 112 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yrittäjän ansiotuloa, yrittäjän ansiotulona käytetään yrittäjän eläkelaitokselle ilmoittamaa tässä laissa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuvaa ansiotulon arviota siihen asti, että yrittäjälle on käytettävissä 112 §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen yrittäjän ansiotulo. Eläkelaitos vahvistaa

yrittäjälle työtulon tässä laissa tarkoitetun yrittäjätoiminnan alkamisesta lukien, ei kuitenkaan pakkovakuuttamista aikaisemmalta ajalta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2028. Sen 112 § tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä marraskuuta 2027 ja sitä sovelletaan työtuloon 1 päivästä tammikuuta 2028 alkaen. Vuoden 2027 työtuloon sovelletaan tämän lain 112 §:n voimaan tullessa voimassa olleen lain 112 §:ää.

Yrittäjä voi pyytää eläkelaitosta toimittamaan 112 §:n mukaiset tiedot työtuloperusteen valitsemiseksi sekä työtuloperusteen ja työtulon vahvistamiseksi 1 päivästä marraskuuta 2027 alkaen koskien työtuloa vuodelle 2028. Jos yrittäjä ei pyydä eläkelaitokselta 112 §:n mukaisia tietoja 31 päivään maaliskuuta 2028 mennessä, eläkelaitos antaa yrittäjälle 112 §:n mukaiset tiedot työtuloperusteen valitsemiseksi sekä työtuloperusteen ja työtulon vahvistamiseksi vuodelle 2028.

Sen estämättä, mitä 112 §:n 4 momentissa, 112 b §:ssä ja 143 §:n 2 momentissa säädetään, kokonaisarvion mukaisen työtulon on oltava vähintään 30 prosenttia yrittäjän ansiotulosta vuonna 2028, 35 prosenttia yrittäjän ansiotulosta vuonna 2029, 40 prosenttia yrittäjän ansiotulosta vuonna 2030 ja 45 prosenttia yrittäjän ansiotulosta vuonna 2031.

Sen estämättä mitä tässä laissa säädetään, jos yrittäjän työtulo on vahvistettu ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleen lain 112 § tai 112 a §:n mukaisesti viimeksi vuonna 2025 ja yrittäjän työtulon perusteena on eläkelaitoksen tekemä kokonaisarvio, yrittäjän vuoden 2028 työtuloa voidaan kuitenkin korottaa ilman yrittäjän suostumusta enintään 4 000 eurolla.

Yrittäjä, jolle on ennen tämän lain voimaantuloa myönnetty tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain 115 §:n mukainen aloittavan yrittäjän alennus, voi eläkelaitokselle asiasta viimeistään 30 päivänä marraskuuta 2027 ilmoittamalla pitää myönnetyn alennuksen voimassa tämän lain voimaan tullessa jatkuvaan yritystoimintaan. Mainittuun yrittäjään sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä mainitun alennuksen voimassa olon ajan.

Päätökseen, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, haetaan muutosta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti. Muutoksenhaussa ennen tämän lain voimaantuloa annettuun päätökseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Jos muutoksenhakuelin kumoaa päätöksen, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, ja palauttaa asian uudelleen käsiteltäväksi, asia käsitellään ja ratkaistaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

2.

Laki Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Eläketurvakeskuksesta annetun lain (3972006) 2 §:n 8 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1158/2022,
seuraavasti:

2 §

Eläketurvakeskuksen tehtävät

Eläketurvakeskuksen tehtävänä on:

8) ylläpitää ja kehittää 6 kohdassa tarkoitettujen suositusten tukena yrittäjän eläkelain 112 §:n 2 momentissa tarkoitettua työtulon määrittämisessä tarvittavaa tietopohjaa ja tässä yhteydessä kuulla keskeisimpiä yrittäjäjärjestöjä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2028.

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Petteri Orpo

Sosiaaliturvaministeri Etunimi Sukunimi

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan yrittäjän eläkelain (1272/2006) 67 §:n 4 momentti, 115 ja 117 §, sellaisina kuin niistä ovat 115 § laissa 623/2012 ja 117 § laissa 72/2016,
muutetaan 2 §:n 1 momentin 9 kohta, 4 §:n 1 momentin 4 kohta, 95 a §, 111 §:n 5 momentti, 112 ja 112 a §, 113 §:n 1 momentti, 116 §:n 2 ja 4 momentti ja 143 §:n 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 1 momentin 9 kohta laissa 1474/2025, 95 a § laeissa 871/2014 ja 1157/2022 sekä 112 ja 112 a § laissa 1157/2022,
lisätään 111 §:ään uusi 6 momentti, lakiin uusi 112 b § ja 116 §:ään uusi 5 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Keskeiset määritelmät

Keskeiset määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

9) palkattomalla ajalla aikaa, jolta yrittäjälle on maksettu sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista raskaus-, erityisraskaus- tai vanhempainrahaa tai sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa tai erityishoitorahaa, ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain (101/2001) mukaista luovutuspäivärahaa, tartuntatautilain (1227/2016) mukaista tartuntatautipäivärahaa, vuorotteluvapaalain (1305/2002) mukaista vuorottelukorvausta, työttömyysturvalain (1290/2002) mukaista ansioon suhteutettua päivärahaa, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain (1276/2000) mukaista aikuiskoulutustukea, työeläkelakien tai Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) mukaista kuntoutusrahaa, liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) mukaista ansionmenetykskorvausta taikka työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015), maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015), sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016)

9) palkattomalla ajalla aikaa, jolta yrittäjälle on maksettu sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista raskaus-, erityisraskaus- tai vanhempainrahaa tai sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa tai erityishoitorahaa, ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain (101/2001) mukaista luovutuspäivärahaa, tartuntatautilain (1227/2016) mukaista tartuntatautipäivärahaa, työttömyysturvalain (1290/2002) mukaista ansioon suhteutettua päivärahaa, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain (1276/2000) mukaista aikuiskoulutustukea, työeläkelakien tai Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) mukaista kuntoutusrahaa, liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) mukaista ansionmenetykskorvausta taikka työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015), maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015), sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) mukaista päivärahaa tai kuntoutusrahaa taikka

Voimassa oleva laki

mukaista päivärahaa tai kuntoutusrahaa taikka liikennevakuutuslain (460/2016) mukaista tilapäistä ansionmenetyskorvausta;

4 §

Lain ulkopuolelle jäävä yrittäjätoiminta

Tämä laki ei koske:

4) yrittäjää, jonka työtulo tässä laissa tarkoitettusta yrittäjätoiminnasta on arvioitava pienemmäksi kuin 5 504,14 euroa vuodessa;

67 §

Eläkkeen perusteena oleva kokonaistyötulo

Jos yrittäjä on maksanut lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua ja myöhemmin saman kalenterivuoden aikana hänen vahvistettua työtuloaan muutetaan, lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua ei oteta huomioon yrittäjän sanotun kalenterivuoden kokonaistyötuloa laskettaessa. Tällöin yrittäjän ei myöskään katsota käyttäneen oikeuttaan lisätyöeläkevakuutusmaksun tai pienennetyn työeläkevakuutusmaksun maksamiseen sanottuna vuotena. Maksetut vakuutusmaksut hyvitetään siten kuin vakuutusehdoissa määrätään.

95 a §

Päätöksen perusteleva

Eläkelaitoksen päätöksen perusteleva sovelletaan, mitä hallintolain (434/2003) 45 §:ssä säädetään. Jos eläkelaitos hylkää etuushakemuksen kokonaan tai osittain ja päätös

Ehdotus

liikennevakuutuslain (460/2016) mukaista tilapäistä ansionmenetyskorvausta;

4 §

Lain ulkopuolelle jäävä yrittäjätoiminta

Tämä laki ei koske:

4) yrittäjää, jonka työtulo tässä laissa tarkoitettusta yrittäjätoiminnasta on 112 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen kokonaisarvion perusteella arvioitava pienemmäksi kuin 5 504,14 euroa vuodessa.

67 §

Eläkkeen perusteena oleva kokonaistyötulo

(Kumotaan)

95 a §

Työtulon kokonaisarvion ja päätöksen perusteleva

Eläkelaitoksen päätöksen perusteleva sovelletaan, mitä hallintolain (434/2003) 45

perustuu keskeisiltä osin lääketieteellisiin seikkoihin, päätöksen perustelujen tulee sisältää arviointiin pääasiallisesti vaikuttaneet seikat ja näiden seikkojen pohjalta tehty johtopäätökset.

Eläkelaitoksen päätöksen työtulon vahvistamisesta tulee sisältää työtulon vahvistamisen perusteena käytetyt tiedot. Työtulon vahvistamista koskevaan päätökseen ei sovelleta hallintolain 45 §:n 2 momentin 4 kohtaa.

111 §

Vakuutuksen antaminen ja päättäminen

Eläkelaitos voi päättää vakuutuksen, jos se ei saa perittyä yrittäjältä työeläkevakuutusmaksuja sen vuoksi, että viranomainen on todennut yrittäjän tuntemattomaksi. Vakuutuksen päättämisestä annetaan valituskelpoinen päätös.

112 §

Työtulon määrä ja vahvistaminen

Eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle vakuutuksen alkaessa yrittäjän työpanosta vastaavan vuotuisen työtulon. Työtulo on se palkka, joka

§:ssä säädetään. Jos eläkelaitos hylkää etuushakemuksen kokonaan tai osittain ja päätös perustuu keskeisiltä osin lääketieteellisiin seikkoihin, päätöksen perustelujen tulee sisältää arviointiin pääasiallisesti vaikuttaneet seikat ja näiden seikkojen pohjalta tehty johtopäätökset.

Eläkelaitoksen *työtuloperusteen* valinnan yhteydessä *esittämän kokonaisarvion* sekä päätöksen työtulon vahvistamisesta tulee sisältää työtulon *kokonaisarvion* ja vahvistamisen perusteena käytetyt tiedot. Työtulon vahvistamista koskevaan päätökseen ei sovelleta hallintolain 45 §:n 2 momentin 4 kohtaa.

111 §

Vakuutuksen antaminen ja päättäminen

Yrittäjä voi päättää vakuutuksen vähintään kolmeksi kuukaudeksi myönnetyn sairausvakuutuslain mukaisen sairauspäivärahan tai vanhempainpäivärahan ja 4 §:n 4 kohdassa tarkoitetun vakuuttamisvelvollisuuden alarajan alle laskeneen työpanoksen perusteella ilmoittamalla siitä kirjallisesti eläkelaitokselle. Eläkelaitos päättää vakuutuksen Kansaneläkelaitoksen vahvistamaan sairauspäivärahan osalta työkyvyttömyyden alkamispäivään ja vanhempainpäivärahan osalta päivärahaetuuden alkamispäivään saatuaan yrittäjän ilmoituksen ja Kansaneläkelaitokselta tiedon päivärahapäätöksestä.

Eläkelaitos voi päättää vakuutuksen, jos se ei saa perittyä yrittäjältä työeläkevakuutusmaksuja sen vuoksi, että viranomainen on todennut yrittäjän tuntemattomaksi. Vakuutuksen päättämisestä annetaan valituskelpoinen päätös.

112 §

***Työtuloperuste,** työtulon määrä ja vahvistaminen*

Eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle vakuutuksen alkaessa yrittäjän työpanosta vastaavan

kohtuudella olisi maksettava, jos hänen tässä laissa tarkoitettua yrittäjätoimintaansa suorittamaan olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan sanottua työtä.

Työtulo vahvistetaan kokonaisarvion perusteella. Työtuloa vahvistaessaan eläkelaitos pitää edellä tarkoitettuna palkkana ja korvauksena yksityisen sektorin kyseisen toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaa ja ottaa huomioon muut yrittäjän työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot.

Jos vakuutus alkaa sen vuoksi, että vakuutus on siirtynyt toiseen eläkelaitokseen, ei työtuloa voi ilman erityistä syytä vahvistaa aiemasta poikkeavalle tasolle. Jos yrittäjällä on useita yritystoimintoja, hänen työtulonsa vahvistetaan näihin yritystoimintoihin yhteensä käytetyn työpanoksen perusteella. Vuotuista työtuloa ei vahvisteta 125 000 euroa suuremmaksi.

vuotuisen työtulon. *Työtulo voi perustua yrittäjän valinnan mukaisesti joko eläkelaitoksen tekemään kokonaisarvioon tai yrittäjän ansiotuloon (työtuloperuste) seuraavasti:*

1) *eläkelaitoksen tekemä työtuloarvio (kokonaisarvio), jossa työtulo on se palkka, joka kohtuudella olisi maksettava, jos hänen tässä laissa tarkoitettua yrittäjätoimintaansa suorittamaan olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan sanottua työtä. Eläkelaitos pitää edellä tarkoitettuna palkkana ja korvauksena yksityisen sektorin kyseisen toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaa ja ottaa huomioon muut yrittäjän työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot; tai*

2) *yrittäjälle tässä laissa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuva viimeksi päättyneessä verotuksessa todettu tuloverolain mukainen veronalainen ansiotulo, pois lukien tuloverolain 33 b §:n 2 ja 6 momentissa sekä 33 c §:ssä tarkoitettu osingon ansiotulo-osuus (yrittäjän ansiotulo).*

Eläkelaitos vahvistaa työtuloperusteen vakuutuksen alkaessa. Yrittäjä voi vaihtaa työtuloperustetta 112 a §:n mukaisesti joka kolmas vuosi.

Työtuloperusteen valitsemiseksi eläkelaitoksen on annettava yrittäjälle tieto työtulon kokonaisarviosta perusteluineen ja tieto yrittäjän ansiotulosta. Tiedot saatuaan yrittäjä voi antaa eläkelaitokselle lisätietoja kokonaisarvioon vaikuttavista seikoista, jolloin eläkelaitoksen tulee arvioida yrittäjän antamien uusien tietojen vaikutus kokonaisarvioon. Jos yrittäjä ei esitä lisätietoja kokonaisarvioon kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan vireille tulosta tai ilmoittaa suoraan valintansa työtuloperusteeksi, eläkelaitos vahvistaa yrittäjän työtulon ja työtuloperusteen. Jos yrittäjä ei tee valintaa kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan vireille tulosta, eläkelaitos vahvistaa yrittäjän työtulon ja työtuloperusteen kokonaisarvion mukaisesti.

Jos yrittäjän työtuloperusteeksi valitsema kokonaisarvio on pienempi kuin 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta, eläkelaitos vahvistaa työtuloksi 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta. Jos yrittäjän työtuloperusteeksi valitsema yrittäjän ansiotulo on pienempi kuin 5 504,14 euroa vuodessa, eläkelaitos vahvistaa yrittäjän työtuloksi 5 504,14 euroa.

Aloittavan yrittäjän osalta edellä 1 ja 3 momenteissa mainittuna yrittäjän ansiotulona käytetään yrittäjän eläkelaitokselle ilmoittamaa tässä laissa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuvaa ansiotulon arviota siihen asti, että yrittäjälle on käytettävissä 1 momentin 2 kohdan mukainen yrittäjän ansiotulo.

Jos vakuutus alkaa sen vuoksi, että vakuutus on siirtynyt toiseen eläkelaitokseen tai vakuutus on aiemmin päätetty 111 §:n 5 momentin mukaisesti ja alkaa uudelleen 6 kuukauden kuluessa vakuutuksen päättymisestä, ei työtuloa voi ilman erityistä syytä vahvistaa aiemmasta poikkeavalle tasolle. Jos yrittäjällä on useita yritystoimintoja, hänen työtulonsa vahvistetaan näihin yritystoimintoihin yhteensä käytetyn työpanoksen perusteella. Vuotuista työtuloa ei vahvisteta 125 000 euroa suuremmaksi.

112 a §

Työtulon muutokset ja tarkistaminen

Työtuloa ei saa muuttaa takautuvasti. Työtulon saa kuitenkin muuttaa takautuvasti silloin, kun yrittäjälle myönnetään työkyvyttömyyseläke. Tällöin yrittäjän työtuloksi vahvistetaan eläketapahtumasta alkaen se työtulo, joka vastaa yrittäjän tässä laissa tarkoitettua yrittäjätoimintaa.

Eläkelaitos tarkistaa yrittäjälle aiemmin vahvistetun työtulon joka kolmas vuosi antamalla yrittäjälle kirjallisen ehdotuksen uudesta työtulosta eläkelaitoksen saatavilla olevien 112 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tietojen perusteella. Ehdotuksen saatuaan yrittäjä voi antaa eläkelaitokselle lisätietoja työpanoksensa taloudelliseen arvoon vaikuttavista seikoista, jolloin eläkelaitoksen tulee

112 a §

Työtulon muutokset ja työtuloperusteen uudelleenvalinta

Työtuloa ei saa muuttaa takautuvasti. Työtulon saa kuitenkin muuttaa takautuvasti silloin, kun yrittäjälle myönnetään työkyvyttömyyseläke. Tällöin yrittäjän työtuloksi vahvistetaan eläketapahtumasta alkaen se työtulo, joka vastaa yrittäjän työpanoksen arvoa työkyvyttömyyden aikana.

Eläkelaitos esittää yrittäjälle joka kolmas vuosi edellisestä työtuloperusteen vahvistamisesta uudet 112 §:n 3 momentin mukaiset tiedot työtuloperusteen valitsemiseksi. Jos yrittäjä ei tee työtuloperusteen valintaa kahden viikon kuluessa työtuloperusteen valinnan viireille tulosta, eläkelaitos vahvistaa työtuloperusteen yrittäjällä aiemmin olleen

arvioida yrittäjän antamien uusien tietojen vaikutus työtuloon. Jos yrittäjä ei vastaa työtulosta annettuun ehdotukseen 2 viikon kuluessa ehdotuksen tiedoksisaannista eikä asiassa ilmene muutakaan työtulon arviointiin vaikuttavaa tietoa, eläkelaitos vahvistaa uuden työtulon yrittäjälle annetun ehdotuksen tarkistamisen vireille tuloa seuraavan toisen kuukauden alusta lukien.

Eläkelaitos voi tarkistaa työtulon myös ehdollisella päätöksellä, joka tulee voimaan, jos yrittäjä ei vastaa työtulosta annettuun ehdotukseen 2 viikon kuluessa ehdollisen päätöksen tiedoksisaannista. Valitusajka alkaa ehdollisen päätöksen voimaantulosta. Ehdollinen päätös raukeaa, jos yrittäjä vastaa työtulosta annettuun ehdotukseen 2 viikon kuluessa ehdollisen päätöksen tiedoksisaannista. Jos yrittäjälle vahvistettu työtulo muuttuisi tarkistuksen yhteydessä enintään 5 prosenttia aiemmasta, eläkelaitos ei tee ehdotusta uudesta työtulosta.

Yrittäjän vuotuinen työtulo voidaan tarkistaa myös yrittäjän hakemuksesta tai eläkelaitoksen aloitteesta, jos työtuloon vaikuttavat seikat muusta syystä olennaisesti muuttuvat.

työtuloperusteen mukaiseksi. Eläkelaitos vahvistaa yrittäjän työtuloperusteen ja työtulon valinnan vireille tuloa seuraavan toisen kuukauden alusta lukien. Muilta osin sovelletaan 112 §:n 3–4 momentissa säädettyä.

Yrittäjän kokonaisarvion mukaista vuotuista työtuloa voidaan muuttaa yrittäjän hakemuksesta, jos yrittäjän työpanokseen vaikuttavat seikat olennaisesti muuttuvat. Eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle muutetun työtulon hakemuksen vireille tuloa seuraavan toisen kuukauden alusta lukien.

Yrittäjän ansiotulon mukainen työtuloperuste voidaan vaihtaa yrittäjän hakemuksesta kokonaisarvion mukaiseen työtuloperusteseen, jos yrittäjän työpanokseen vaikuttavat seikat olennaisesti muuttuvat. Eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle uuden työtulon ja vaihdetun työtuloperusteen hakemuksen vireille tuloa seuraavan toisen kuukauden alusta lukien.

Edellä 3 ja 4 momentin mukaisissa tilanteissa sovelletaan 112 §:n 4–5 momentissa säädettyä.

112 b §

Työtulon ansiotulotarkistukset

Eläkelaitos tarkistaa vuosittain, että yrittäjän kokonaisarvion mukainen työtulo on vähintään 50 prosenttia yrittäjän ansiotulosta ja että yrittäjän ansiotulon mukainen työtulo vastaa yrittäjän viimeksi päättyneessä verotuksessa todettua ansiotuloa kuitenkin niin, että yrittäjän ansiotuloon perustuva työtulo on vähintään 5 504,14 euroa vuodessa. Lisäksi sovelletaan 112 §:n 5 momentissa säädettyä. Edellä mainitun mukaisesti tarkistettu työtulo tulee voimaan seuraavan vuoden alusta.

113 §

Vakuutus yrittäjälle, jolla vakuuttamisen alaraja ei täyty, sekä yrittäjälle, joka on vanhuuseläkkeellä

Yrittäjällä, jonka työtulo on pienempi kuin 5 504,14 euroa vuodessa, mutta joka muutoin täyttää tässä laissa tarkoitetut edellytykset, on oikeus saada hakemuksesta sosiaali- ja terveysministeriön määräämin ehdoin tässä laissa tarkoitettu vakuutus.

113 §

Vakuutus yrittäjälle, jolla vakuuttamisen alaraja ei täyty, sekä yrittäjälle, joka on vanhuuseläkkeellä

Yrittäjällä, jonka työtulo 112 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen kokonaisarvion perusteella on pienempi kuin 5 504,14 euroa vuodessa, mutta joka muutoin täyttää tässä laissa tarkoitetut edellytykset, on oikeus saada hakemuksesta sosiaali- ja terveysministeriön määräämin ehdoin tässä laissa tarkoitettu vakuutus.

115 §

Aloittavan yrittäjän alennus

Yrittäjän työeläkevakuutusmaksuprosentti on 78 prosenttia 114 §:ssä tarkoitetusta maksuprosentista ensimmäisen tässä laissa tarkoitetun yrittäjätoiminnan 48 ensimmäiseltä kuukaudelta. Jos ensimmäinen yrittäjätoiminta kestää alle 48 kuukautta, työeläkevakuutusmaksu lasketaan yrittäjän pyynnöstä alennetun prosentin mukaisena 48 kuukaudesta jäljelle jääneeltä ajalta vielä toisessa tässä laissa tarkoitettussa yrittäjätoimintajakossassa.

Jos yrittäjä on pakkovakuutettu 143 §:n mukaan, hänellä ei ole oikeutta aloittavan yrittäjän alennukseen.

(Kumotaan)

116 §

Lisätyöeläkevakuutusmaksu ja pienennetty työeläkevakuutusmaksu

Yrittäjä voi myös maksaa kalenterivuoden aikana pienennettyä työeläkevakuutusmaksua. Tällöin työeläkevakuutusmaksu on vähintään 10 prosenttia ja enintään 20 prosenttia pienempi kuin 114 §:ssä tarkoitettu

116 §

Lisätyöeläkevakuutusmaksu ja pienennetty työeläkevakuutusmaksu

Yrittäjä voi myös maksaa kalenterivuoden aikana pienennettyä työeläkevakuutusmaksua. Tällöin työeläkevakuutusmaksu on vähintään 10 prosenttia ja enintään 25 prosenttia pienempi kuin 114 §:ssä tarkoitettu

työeläkevakuutusmaksu. Työeläkevakuutusmaksu ei kuitenkaan saa olla pienempi kuin 5 504,14 euron vuotuista työtuloa vastaavan työeläkevakuutusmaksun määrä. Vuosia, joina pienennettyä työeläkevakuutusmaksua maksetaan, voi kulloinkin tarkasteltavan seitsemän peräkkäisen kalenterivuoden aikana olla enintään kolme.

työeläkevakuutusmaksu. Työeläkevakuutusmaksu ei kuitenkaan saa olla pienempi kuin 5 504,14 euron vuotuista työtuloa vastaavan työeläkevakuutusmaksun määrä. Vuosia, joina pienennettyä työeläkevakuutusmaksua maksetaan, voi kulloinkin tarkasteltavan seitsemän peräkkäisen kalenterivuoden aikana olla enintään kolme.

Jos yrittäjä maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, hänen on ilmoitettava siitä kirjallisesti eläkelaitokselle saman kalenterivuoden aikana, jota työeläkevakuutusmaksun muutos koskee.

Jos yrittäjä haluaa maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, hänen on ilmoitettava siitä kirjallisesti eläkelaitokselle. *Lisätyöeläkevakuutusmaksu tai pienennetty työeläkevakuutusmaksu tulee voimaan yrittäjän ilmoitusta seuraavan toisen kuukauden alusta lukien ja on voimassa saman kalenterivuoden loppuun.*

Yrittäjällä ei ole oikeutta maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua eikä pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, jos hänellä on maksamattomia tämän lain mukaisia työeläkevakuutusmaksuja.

117 §

Tilanteet, jolloin yrittäjällä ei ole oikeutta maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua tai pienennettyä työeläkevakuutusmaksua

(Kumotaan)

Yrittäjällä ei ole oikeutta maksaa lisätyöeläkevakuutusmaksua eikä pienennettyä työeläkevakuutusmaksua, jos:

- 1) hän saa työeläkelakien mukaista eläkettä;
- 2) hänellä on maksamattomia tämän lain mukaisia työeläkevakuutusmaksuja;
- 3) hänen tässä laissa tarkoitettu vakuutusensa ei jatku koko kalenterivuotta samassa eläkelaitoksessa; tai
- 4) hän on mainittuna kalenterivuonna oikeutettu 115 §:ssä tarkoitettuun aloittavan yrittäjän alennukseen.

143 §

Vakuuttamisen yleisvalvonta ja pakkovakuuttaminen

Kun yrittäjä on pakkovakuutettu, eläkelaitos vahvistaa hankitun selvityksen tai sen puuttessa arvion perusteella yrittäjälle työtulon ja perii työeläkevakuutusmaksun. Eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle työtulon tässä laissa tarkoitetun yrittäjätoiminnan alkamisesta lukien, ei kuitenkaan pakkovakuuttamista aikaisemmalta ajalta.

143 §

Vakuuttamisen yleisvalvonta ja pakkovakuuttaminen

Kun yrittäjä on pakkovakuutettu, eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle työtulon 112 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen kokonaisarvion perusteella ja perii työeläkevakuutusmaksun. Jos kokonaisarvioon perustuva työtulo on pienempi kuin 50 prosenttia 112 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesta yrittäjän ansiotulosta, eläkelaitos vahvistaa työtuloksi 50 prosenttia mainitusta yrittäjän ansiotulosta. Jos yrittäjälle ei ole käytettävissä 112 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yrittäjän ansiotuloa, yrittäjän ansiotulona käytetään yrittäjän eläkelaitokselle ilmoittamaa tässä laissa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan perustuvaa ansiotulon arviota siihen asti, että yrittäjälle on käytettävissä 112 §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen yrittäjän ansiotulo. Eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle työtulon tässä laissa tarkoitetun yrittäjätoiminnan alkamisesta lukien, ei kuitenkaan pakkovakuuttamista aikaisemmalta ajalta.

Laki Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 2 § 1 momentin 8) kohta, sellaisena
kuin se on laissa (1158/2022), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Eläketurvakeskuksen tehtävät

Eläketurvakeskuksen tehtävät

8) ylläpitää ja kehittää 6 kohdassa tarkoitettujen suositusten tukena yrittäjän eläkelain 112 §:n 2 momentissa tarkoitettua työtulon määrittämisessä tarvittavaa tietopohjaa.

8) ylläpitää ja kehittää 6 kohdassa tarkoitettujen suositusten tukena yrittäjän eläkelain 112 §:n 2 momentissa tarkoitettua työtulon määrittämisessä tarvittavaa tietopohjaa *ja tässä yhteydessä kuulla keskeisimpiä yrittäjäjärjestöjä.*